

Luke

*Awarra Yingumpunila (angel) Yipangiraga
Ngingi Awarra John the Baptist Ngarra Wiyi
Arimulungurrumi.*

Luke 1:5-25

⁵ Parlingarri karri King Herod alawura yimi kapi awuta tayikuwapi arikutumunuwi kapi awarra murrakupuni Judea api kapi awarra timani yati tini yimuwu ngini ngarra yintanga Zechariah. Awarra Zechariah amintiya yingampa (some) ngarra-ngirimipi api wuta priests api wuta yingampini (sometimes) wutiyati waki pirimani kapi awinyirra arikulanga jurra (temple) angiwutawa Jews awungarruwu kapi Jerusalem. Wuta-amini ngarra priest api awarra yintanga awarra Abijah. Api kapi awinyirra jurra awuta tayikuwapi Jews puru-kuruwarn-ani (thanked) ngawa-rringani ngini kuriyuwu. Ngarra awarra Zechariah api ngarra-purnayinga nyirra yintanga Elizabeth.

⁶ Ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu pupuwi yimamula (called) awarra Zechariah amintiya ngarra-purnayinga Elizabeth, pili wuta warntirrana kuwa pirimani ngini-ngatawa ngirramini (law) ngini ngarra yipakirayi Moses parlingarri.

⁷ Awarra Zechariah amintiya awinyirra Elizabeth api wuta waya wulimawi. Wuta karluwu purruwuni kakirijuwi pili awinyirra Elizabeth nyirra palimaringa.

8-10 Karri awuta priests waki pirimani kapi awinyirra jurra api nginingaji ngatawa wumunga (every day) wuta purruwunga (picked) yati priest ngini ngarra yimata-wuriji yilaruwu kapi awinyirra jurra pilingini jurrumumi yimata-kirimi arramu-kamini kapi awarra altar, awarra arramu-kamini ngini-ngatawa kumurrupuni aruwanti pupuni (incense). Karri awarra priest yipawuriji yilaruwu kapi awinyirra jurra api awuta yingampa tiwi wuta mimpa pirimi turruwuni kangi awinyirra jurra amintiya wuta pray pirimi kapi ngawa-rringani.

Awarra Zechariah amintiya ngarra-ngirimipi kapi wutiyati wuta-amini awarra Abijah api karri natinga wumunga (one day) karri wuta waki pirimi kapi jurra api wuta purruwunga (picked) awarra Zechariah ngini ngarra yimata-wuriji yilaruwu kapi jurra pilingini ngarra jurrumumi yimata-kirimi awarra arramu-kamini.

¹¹ Karri awarra Zechariah yipawuriji yilaruwu kapi jurra api ngawa-rringani yini-pangirri (sent) yati yingumpunila (angel) kapi awarra Zechariah. Karri awarra yingumpunila papi yimi awungarruwu kapi awarra Zechariah api ngarra tayinti yimi kapani aripa kapi awarra altar kapi ngarra Zechariah jurrumumi yikirimi awarra arramu-kamini. ¹² Api karri Zechariah yipakuluwunyi awarra yingumpunila api ngarra yikutupa (got a shock) amintiya yimakirri.

¹³ Api ngarra yingumpunila yimi ngini, “Aya, Zechariah, ngajiti nimpaja-wanga ngiya! Nginja waya yimpaja nanginta jiyimani ngawa-rringani

ngini ngarra yimata-kirayi nginja kirijini api ngarra waya yipitingaya (heard) nginja, api nyirra nginja-purnayinga Elizabeth wiyi ampur-tiyi kirijini. Nginja wiyi nimpakirayi awarra kirijini yintanga John,” yimi awarra yingumpunila kapi awarra Zechariah.

¹⁴⁻¹⁵ Kiyi awarra yingumpunila yimi ngini, “Karri nginja-mirani wiyi arimulungurrumi api ngawa-rringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) wiyi apawuriji yilaruwu kapi awarra kirijini. Nginja amintiya nginja-purnayinga nuwa wiyi kukunari ngimpirimi kangki awarra nginja-mirani karri ngarra wiyi arimulungurrumi amintiya tayikuwapi arikutumunuwi wiyi awanuwanga kukunari wurimi kangki ngarra. Api ngawa-rringani wiyi arimamula (call) ngarra ngatawa awarra nginja-mirani. Ngarra wiyi awarra nginja-mirani arnuka yimata-mangapa mirripaka amintiya wine,” yimi awarra yingumpunila (angel) kangki awarra Zechariah.

¹⁶⁻¹⁷ Kiyi awarra yingumpunila yimi ngini, “Ngarra ngawa-rringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) wiyi apakirayi nginja-mirani power nginingaji ngarra parlingarri yipakirayi power kapi awarra prophet Elijah. Ngarra awarra nginja-mirani wiyi awuntiyarra awuta tiwi kapi wuta Jews ngini pimata-punya ngawa-rringani angatawa pupuka jarrumoka pili ngarra awarra ngini ngarra warntirrana ngatawa awunu-wuja. Api tayikuwapi tiwi wiyi kuwa wurimi ngini-ngatawa ngirramini awarra nginja-mirani,” yimi awarra yingumpunila kapi Zechariah.

Kiyi awarra yingumpunila nyoni nginaki yimi ngini, “Awuta tiwi kapi wiyi kuwa wurimi awarra nginja-mirani ngini-ngatawa ngirramini api wuta wiyi warntirrana pupuni wurumuwu kapi-wutawa kakirijuwi. Amintiya awuta tiwi kapi karluwu kuwa wurimi kangi ngawarringani api wuta wiyi pupuni punyipunyi wurimi nginingaji awuta kapi pupuwi api wuta wiyi awanuwanga kuwa wurimi kangi ngawarringani.” Ngarra awarra yingumpunila yipangiraga awarra ngirramini kapi Zechariah.

¹⁸ Kiyi awarra Zechariah yimi kapi awarra yingumpunila, “Awarra ngirramini ngini nginja jipangiraga ngini ngiya-purnayinga wiyi ampurtiyi ngiya-mirani, api arrami awarra ngirramini wiyi karluwu warntirrana yimatama pili ngawa wulimawi,” yimi Zechariah. ¹⁹ Api ngarratuwu awarra yingumpunila yimi ngini, “Ngiya yintanga Gabriel. Ngiya waki ngirimi ngini ngawa-rringani ngini kuriyuwu api ngarra yini-pangirri (sent) ngiya awungarra ngini ngiya nguwutiyarra nginja nginaki pupuni ngirramini.

²⁰ Nginja karluwu kuwa jiyimi awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nginja api nginja waya karluwu nimarra jimatami. Waya juwa karri nginja-mirani wiyi arimulungurrumi api awungarri ngawa-rringani wiyi arikirimi nginja ngini tuwanga nimarra jimatami pili wiyi awungarri awarra ngirramini warntirrana arima (come true) awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nginja,” yimi awarra yingumpunila kangi awarra Zechariah.

²¹ Karri Zechariah nanuwanga (still) yilaruwu

kangi jurra, api awuta yingampa arikutumunuwi wuta purru-wujingi-rritani (were standing) turruwuni. Wuta nimarra pirimajirri, “Pilikama ngarra awarra Zechariah karluwu papi awunirimi turruwuni kangi ngawa? Pilikama ngarra yinukuni yilaruwu?” Wuta awarra pirimajirri awuta tiwi.

²² Kiyi awarra Zechariah papi yinirimi turruwuni kiyi ngarra nimarra yuwarimi (tried to talk) kapi awuta arikutumunuwi api karluwu. Waya juwa sign yikirimi kangi wutawa. Api awuta arikutumunuwi pirimajirri, “Arrami ngarra yipakuluwunyi yingumpunila (angel) yilaruwu kapi jurra.”

²³ Kiyi karri awarra Zechariah yipapaya nginingatawa waki awungarruwu kapi Jerusalem api ngarra yuwuriyi kangatawa japuja.

²⁴ Kiyi ngarra-purnayinga Elizabeth nyirra papuringanta jiyima kiyi nyirra pokumora jiyimuwu yinukuni yilaruwu kangi nyirra japuja nginingaji pinginingita wurlini (5 months). ²⁵ Nyirra jiyimi kangi nyitamiya, “Karri pakinya ngiya palimaringa ngurumuwu api yingampa tiwi nimarra pirimajirri ngini ngiya palimaringa api ngiya arliranga api ningani ngiya waya karluwu arliranga pili ngawa-rringani putuputuwu yipakirayi (felt sorry for) ngiya api ngiya waya ningani karluwu palimaringa pili ngiya waya papuringanta ngirima. Awuta arikutumunuwi karri wiyi wupakuluwunyi ngini ngiya waya papuringanta api wuta wiyi kukunari wurimi kangi ngiya amintiya ngiya wiyi karluwu arliranga.” Awarra

jiyimi awinyirra Elizabeth kangki nyitamiya.

*Awarra Yingumpunila (angel) Gabriel Papi
Yimi Kangi Awinyirra Mary.*

Luke 1:26-38

²⁶⁻²⁷ Kapi awarra town Nazareth awungarruwu kapi awarra arikulani murrakupuni Galilee api natinga murrukupora japuja jiyimi awungaji. Nyirra yintanga Mary. Api nyirra karluwu jiyimarrimili tini. Awarra nyirra-purnayi ngini nyirra promise api ngarra yintanga Joseph api wuta karluwu marriti pirimi nanuwanga. Api nyirra karluwu awanuwanga jiyimarrimili ngarra. Ngarra awarra Joseph ngarra-amini King David awarra ngini ngarra parlingarri yimuwu.

Awinyirra Mary api nyirra-ngirimuka nyirra awinyirra Elizabeth. Kiyi karri awinyirra Elizabeth waya kiringarra wurlini (six months) papuringanta jiyimuwu api ngarra ngawa-rringani yini-pangirri (sent) awarra yingumpunila (angel) Gabriel kapi awinyirra Mary. ²⁸ Api awarra yingumpunila yipangiraga kapi awinyirra, “Aga,” yimi. “Ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu awarra ngini ngarra ngawa-alawura api ngarra kukunari kapi nginja amintiya ngarra wiyi yimpaja aminyu-wani (help) nginja,” yimi awarra yingumpunila kangki awinyirra Mary. ²⁹ Api nyirra Mary karluwu jiyimajawu (understand) awarra ngini ngarra yipangiraga amintiya nyirra jiyimakirri. Nyirra jiyimi kangki nyitamiya ngini, “Pilikama awarra yimi awarra yingumpunila kangilawa?” jiyimi.

³⁰ Kiyi awarra yingumpunila yimi kapi awinyirra Mary, “Ngajiti nimpaja-wanga pili ngarra ngawa-rringani kukunari kapi nginja ³¹ api nginja wiyi papuringanta nimpirima kiyi nginja wiyi nimpurtiyi kirijini amintiya nginja wiyi nimpakirayi awarra kirijini yintanga Jesus. ³² Awarra nginja-mwarti karri ngarra wiyi arikulani arima api ngarra wiyi ngatawa amintiya tayikuwapi arikutumunuwi wiyi wurimajawu ngini ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu ngarra-mirani awarra. Amintiya ngawa-rringani yimi ngini awarra ngarra-mirani ngini nginja wiyi nimpurtiyi api ngarra wiyi alawura arimi nginingaji awarra King David,” yimi awarra yingumpunila Gabriel kapi awinyirra Mary. Awarra King David api parlingarri ngarra king yimi kapi awuta arikutumunuwi kapi tangarima pirimi kapi awarra murrakupuni Israel.

³³ Kiyi awarra yingumpunila yimi kapi awinyirra Mary, “Nginja-mwarti wiyi yiloti alawura arimi kapi awuta tiwi kapi wutiyati wuta-amini Jacob, awuta kapi wuta ningani wurumuwu amintiya awuta kapi nanuwanga wunu-wuja.” Awarra yimi awarra yingumpunila kapi awinyirra Mary. Awarra Jacob ngarra nyoni yintanga Israel.

³⁴ Kiyi Mary nanginta jiyimi awarra yingumpunila, “Awungana (how) ngini ngiya papuringanta ngimatama pili ngiya amintiya ngiya-purnayi karluwu marriti ngintirimi nanuwanga?” jiyimi awinyirra Mary. ³⁵ Kiyi awarra yingumpunila yimi kangni nyitawa, “Ngawa-rringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy

Spirit) wiyi awuni-papirraya (come down) kangsi nginja amintiya ngini-ngatawa power wiyi arikirimi nginja ngini papuringanta nimpirima. Api nginja-mwarti ngini wiyi arimulungurrumi api ngarra wiyi pupuni tini amintiya wuta arikutumunuwi wiyi wurimi ngini ngarra ngawa-rringani ngarra-mirani awarra ngini ngarra yatilani,” yimi awarra yingumpunila.

³⁶ Kiyi ngarra yimi kapi awinyirra Mary, “Nyirratuwu nginja-ngirimuka Elizabeth angi nyirra waya wulikimaka api nyirra waya papuringanta pili ngarra ngawa-rringani waya yikirimi nginja-ngirimuka ngini nyirra waya karluwu palimaringa api karri yirrajirrima wurlini (3 months) nyirra wiyi ampurtiyi nyirra-mwarti.

³⁷ Ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu ngarra yingarti power awuni (has) api kuta kamini ngini ngarra awutimarti ngini yimata-kirimi (do) api ngarra arikirimi (does) awarra kuta kamini,” yimi awarra yingumpunila (angel) kangsi Mary. ³⁸ Kiyi Mary jiyimi kapi awarra yingumpunila, “Ngiya warntirrana kuwa ngirimi ngawa-rringani awarra ngini ngiya-alawura api waya rayiti (alright) ngini ngiya wiyi nguwartiyi awarra kirijini ngingaji nginja juwutiyarra ngiya,” jiyimi kangsi awarra yingumpunila. Kiyi awarra yingumpunila yipumwari Mary.

Awinyirra Mary Juwuriyi Kapi Awinyirra Elizabeth.

Luke 1:39-45

³⁹⁻⁴⁰ Kiyi Mary jipumwari nyirra japuja kiyi murruka juwuriyi kapi awarra town kapi awarra murrakupuni Judea awungarruwu kapi yingarti

jupunyini (hills). Awungarruwu kapi awarra murrakupuni Zechariah japuja yimi wuturiyi ngarra-purnayinga Elizabeth api awinyirra Mary juwuriyi kapi ngini-wutawa japuja. Karri Mary papi jiyimi kapi ngini-wutawa japuja api jipawuriji yilaruwu kapi awinyirra Elizabeth jiyimuwu api jiyimi kangi nyirra, “Awungana mantanga?” jiyimi.

⁴¹⁻⁴⁴ Api karri awinyirra Elizabeth jiyipitingaya (heard) awarra ngini nyirra Mary jipangiraga api awungarri Elizabeth nyirra-mwarti kutupi yimi yilaruwu kangi nyirra pitipita amintiya ngawarringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) yipawuriji yilaruwu kangi Elizabeth nyirra punyipyuni api nyirra kukunari jiyimi api jingawu jiyimi makirrana kapi awinyirra Mary, “Pilikama nginja jinu-wuriyi awungarra kangilawa pili ngiya waya juwa wulikimaka api nginjatuwu awinyirra yimpalina angi ngawarringani ngini kuriyuwu ngarra yuwunga (picked) nginja ngini nginja wiyi nimpurtyi awarra kirijini ngarra-mirani pili ngarra kukunari kangi nginja,” jiyimi Elizabeth kangi Mary.

Kiyi awinyirra Elizabeth jiyimi kapi Mary, “Karri nginja nimarra jiyimi kangilawa api ngiya-mwarti kukunari yimi api ngarra kutupi yimi yilaruwu kangi ngiya pitipita api awungarri ngiya ngirimajawu ngini awarra kirijini ngini nginja wiyi nimpurtyi api ngiya wiyi ngirimamula (call) awarra nginja-mwarti ngiya-alawura. Awarra kirijini ngarra wiyi warntirrana pupuni, karluwu nginingaji awuta kakirijuwi kapi yingampa maminikuwi wurtyi, am-

intiya ngawa-rringani wiyi kukunari arimi kangatawa.” Awarra jiyimi awinyirra Elizabeth kangi awinyirra Mary.

⁴⁵ Kiyi nyoni nginaki jiyimi awinyirra Elizabeth, “Ngawa-rringani wiyi warntirrana apamangi nginja pili nginja kuwa jiyimi awarra ngirramini ngini ngawa-rringani ngini-ngatawa yingumpunila (angel) yipangiraga kanginjila.” Awarra jiyimi awinyirra Elizabeth kangi Mary.

*Awinyirra Mary Jiyikuruwarni (thanked)
Ngawa-rringani.*

Luke 1:46-56

⁴⁶ Awinyirra Mary karri jiyipitingaya (heard) awarra ngini Elizabeth jipangiraga api nyirra jiyimi ngini,

“Ngiya nguru-kuruwarni (thank) ngawa-rringani ngini kuriyuuwuni pili ngarra warntirrana pupuni amintiya ngarra awuni (has) yingarti power. ⁴⁷⁻⁴⁸ Ngarra apamangi ngiya pili-ngini karluwu arramu-kamini yimatapirni ngiya api ngiya kukunari ngirimi kapi ngarra. Numata ngini ngiya karluwu ngilawa api ngawa-rringani yipungintayi (thought about) ngiya. Api awuta arikutumunuwi kapi ningani wurumuwu kapi naki murrakupuni (on this earth) amintiya awuta kapi nanuwanga wunu-wuja api wuta awuta wiyi wurimi ngini, ‘Ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuuwuni warntirrana kukunari kangi awinyirra Mary.’ Wuta wiyi awarra wupangiraga

⁴⁹ pili ngarra awarra ngawa-rringani waya warntirrana yiminu-wani (helped) ngiya. Ngarra awarra ngawa-rringani karluwu nginingaji ngawa arikutumunuwi. Ngarra awarra warntirrana pupuni,”
jiyimi awinyirra Mary.

⁵⁰ Kiyi awinyirra Mary nyoni ngirramini jipangiraga ngini,

“Awarra ngawa-rringani amanu-wani ngawa tiwi kapi ngawa ngarimamula (call) ngarra ngatawa. Karri ngawa jirti ngirramini ngawuni (have trouble) api awungarri ngarra putuputuwu apakirayi (be sorry for) ngawa. Amintiya wiyi putuputuwu apakirayi awuta tiwi kapi nanuwanga wunu-wuja karri wuta wiyi jirti ngirramini (trouble) wuni,”
jiyimi awinyirra Mary.

⁵¹ Kiyi nyoni nginaki jipangiraga awinyirra Mary,

“Ngarra ngawa-rringani waya yikirimi yingarti mirrikili (miracle). Ngarra yingarti power awuni (has) api awuta tiwi kapi wuri-mamuliya pupuwi api ngarra wiyi jirti ngirramini (trouble) awuntakirayi awuta api wuta wiyi kalikali wurimakirrimi, yingampa nankitawu yingampa nankitawani. ⁵² Amintiya awuta alawuruwi kapi wuta kapmanuwi api ngini wuta wurimi ngini wuta wutawa api ngarra awarra ngawa-rringani arikirimi awuta ngini waya karluwu

alawuruwi wurimi. Kiyi wutatuwu kapi karluwu wurimi ngini wuta wutawa api ngarra awarra ngawa-rringani arikirimi awuta ngini wiyi alawuruwi wurimi.
⁵³ Amintiya awuta kapi wuta karri-kamini yinkiti amintiya kuluji api ngarra awunt-akirayi awuta yingarti yinkiti amintiya arramu-kaminawuti ngini pupuni. Amintiya wutatuwu awuta kapi yingarti kunawuni wuni amintiya yingarti arramu-kaminawuti wuni api karri wuta nanginta wurimi awarra ngawa-rringani kuta kamini awarra ngini wuta wutimarti api ngarra karluwu apakirayi awuta awarra arramu-kaminawuti,”

jiyimi awinyirra Mary.

⁵⁴⁻⁵⁵ Kiyi awiyirra Mary nyoni nginaki jiyimi ngini,

“Ngawa Jews api ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu api ngarra ngarra-mamirampi ngawa api ngarra ngawa-rringani wiyi yiloti apamangi ngawa pili parlingarri ngarra yuwuntiyarra ngawa-amini Abraham amintiya yingampa ngawa-maninguwi ngini ngarra karluwu yimata-ngiliparra (won't forget) ngawa kapi ngawa ngarra-mawampi awarra Abraham api kuta awungarri ngawa wiyi jirti ngirramini ngawuni (have trouble) api ngarra wiyi yiloti putuputuwu apakirayi ngawa awarra ngawa-rringani.”

Nyirra Mary jipangiraga awarra yingarti ngir-

ramini karri jiyikuruwarni (thanked) ngawar-ringani.

⁵⁶ Nyirra awinyirra Mary japuja jiyikirmi kapi Elizabeth api ngingaji yirrajirrima wurlini (3 months) jiyimuwu kang nyitawa. Kiyi awinyirra Mary jipakupawurli kapi nyirra japuja.

Awarra John the Baptist Yimulungurrumi.

Luke 1:57-66

⁵⁷ Kiyi Elizabeth juwurtiyi nyirra-mwarti.

⁵⁸ Nyirra-ngirimipi amintiya awuta arikutumunuwi kapi tangarima piri kapi nyirra murrakupuni api karri wuta piri-pitingaya (heard) ngini ngarra ngawar-ringani waya putuputuwu yipakirayi awinyirra Elizabeth amintiya ngini nyirra juwurtiyi nyirra-mwarti api wuta kukunari piri kapi wuta-mantanga.

⁵⁹ Kiyi karri awarra kirijini ngingaji yati week old api yingampa arikutumunuwi purruwuriyi kapi Elizabeth japuja pili-ngini wuta pimata-wurrini kiyija ngarra mipurra (circumcise) pili wuta awarra ngini-wutawa ngirramini (law) awuta Jews.

Awuta tiwi purru-wutimarti ngini awarra kirijini yintanga wutiyati ngarra-ringani Zechariah ⁶⁰ api awinyirra Elizabeth nimarra jiyimi kapi awuta arikutumunuwi, "Arnapa. Nuwa ngajiti yintanga ngimpaja-kirayi ngarra Zechariah. Waya juwa ngawa ngapakirayi ngarra yintanga John," jiyimi. ⁶¹ Api wuta piri kapi nyirra, "Pilikama ngawa ngarimamula (call) ngarra John

pili karri-kuwapi kapi nginja-ngirimipi wuta yintanga awarra?" piriimi.

⁶² Kiyi awuta tiwi sign pirikirimi kangi Zechariah pili ngarra karluwu nimarra yimi nanuwanga api wuta nanginta piriimi ngarra, "Kamini yintanga nginja wiyi nimpakirayi nginja-mirani?" piriimi. ⁶³ Kiyi Zechariah sign yikirimi kapi awuta arikutumunuwi ngini wuta pimata-kirayi ngarra punkaringini (paper). Karri wuta pirripakirayi ngarra punkaringini api ngarra yikirimi (wrote) kangi awarra punkaringini ngini, "Ngarra yintanga John awarra kirijini." Api karri awuta arikutumunuwi pirripakuluwunyi awarra yintanga ngini awarra Zechariah yikirimi kangi awarra punkaringini api wuta awungarri nimarra pirimajirri, "Pilikama ngarra yikirimi (wrote) awarra yintanga John?" piriimi. ⁶⁴ Kiyi karri Zechariah yikirimi (wrote) awarra yintanga John api awungarri ngarra tuwanga nimarra yimi api kiyi ngarra yikuruwarni (thanked) ngawa-rringani.

⁶⁵ Awuta arikutumunuwi kapi jajuja piriimi yinkitayi kapi awarra Zechariah amintiya ngarra-purnayinga api karri wuta piri-pitingaya (heard) Zechariah nimarra yimi api pirimajirri, "Ngarra ngawa-rringani waya yati ngatawa," piriimi. Kiyi wuta pirimarruriyi awarra ngirramini kapi awuta arikutumunuwi kapi tangarima piriimi kapi awarra murrakupuni Judea awungarruwu kapi yingarti jupunyini (hills). ⁶⁶ Api awuta tayikuwapi arikutumunuwi kapi piri-pitingaya awarra ngirramini ngini (about) awarra kirijini John api wuta puru-

pungintayi (thought about) awarra ngirramini api pirimajirri, “Awarra naki kirijini karri ngarra wiyi arikulani arima api kamini wiyi waki arimi?” piriimi awuta arikutumunuwi. Wuta awarra nimarra pirimajirri pili wuta pirimajawu ngini ngawa-rringani ngini-ngatawa power yimuwu kangi awarra kirijini John.

2

Ngawa-yuwuni Jesus Yimulungurrumi Kapi Bethlehem.

Luke 2:1,3-7

¹ Karri awinyirra Mary amintiya nyirra-purnayi Joseph purumuwu kapi awarra murrakupuni Galilee api kapi awarra murrakupuni Rome yimuwu yati alawura. Ngarra awarra yintanga King Augustus. Ngarra alawura yimi kapi yingarti murrakupuni amintiya ngarra awanuwanga alawura yimi kapi awarra murrakupuni Galilee amintiya Judea. Api ngarra jingawu yimi kapi yingampa tiwi kapi wuta waki piriimi ngini (for) ngarra ngini wuta pini-matuwariyi kangatawa. Kiyi karri wuta papi piriimi kangatawa api yimi ngini, “Awi, nyirru-wariyi kapi awarra yingarti murrakupuni kapi ngiya alawura awungarruwu api nyirra-jiyarra awuta tiwi ngini pimatuwariyi kapi wuta-ampi ngini-wutawa murrakupuni. Awungarruwu wuta kapmanuwi wiyi wurikirmi (write) ngini-wutawa yintanga kangi punkaringini (book).” Awarra alawura yimi awarra kapi wuta waki pirimani ngini (for) ngarra. Api kiyi awuta tiwi kapi wuta

waki pirimani ngini awarra alawura, wuta piri-marruriyi ngini-ngatawa ngirramini kapi awuta tiwi kapi awarra yingarti murrakupuni.

³ Kiyi awuta tiwi kapi japuja piriimi kangi awarra yingarti murrakupuni api karri wuta piri-pitingaya (heard) awarra King Augustus ngini-ngatawa ngirramini api wuta purruwuriyi kapi awarra murrakupuni kapi wuta-ampi pakinya purumuwu. Karri papi piriimi awungarruwu api purruwuriyi kapi awuta kapmanuwi api kiyi awuta kapmanuwi pirikirimi (wrote) ngini-wutawa yintanga kapi awarra punkaringini.

⁴⁻⁵ Wutatuwu Joseph amintiya ngarra-purnayinga Mary wuta awungarri japuja piriimi kapi awarra town Nazareth awungarruwu kapi Galilee. Kiyi ngarra awarra Joseph yuwuriyi kapi awarra town Bethlehem awungarruwu kapi awarra murrakupuni Judea pili-ngini awungarruwu awuta kapmanuwi pimata-kirimi (should write) ngini-ngatawa yintanga kapi awarra punkaringini pili parlingarri awarra Joseph ngarra-amini King David yimulungurrumi awungaji. Awarra Joseph yimarruriyi awinyirra Mary awungarruwu. Nyirra awungarri papuringanta.

⁶⁻⁷ Karri awarra Joseph amintiya awinyirra Mary papi piriimi awungaji kapi Bethlehem api awungarri awarra kirijini yinkitayi arimulungurrumi. Wuta kularlaga piriimi kurrampali angi wuta pimata-muwu api karri-kamini, pili tayikuwapi tiwi purru-wujingi-muwani yilaruwu kapi awinyirra tayikuwa-nga (all) kurrampali. Kiyi purruwuriyi kapi wuta pu-

lukuwi japuja pirimi. Kiyi awarra kirijini Mary nyirra-mwarti awungarruwu yimulungurrumi. Nyirra Mary mampara juwurtiyi nyirra-mwarti. Kiyi juwunga tayikuwa-nga manipurruwa (lots of material) kiyi jiyikimirna awinyirra kang nyirra-mwarti. Kiyi jipalami awarra nyirra-mwarti kang arikulanga wurika (dish) angi wuta pulukuwi purruwapa yinkiti.

*Awuta Wawurruwi Kapi Pirripamangi Sheep-
uwi Wuta Purruwuriyi Kapi Awarra Kirijini Jesus.*

Luke 2:8-21

⁸ Karri ngawa-yuwuni Jesus yimulungurrumi karri japinamini api awungarri wutatuwu yingampa wawurruwi pirripamangi awuta sheepuwi kapi warta.

⁹ Api Kiyi ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu yini-pangirri (sent) yati yingumpunila (angel) kapi awuta wawurruwi. Awarra yingumpunila ngirri-ngirri yimi amintiya yikirimi awarra murrakupuni ngingingaji yirrimanuwuni pili ngawa-rringani ngini-ngatawa power yikirimi awarra yingumpunila ngini warntirrana ngirri-ngirri yimi. Api awuta wawurruwi, karri pirripakuluwunyi awarra yingumpunila api wuta pirimakirri.

¹⁰ Kiyi awarra yingumpunila nimarra yimi kang awuta wawurruwi api yimi ngini, “Awi,” yimi. “Nuwa ngajiti ngimpaja-wanga. Yita wanga ngiya pupuni ngirramini waya nginiri-marruriyi kang nuwa. Api karri nuwa ngimpiri-pitingaya (hear) awarra naki ngirramini api nuwa wiyi awungarri kukunari ngimpirimi. Amintiya karri

tayikuwapi arikutumunuwi wiyi wuri-pitingaya awarra ngirramini api wuta awanuwanga wiyi kukunari wurimi. ¹¹ Kayi, yati kirijini ningani yimulungurrumi nankitawu kapi Bethlehem kapi ngarra King David yimulungurrumi parlingarri. Ngarra awarra kirijini wiyi alawura arimi kapi nuwa tayikuwapi arikutumunuwi. Awarra kirijini api ngarra awarra Christ ngini ngawa-rringani parlingarri yuwuntiyarra nuwamaninguwi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) awarra kapi nuwa tiwi. Awarra Christ wiyi awunyawu awarra jirti ngini nuwa tiwi ngintiri-kirim-ani (the wrong you have done) api kiyi nuwa wiyi yiloti ngumpuru-muwu kuriyuwu kangki ngawa-rringani ngarra japuja." Awarra yimi awarra yingumpunila (angel) kapi awuta wawurruwi.

¹² Kiyi yimi ngini, "Nyirru-wariyi kapi Bethlehem kiyi kularlaga nyirrami awarra kirijini. Nuwa wiyi ngumpunyayi awarra kirijini awujingi-mili kangki awinyirra arikulanga wurika (dish) angi pulukuwi wuwapa yinkiti. Api karri nuwa ngumpunyayi awarra kirijini api nuwa wiyi awungarri ngimpi-majawu ngini awarra ngirramini ngini ngiya ngurru-wutiyarra nuwa api awarra ngirramini warntirrana." Ngarra awarra yimi awarra yingumpunila kangki awuta wawurruwi kapi pirripamangi awuta sheepuwi.

¹³ Karri awarra yingumpunila yipapaya ngini nimarra yimi api awungarri tayikuwapi awuta angeluwi papi piri awungarruwu. Kiyi wuta purukuruwala ngini,

14 “Ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu ngarra warntirrana ngatawa amintiya ngarra warntirrana pupuni. Amintiya awuta tiwi kapi ngarra puranji arimuwu awuta api wuta wiyi pupuni wurimi kang i wuta ruwuti amintiya wuta punyipunyi api wuta wiyi jirti ngirramini karluwu wupakiray-ajirri.”

Wuta purukuruwala awarra ngirramini awuta angeluwi.

15 Karri awuta angeluwi purrupumwari awuta wawurruwi api pirripakupawurli kapi wutawa tangarima kuriyuwu api awuta wawurruwi kapi pirripamangi sheepuwi api nimarra pirimajirri ngini, “Awi, ngawa-rringani yini-pangirri (sent) awungarra awuta angeluwi ngini purru-wutiyarra ngawa ngini (about) awarra kirijini api ngawurliyi kapi Bethlehem, ngapakuluwunyi awarra kirijini,” piri awuta wawurruwi. 16 Kiyi wuta purrupumwari awuta sheepuwi api murruka piri kapi Bethlehem. Karri papi piri awungarruwu api kularlaga piri awarra kirijini, kiyi purruwunyayi ngarra amintiya ngarra-naringa kiyi awarra Joseph. Ngarratuwu awarra kirijini yimajirripi kang awinyirra dish ang wuta pulukuwi purruwapa yinkiti.

17 Awuta wawurruwi karri wuta pirripakuluwunyi awarra kirijini api purru-wutiyarra awinyirra Mary amintiya awarra Joseph awarra ngirramini ngini awarra yingumpunila nimarra yimi kang wutawa. Kiyi awuta wawur-

ruwi purrupumwari awarra kirijini amintiya ngarra-naringa amintiya Joseph. Kiyi wuta purruwuriyi kularlaga piri mi kangi awarra mur-rakupuni kiyi purru-wuntiyarra awuta arikutumunuwi awarra ngirramini ngini awarra yingumpunila yipangiraga ngini (about) awarra kirijini. ¹⁸ Api awuta arikutumunuwi, karri piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini awuta wawurruwi pirripangiraga api wuta piri-marlingiyi (got a surprise) api pirimajirri ngini, “Naki awarra ngirramini ngini awuta kapinaki wawurruwi pirripangiraga api arrami warntirrana awarra,” piri mi.

¹⁹ Nyirratuwu awinyirra Mary karluwu jipangiliparra awarra ngirramini ngini awuta wawurruwi kapi pirripamangi awuta sheepuwi nimarra piri mi kangi nyitawa. Nanuwanga (still) awarra ngirramini yipalamiya kangi nyirra punyipyuni.

²⁰ Kiyi awuta wawurruwi pirripakupawurli kapi warta api karri wuta pirripangulimayi kapi jarrumoka api wuta puru-kuruwarni (thanked) ngawa-rringani api piri mi ngini, “Ngirringani, nginja warntirrana pupuni amintiya nginja yati nginjila pili nginja jini-pangirri (sent) awarra yingumpunila (angel) ngini nimarra yimi kangawula ngini (about) awarra kirijini api ngawa nguntuwuriyi kiyi nginti-pakuluwunyi awarra kirijini. Yita awarra ngirramini ngini awarra yingumpunila nimarra yimi kangawula ngini (about) awarra kirijini api warntirrana awarra ngirramini api ngawa ngaru-kuruwarni (thank) nginja pili nginja jini-pangirri (sent) awarra kir-

ijini kangawula arikutumunuwi,” piriimi awuta wawurruwi kangi ngawa-rringani.

²¹ Kiyi awarra kirijini, karri ngarra pun-yipunyinga wumunga (8 days old) api awarra Joseph amintiya awinyirra Mary kuwa piriimi awarra ngirramini (law) ngini-wutawa Jews ngini wuta pimata-wurrini mipurra (circum-cise) kapi-wutawa kakirijuwi kapi wuta jajingararuwi. Api awungarri Mary amintiya Joseph yintanga pirripakirayi awarra kirijini Jesus. Wuta awarra yintanga pirripakirayi ngarra pili karri ngawa-rringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) ngini-ngatawa power karluwu yikirimi awinyirra Mary papuringanta nanuwanga api awarra yingumpunila (angel) nimarra yimi kangi awinyirra Mary ngini nyirra wiyi ampakirayi awarra yintanga kapi awarra nyirra-mwarti karri ngarra wiyi arimulungurrumi.

Awarra Joseph Amintiya Awinyirra Mary Pir-imarruriyi Awarra Kirijini Jesus Kapi Awinyirra Arikulanga Jurra.

Luke 2:22-38

²²⁻²⁴ Parlingarri awarra Moses yikirimi (wrote) kangi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) awarra ngirramini (laws) ngini awuta tiwi kapi Jews kuwa pimatami. Api yati ngirramini ngini Moses yikirimi ngini,

“Karri maminikuwi wurtiyi wuta-mwaruwi kapi jajingararuwi api awuta maminikuwi karluwu pimatuwariyi kapi awinyirra arikulanga jurra (temple) angi-wutawa Jews.

Waya juwa karri yati wurlini (one month) apapaya api awungarri wuta waya ray-iti (alright) ngini pimatuwariyi kangii awinyirra jurra.”

Awarra ngirramini Moses yikirimi kangii awarra punkaringini.

Nyoni ngirramini (law) ngini Moses yikirimi (wrote) kangii awarra punkaringini ngini,

“Awarra kirijini ngini aringamini, karri ngarra nginingaji yati wurlini (about one month old) api awungarri ngarra-rringani amintiya ngarra-naringa wuta pimata-marruriyi awarra kirijini kapi awinyirra jurra amintiya pimata-kirayi ngarra kapi ngawa-rringani ngini kuriyuwu. Karri wuta wurimarruriyi awarra kirijini kapi awinyirra jurra api awungarri wuta wiyi awanuwanga pimata-marruriyi (should take) yirrara mwapurawayi (dove birds) kapi jurra kiyi pimata-kirayi awuta mwapurawayi kapi awarra priest pili-ngini ngarra yimata-pirni awuta mwapurawayi kiyi yimata-wumi awuta mwapurawayi kapi ngawa-rringani ngini-ngatawa altar.”

Awarra ngirramini Moses yikirimi kangii punkaringini parlingarri.

Awarra kirijini Jesus ngarra-rringani amintiya ngarra-naringa kuwa piriimi awarra yirrara ngirramini (law) ngini awarra Moses yikirimi (wrote) kangii awarra punkaringini api karri

awarra kirijini nginginaji yati wurlini (about one month old) api wuta pirimarruriyi ngarra kapi awinyirra arikulanga jurra awungarruwu kapi Jerusalem pili-ngini wuta pimata-kirayi ngarra kangi ngawa-rringani ngini kuriyuwu amintiya awanuwanga pirimarruriyi yirrara mwapur-awayi kapi awarra priest ngini yimata-pirni awuta mwapurawayi.

²⁵⁻²⁶ Awungarruwu kapi Jerusalem yati tini yimuwu ngini ngarra yintanga Simeon. Ngarra awarra Simeon api pupuni tini amintiya ngarra puranji yimuwu awarra ngawa-rringani. Parlingarri awarra ngawa-rringani ngini-ngatawa pukwiyi (Holy Spirit) yipawuriji yilaruwu kangi awarra Simeon ngarra punyipunyi kiyi yuwuti-yarra ngarra, “Awarra Christ ngini ngiya parlingarri ngirripangiraga ngini ngiya wiyi ngipangirri (send) kapi nuwa Jews ngini ngarra wiyi amanu-wani (help) nuwa, api nginja wiyi nimpakuluwunyi awarra Christ pili nginja wiyi nanuwanga yimpangini nimpirimi karri awarra Christ wiyi awunu-wuriyi kapi nuwa Jews,” yimi awarra pukwiyi kapi awarra Simeon. Api kiyi awarra Simeon arnapa yuwujingi-muwani (was waiting) ngini yimata-kuluwunyi awarra Christ.

²⁷ Kiyi karri awarra Joseph amintiya awinyirra Mary pirimarruriyi awarra kirijini Jesus kapi awinyirra arikulanga jurra api awungarri awarra pukwiyi yuwuti-yarra Simeon, “Yartipili tuwariyi kapi awinyirra arikulanga jurra,” yimi. Kiyi Simeon yuwuriyi kapi awinyirra jurra kiyi yipawuriji yilaruwu. ²⁸⁻³¹ Ngarra awungarri yipakuluwunyi awarra Joseph

amintiya awinyirra Mary api yuwuriyi kangsi wutawa api yipakaturruwa awarra kirijini Jesus kangsi ngatawa kurumuta.

Api awarra Simeon yimi kapi ngawa-rringani ngini kuriyuwu, “Aya, ngirringani, ngiya waya waki ngirimani yinukuni ngini (for) nginja api ngiya waya nguwutimarti ngini pajuwani ngimatami pili ngiya ngirimajawu ngini naki kirijini ngarra awarra Christ ngini nginja jini-pangirri (sent) kangawula. Ngiya kukunari ngirimi pili ngiya waya ngirripakuluwunyi awarra ngini ngarra Christ ngini nginja awarra pakinya juwutiyarra ngiya,” yimi awarra Simeon kapi ngawa-rringani. Kiyi ngarra yimi ngini, “Ngiya ngirimajawu ngini naki kirijini api karri ngarra wiyi arikulani arima api ngarra wiyi amanuwani (help) ngawa karri jirti ngirramini (trouble) papi arimi kangawula. Ngawa tayikuwapi arikutumunuwi wiyi ngarimajawu ngini (about) awarra Christ,” yimi awarra Simeon kapi ngawa-rringani. ³² Kiyi tuwanga yimi, “Api awuta arikutumunuwi kapi wuta arnuka Jews api wuta waya yinukuni puru-muwu kapi nginingaji yartijanga pili wuta karluwu pirimajawu ngini (about) nginja ngirringani api waya ningani nginja waya jini-pangirri (sent) nginaki Christ awungarra kapi naki murrakupuni (to this earth) api ngarra wiyi arikirimi awuta kapi wuta arnuka Jews ngini wuta nginingaji wurumuwu kapi yirrimanuwuni, pili wuta wiyi wurimajawu nginja pili ngarra awarra Christ yinuwuriyi kangsi wutawa. Api kiyi awuta tiwi kapi wuta arnuka Jews wuta wiyi wurimi ngini ngawa Jews

ngawa ngawula pili nginja jini-pangirri (sent) nginaki awarra Christ awungarra kapi ngawa Jews.” Awarra Simeon yipangiraga kapi ngawarringani.

³³ Awinyirra Mary amintiya awarra Joseph karri wuta piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngarra Simeon yipangiraga api wuta pirimarlingiyi (got a surprise) pili awarra Simeon yimajawu ngini ngawarringani yini-pangirri (sent) ngini-wutawa kirijini kapi naki murrakupuni (to earth).

³⁴⁻³⁵ Kiyi Simeon nanginta yimi ngawarringani ngini kuriyuwu ngini yimata-mangi awarra Joseph amintiya awinyirra Mary amintiya awarra kirijini Jesus. Kiyi ngarra yimi kapi Mary, “Ngawarringani ngarra waya yini-pangirri nginja-mwarti kangki ngawa tayikuwapi kapi Jews pili-ngini ngarra yimata-jiyarra ngawa awarra ngirramini ngini-ngatawa ngawarringani. Karri ngawa Jews wiyi ngaripitingaya awarra ngirramini ngini nginja-mwarti apangiraga api ngawa yingampa (some) wiyi kuwa ngarimi kangatawa amintiya wuta yingampa (other) kapi Jews wiyi wurimi ngini nginja-mwarti jirti tini api wuta wiyi karluwu kuwa pimatami kangatawa. Nginja-mwarti wiyi arimajawu ngawa kapi warntirrana kuwa ngarimi kangatawa pili ngarra wiyi arimajawu kuta kamini ngini apalamiya kangki ngawa punyipunyi. Ngawa awuta kapi wiyi kuwa ngarimi kangatawa api ngawarringani wiyi amant-amangi ngawa api ngawa awuta kapi karluwu kuwa ngamatami kangatawa api

ngawa-rringani wiyi amani-pirni ngawa,” yimi awarra Simeon kangsi Mary.

Kiyi nyoni nginaki ngirramini yimi kapi Mary, “Karri nginja-mwarti ngarra arikulani arima api yingampa awuta tiwi wuta wiyi jirti ngirramini (trouble) wupakirayi ngarra api nginja wiyi jirti purnikapa nimpirimi amintiya wiyi pirlik-iti nimpirimi pili ngarra awarra nginja-mwarti wiyi yingarti ngirramini (trouble) awuni (has).” Awarra Simeon yimi kapi awinyirra Mary.

³⁶ Awungarruwu kangsi Jerusalem natinga wulikimaka jiyimuwu angi nyirra yintanga Anna. Nyirra waki jiyimani ngini (for) ngawa-rringani api nyirra juwuntiyarra arikutumunuwi awarra ngirramini ngini ngawa-rringani yuwutiyarra nyirra. Parlingarri karri awinyirra Anna murrukupora jiyima, nyirra marriti jiyimi nyirra-purnayi kiyi jiyimarrimuwu awarra walimani pakitiringa (7 years). Kiyi nyirra-purnayi pajuwani yimi api nyirra amparuwu jiyima. ³⁷ Nyirra amparruwu jiyimuwani yinukuni amintiya nyirra waya 84 pakitiringa (years old). Nginingaji ngatawa wumunga (every day) nyirra juwuriyani kangsi awinyirra arikulanga jurra (temple) kiyi awungaji nyirra pray jiyimani kangsi ngawa-rringani ngini kuriyuwu. Karri yirrimanuwuni amintiya karri yartijanga nyirra pray jiyimani kangatawa, kiyi yingampini (sometimes) nyirra karluwu juwapukani yinkiti (fasted) pili nyirra awungarri waya juwa jiyipungintay-ani (used to think about) ngawa-rringani amintiya pray jiyimani kangatawa.

38 Karri awarra Simeon nimarra yuwujingi-mani kapi awinyirra Mary amintiya awarra Joseph api awinyirra Anna nyirra awungarri jinu-wuriyi kapi awinyirra arikulanga jurra. Kiyi karri nyirra jipakuluwunyi awarra kirijini nyirra jiy-imajawu ngini ngarra awarra Christ api nyirra wiyarri jiyikuruwarni (thanked) ngawa-rringani. Api wiyi (later on) nyirra juwuntiyarra tiwi ngini (about) awarra kirijini, awuta tiwi kapi wuta japuja pirimani kapi Jerusalem amintiya kapi purru-wutimarti ngawa-rringani ngini yini-mata-ngirri (to send) awarra Christ ngini yimata-wani (to help) awuta.

Awarra Kirijini Jesus Yikukurumi Kiyi Awarra Joseph Amintiya Awinyirra Mary Pirimarruriyi Ngarra Kapi Jerusalem.

Luke 2:40-52

40 Awarra kirijini Jesus yikukurumi amintiya yikuturumi yima (became strong). Ngarra waya pungintamini (clever) amintiya ngawa-rringani ngini kuriyuwu puranji yimuwu awarra ngarra-mirani amintiya kukunari yimi kangi ngatawa.

41 Ngingingaji ngatawa pakitiringa (every year) awarra Jesus ngarra-rringani amintiya ngarra-naringa purruwuriyi awungarruwu kapi Jerusalem pili awarra Passover Ceremony.

42 Karri ngawa-yuwuni Jesus ngarra wamur-rara yirrara pakitiringa (12 years old) api ngarra-naringa amintiya ngarra-rringani pirimarruriyi ngarra awungarruwu kapi Jerusalem kapi awarra Passover Ceremony. ⁴³⁻⁴⁴ Api karri pirripapaya awarra Passover api awarra

kirijini Jesus ngarra-rringani amintiya ngarra-naringa wuturiyi wuta-ngirimipi amintiya wuta-mamanta purrupumwari Jerusalem kiyi pirripakupawurli kapi wuta jajuja kapi Nazareth. Awarra Joseph amintiya Mary wuta amparri-manipirrarimi ngini awarra Jesus yipapunya awuta wuta-ngirimipi amintiya wuta-mamanta api karluwu. Ngarra yuwanjipa awungarruwu kapi Jerusalem.

Awarra Joseph amintiya awinyirra Mary pirripangulimayi karri yirrimanuwuni kiyi karri yartijanga wuta purruwunjarli (stopped) ngini pimata-majirripi. Karri wuta kularlaga pirimi ngini-wutawa kirijini Jesus api karluwu purruwunyayi awarra. Kiyi purruwuriyi kapi wuta-ngirimipi amintiya wuta-mamanta api nanginta pirimi wutawa ngini, "Maka awarra kirijini?" Api wuta-ngirimipi amintiya wuta-mamanta pirimi ngini, "Yita karri-kamini awungarra," pirimi.

⁴⁵ Api karri awarra Joseph amintiya awinyirra Mary karluwu purruwunyayi awarra kirijini Jesus api pirripakupawurli kapi Jerusalem ngini wuta kularlaga pimatami ngarra awungarruwu.

⁴⁶⁻⁴⁷ Awungaji kapi Jerusalem wuta kularlaga pirimila awarra kirijini karri yirrara wumunga (2 days) kiyi karri pangarri wuta purruwunyayi ngarra kapi awinyirra arikulanga jurra angiwutawa Jews. Awungarruwu kapi awinyirra jurra ngarra yuwujingi-muwani wutiyati awuta scribes. Awuta scribes nimarra pirimajirri ngini (about) awarra ngirramini (law) ngini-wutawa Jews api awarra kirijini Jesus yipitingaya (heard)

awarra ngirramini ngini awuta scribes pirri-pangiraga amintiya nanginta yimi awuta ngini (about) awarra ngirramini (law). Amintiya karri awuta scribes nanginta piri awarra kirijini Jesus ngini (about) awarra ngirramini (law) api ngarra pupuni nimarra yipangiraga.

Awuta scribes amintiya awuta yingampa arikutumunuwi karri piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini awarra kirijini yipangiraga kapi awuta scribes api wuta pirimarlingiyi (got a surprise) kiyi nimarra pirimajirri ngini, “Naki kirijini warntirrana arimajawu ngini (about) ngini-ngawula ngirramini (law).” Awarra piri awuta scribes amintiya awuta yingampa tiwi.

⁴⁸ Awarra Joseph amintiya awinyirra Mary karri wuta purruwunyayi awarra kirijini Jesus kapi awinyirra jurra api wuta awanuwanga pirimarlingiyi ngini ngarra warntirrana yipangiraga ngini ngini-wutawa ngirramini (law). Kiyi ngarra-naringa jiyimi kangatawa, “Aya, mwarti, pilikama nginja jipakirayi ngawa nginaki jirti ngirramini (trouble)? Ngawa karluwu ngintiri-majawu ngini maka nginja jiyimi api ngawa worry ngintirimi nginja. Ngawa kularlaga nguntu-wujingi-mani nginja,” jiyimi awinyirra Mary kang nyirra-mwarti. ⁴⁹ Api awarra kirijini Jesus nanginta yimi nyitawa, “Pilikama nuwa kularlaga ngintirimi ngiya? Pilikama nuwa karluwu ngintiri-majawu ngini ngiya waki ngimatami (should work) ngini (for) ngiya-rringani ngini kuriyuwu?” yimi awarra kirijini Jesus kang ngarra-naringa. ⁵⁰ Api ngarra-rringani amintiya ngarra-naringa karluwu pirimajawu

(understand) awarra ngirramini ngini ngarra yipangiraga.

⁵¹ Kiyi awarra kirijini Jesus yipapunya ngarra-naringa amintiya ngarra-rringani api pirripakupawurli kangi wutawa tangarima kapi Nazareth. Awungarruwu ngarra yimuwu kiyi kuwa yimi kapi ngarra-rringani amintiya ngarra-naringa. Api ngarra-naringa karluwu jipangiliparra ngini nyirra-mwarti yuwuriyi kapi awinyirra arikulanga jurra awungarruwu kapi Jerusalem amintiya ngini ngarra amintiya awuta scribes nimarra pirimajirri. Nyirra yimpaja jiyipungintayi (thought about) awarra ngirramini.

⁵² Kiyi awarra kirijini Jesus yikulurumi amintiya ngarra waya pungintamini (clever). Ngawa-rringani ngini kuriyuwu kukunari yimi kangatawa amintiya awanuwanga tayikuwapi arikutumunuwi wuta kukunari piriimi kangatawa.

3

Luke 3:10-14

¹⁰ Kiyi wutatuwu yingampa (other) tiwi punuwuriyi kapi awarra John the Baptist. Tayikuwapi awuta. Api wuta piriimi kapi awarra John the Baptist, “Ngawa awungana ngamatama pili ngawa ngawutimarti ngawa-rringani ngini wiyi yimata-marruriyi ngawa kuriyuwu kapi ngarra japuja,” piriimi awuta tayikuwapi tiwi.

¹¹ Api awarra John the Baptist yimi ngini, “Nuwa kapi ngimpini (have) yirrara kuluji api nuwa nyirra-kirayi natinga kapi awarra tini

ngini ngarra karri-kamini kuluji awuni (has). Amintiya kapi nuwa ngimpini yinkiti api nyirra-warti (share) kapi nuwa-mamanta kapi wuta arnuka yinkiti wuni,” yimi awarra John the Baptist.

¹² Kiyi wutatuwu yingampa punuwuriyi kapi John the Baptist api nanginta pirimi ngarra ngini baptise yimata-kirimi awuta. Wuta awuta waki pirimani ngini (for) awuta Roman alawuruwi api nanginta pirimani wuta-mamanta awuta Jews awarra kunawuni ngini tax. Wuta awuta awanuwanga nanginta pirimi awarra John the Baptist ngini, “Ngawatuwu awungana ngamatama pili ngawa ngawutimarti ngawarringani ngini wiyi yimata-marruriyi ngawa kuriyuwu kapi ngarra japuja,” pirimi. ¹³ Api awarra John the Baptist yimi ngini, “Nuwa yingampa nanginta ngimpirimi nuwa-mamanta Jews yingarti kunawuni ngini tax pili nuwa ngimpitimarti ngini nginti-matanga yingampa awarra kunawuni ngini (for) nuwulamiya. Api nuwa ngajiti awungani ngimpajami,” yimi awarra John the Baptist.

¹⁴ Kiyi wutatuwu yingampa kapi wuta soldiers nanginta pirimi awarra John the Baptist ngini, “Marri ngawa? Ngawatuwu awungana ngamatama?” pirimi. Api ngarratuwu yimi John the Baptist, “Nuwa yingampa ngimpiri-pirni tiwi amintiya tongwayi ngimpirimi awuta pili-ngini nuwa mitaya nginti-matami kunawuni kangi wuta. Api nuwa ngajiti awungani ngimpa-jami. Amintiya awarra kunawuni ngini kapi-nuwula alawuruwi wupakirayi nuwa ngini (for)

nuwa waki ngimpirimi ngini (for) wuta api nuwa yingampa manya ngimpirimi ngini kiy-ija ngumpunga. Api nuwa ngajiti awungani ngimpajami. Nuwa kukunari nyirrami ngini awarra kunawuni ngini nuwa ngumpunga,” yimi awarra John the Baptist kapi awuta soldiers.

5

Ngawa-yuwuni Jesus Jingawu Yimi Kapi Yingampa Wawurruwi Ngini Pimata-punya Ngarra.

Luke 5:1-11

¹ Kiyi natinga wumunga (one day) ngawa-yuwuni Jesus yipapirraya kapi awarra lake Galilee api awungarruwu ngarra tayinti yimi kapi tingata api yuwuntiyarra awuta arikutumunuwi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini. Tayikuwapi awuta arikutumunuwi purru-wujingi-rritani (were standing) yinkitayi kangatawa api ngawa-yuwuni ngarra kuluwuta.

² Kiyi ngarra ngawa-yuwuni yipakuluwunyi yirrara kapala kangi tingata yinkitayi kapi kukuni. Karri-kuwapi purumuwu yilaruwu kapi awinyirra yirrara kapala pili awuta wawurruwi kapi purruriy-ani muputi kangi awinyirra kapala api wuta waya purrupumwari awinyirra kapala api wuta purru-wujingi-wunyirrani (were washing) angi-wutawa panapa (net) kangi kukuni.

³ Natinga awinyirra kapala angatawa Simon api ngawa-yuwuni yipawuriji yilaruwu kangi awinyirra kapala kiyi yimuwu. Kiyi ngarra yimi kapi Simon, “Aya, tayangirri (push) anaki

kapala kapi awarra lake kiyi tapitapi tami kiyijana karrampi. Api kiyi ngiya wiyi nimarra ngirimi kapi kapinaki tiwi kapi wuta wujingirriti (are standing) kapi tingata,” yimi kangi awarra Simon. Kiyi Simon kuwa yimi ngini ngawa-yuwuni yipangiraga kiyi tapitapi yimi kiyija kiyi ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi awuta arikutumunuwi.

⁴ Kiyi karri ngawa-yuwuni yipapaya ngini nimarra yimi kangi awuta arikutumunuwi api yimi kangi Simon amintiya ngarra-mamanta, “Tapitapi nyirrami kapi kipirla kiyi nyirra-nyawu angi-nuwula panapa (net) pili-ngini nuwa nginti-matanga muputi,” yimi. ⁵ Api awarra Simon yimi kangatawa, “Ngiya amintiya ngiya-mamanta waya yimpaja nguntu-wunyawani anaki panapa karri japinamini api karri-kamini muputi. Kiyi karri natinga arawunga awanuwanga karri-kamini. Api nginja alawura kangiya amintiya jiyimi ngini ngiya ngimata-nyawu panapa api ngiya kuwa ngirimi kangi nginja,” yimi awarra Simon kangi ngawa-yuwuni. ⁶ Api Simon amintiya awuta wawurruwi kapi wutiyati waki piriimi wuta purruwuriyi kapi kipirla kiyi purruwunyawu awinyirra panapa. Kiyi purruwunga yingarti muputuwi kiyi awinyirra panapa waya yinkitayi juwawurra.

⁷ Api kiyi awarra Simon jingawu yimi kapi ngarra-mamanta kapi pirripalamiya kapi nyonga kapala kiyi yimi ngini, “Awi, mamanta, kali api nyirra-wani (help) ngawa.” Awuta ngarra-mamanta api wuta yintanga James amintiya

John api wuta-rringani Zebedee. Awuta yuwur-rara amintiya Simon wutiyati waki pirimani. Api karri Simon ngarra-mamanta punuwuriyi kangatawa api Simon amintiya ngarra-mamanta purruwunga awuta muputuwi kiyi pirripa-mukuri awuta muputuwi kapi Simon angatawa kapala amintiya kapi awinyirra nyonga kapala. Kiyi yingarti muputuwi kapi awinyirra yirrara kapala api awinyirra kapala waya yinkitayi jipungarti. ^{8-10a} Api karri Simon amintiya ngarra-mamanta pirripakuluwunyi awuta yingarti muputuwi wuta pirimarlingiyi (got a surprise) api Simon yipamukuri ngarra yirrara yimpula kangi yakuluwuni (knelt down) yinkitayi kapi ngawa-yuwuni ngarra malapwara api yimi kapi ngawa-yuwuni, “Aya, mantani, tuwariyi pili nginja warntirrana pupuni amintiya ngiya jirti tini,” yimi Simon kangi ngawa-yuwuni.

^{10b} Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi Simon, “Ngajiti nimpaja-wanga. Nginja amintiya nginja-mamanta pakinya kularlaga ngintirimani muputuwi api nuwa wiyi kularlaga ngimpirimi tiwi ngini ngintini-mata-marruriyi awuta kangilawa. Api nuwa nyirru-waripa api nyirra-punya ngiya,” yimi ngawa-yuwuni kangi awarra Simon.

¹¹ Api kiyi Simon amintiya ngarra-mamanta pirikitikimi (pulled) angi-wutawa kapala kapi tingata kiyi purrupumwari awinyirra kapala amintiya awuta yingarti muputuwi amintiya panapa (net). Kiyi wuta pirripapunya ngawa-yuwuni.

Ngawa-yuwuni Jesus Pupuni Yikirimi Yati Tini

Ngini Ngarra Karluwu Yirrija-ngulimayi.

Luke 5:17-26

17 Kiyi natinga wumunga (one day) ngawa-yuwuni Jesus yipawuriji yilaruwu kangi natinga kurrampali kiyi awungaji yimuwu api yuwun-tiyarra awuta arikutumunuwi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini.

Kiyi yingampa Pharisees amintiya yingampa scribes purruwuriyi kapi awinyirra kurrampali api pirripawuriji yilaruwu. Yingampa awuta Pharisees amintiya scribes wuta jajuja pirimi kapi yingarti town kapi awarra murrakupuni Galilee amintiya yingampa jajuja pirimi awungarruwu kapi awarra murrakupuni Judea amintiya kapi awarra town Jerusalem. Wuta punuwuriyi kapi ngawa-yuwuni pili wuta purru-wutimarti ngini pimata-pitingaya (to hear) awarra ngirramini ngini ngarra nimarra yimi.

Ngawa-rringani waya yipakirayi ngawa-yuwuni Jesus power ngini pupuwi yimata-kirimi awuta arikutumunuwi kapi wuta jana. 18-19 Api kiyi yingampa wawurruwi kapi wuta tangarima pirimi kapi awarra town api wuta piri-pitingaya (heard) ngini ngawa-yuwuni Jesus pupuwi yikirimi awuta arikutumunuwi kapi jana api pirimarruriyi wuta-mantani kapi awinyirra kurrampali kapi ngawa-yuwuni Jesus yuwunu-waluwa (taught) awuta arikutumunuwi. Api wuta mantani ngini-ngatawa yirrikarla amintiya kurumuta waya yuwunjarli (paralysed) api ngarra karluwu yirrija-ngulimayi (couldn't walk) api wuta pirripamukuri ngarra kapi tawulimutanga (blanket). Kiyi pirripamanipayi

(lifted up) awinyirra tawulimutinga angi awarra wuta-mantani yuwujingi-milani kiyi pirimarruriyi awarra wuta-mantani kapi awinyirra kurrampali kapi ngawa-yuwuni yimuwu. Karri wuta papi pirimi kapi awinyirra kurrampali api wuta purru-wutimarti ngini pimata-marruriyi wuta-mantani kapi ngawa-yuwuni api karluwu pili tayikuwapi mimpa pirimi yilaruwu kangi awinyirra kurrampali. Api awuta wawurruwi pirripakuturruwa awarra wuta-mantani kapi awinyirra tawulimutinga api pirripakilinga kuriyuwu kapi awarra step kiyi purruwuriyi kangi awinyirra roof kuriyuwu kapi awinyirra kurampali. Kiyi wuta pirikirimi arikulani yangamini kuriyuwu kangi roof api kiyi pirikimirna arlipurringa kangi awinyirra tawulimutinga angi awarra wuta-mantani yuwujingi-milani api wuta pirripapirray-amuwi (let him down) awarra wuta-mantani yilaruwu kangi kurrampali api ngarra yimiringarriji (landed) yinkitayi kangi ngawa-yuwuni ngarra malapwara.

²⁰ Karri ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awuta arikutumunuwi ngini wuta pirripapirray-amuwi wuta-mantani kangatawa api yimi kangatamiya, “Naki tini amintiya ngarra-mamanta warntir-rana wurimajawu ngini ngiya wiyi pupuni ngirikirimi ngarra,” yimi ngawa-yuwuni kangatamiya. Kiyi yimi kangi awarra tini, “Aya, ngiya waya putuputuwu ngirripakirayi (forgive) nginja awarra jirti ngini jiyikirim-ani (the wrong you have done),” yimi ngawa-yuwuni kangi awarra tini ngini ngarra karluwu yirrija-

ngulimayi (couldn't walk).

²¹ Awuta Pharisees amintiya awuta scribes, karri wuta piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni yimi kapi awarra tini api wuta piriimi kang'i wutalamiya, "Naki awarra Jesus ngajiti awungani nimarra awajami pili ngarra wangata ngawa-rringani ngini kuriyuwu putuputuwu yirrija-kirayi (can forgive) ngawa awarra jirti ngini ngintiri-kirim-ani. Naki awarra Jesus karluwu putuputuwu yimata-kirayi ngawa awarra jirti ngini ngintiri-kirim-ani," piriimi awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

²² Ngawa-yuwuni Jesus yimajawu awarra ngini awuta Pharisees amintiya awuta scribes piri-ripangiraga kang'i wutalamiya ngini (about) ngarra api yimi kang'i wuta, "Pilikama nuwa awarra nimarra ngimpirimi kang'i nuwulamiya ngini (about) ngiya?" yimi ngawa-yuwuni kapi awuta. ²³ Kiyi ngarra yimi ngini, "Nuwa ngimpirimi ngini ngiya kunyani ngirimi kapi awarra tini ngini ngiya putuputuwu ngipakirayi ngarra awarra jirti ngini ngarra yikirim-ani (the wrong he has done). Arramukuta nuwa awarra ngirramini ngimpirimi pili nuwa amparrimani ngimparimi ngini ngiya karluwu pupuni ngimata-kirimi ngarra," yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

²⁴ Kiyi ngarra yimi kang'i wutawa, "Kayi, ngiya-rringani ngini kuriyuwu yipakirayi ngiya power ngini ngiya pupuwi ngimata-kirimi awuta arikutumunuwi kapi wuta purunjuwi amintiya ngarra awanuwanga yipakirayi ngiya power ngini ngiya putuputuwu ngimata-kirayi ariku-

tumunuwi awarra jirti ngini wuta pirikirim-ani. Api ngiya wiyi nguwejijarra naki tini ngini ngarra wiyi pupuni arima api ngarra wiyi apukularri kiyi tuwanga apangulimayi. Api karri nuwa wiyi ngimpakuluwunyi ngarra ngini pupuni arimi api awungarri nuwa wiyi ngimpi-ri-majawu ngini awarra ngirramini ngini ngiya ngipangiraga api awarra ngirramini warntirrana, awarra ngirramini ngini ngiya nimarra ngirimi ngini ngiya power ngini putuputuwu ngimatakirayi arikutumunuwi awarra jirti ngini wuta pirikirim-ani. Amintiya nuwa awanuwanga wiyi ngimpi-ri-majawu ngini nuwa nuwa-yuwuni ngiya nuwa awuta tayikuwapi arikutumunuwi.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangsi awuta Pharisees amintiya scribes.

Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yimi kapi awarra tini ngini ngarra karluwu yirrija-ngulimayi, “Aya, kutupi tami, tanga anginjala tawulimutinga (blanket) api tuwariyi japuja,” yimi ngawa-yuwuni kangsi awarra tini.²⁵ Api kiyi awarra tini yartipili kutupi yimi kiyi tayinti yimi kuluwuta kangsi awuta tayikuwapi arikutumunuwi api yuwunga tawulimutinga kiyi yipakupawurli japuja. Karri ngarra yuwujirr-angulimay-ani api ngarra yikuruwarni ngawa-rringani ngini kuriyuwu pili ngawa-yuwuni pupuni yikirimi ngarra.

²⁶ Awuta tayikuwapi arikutumunuwi, karri wuta pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni ngini yikirimi awarra tini ngini yipangulimayi api wuta pirimarlingiyi (got a surprise) api wuta purukuruwarni ngawa-rringani. Api wuta pirima-

jirri, “Ngarra awarra warntirrana pupuni mirrikili (miracle) ngini naki Jesus ninganara yikirimi,” piriimi awuta tayikuwapi arikutumunuwi.

7

*Ngawa-yuwuni Jesus Yimpangini Yikirimi
Awarra Tini Ngini Ngarra Pajuwani Yimi.*

Luke 7:11-17

¹¹ Ninkiyi ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarramamanta purruwuriyi kapi awarra town Nain. Wutatuwu tayikuwapi arikutumunuwi pirripapunya awuta.

¹² Karri ngawa-yuwuni amintiya awuta arikutumunuwi purruwaja yinkitayi kapi awarra town Nain api wuta purruwunyayi yingampa arikutumunuwi kapi wuta pirripakuturruwa yati malakaninga ngini ngarra waya pajuwani. Wuta pirripakuturruwa awarra kangki kirijinga palapala.

Awarra nayi malakaninga ngini ngarra pajuwani api ngarra-naringa nyirra waya wangatamiya pili nyirra-mwanti yatilani amintiya nyirra amparruwu. Karri nyirra juwujirr-angulimay-ani nyirra pirlikiti jiyimi.

¹³ Karri ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awinyirra amparruwu api putuputuwu yipakirayi awinyirra amintiya yimi kangki nyirra, “Ngajiti pirlikiti nimpaja-mi,” yimi.

¹⁴ Kiyi ngarra yuwuriyi kapi awinyirra kirijinga palapala angi wuta pirripakuturruwa awarra malakaninga ngini ngarra pajuwani yimi api yipamukuri ngarra yikara kangki awinyirra palapala api awungarri awuta arikutumunuwi

kapi pirripakuturruwa awinyirra palapala purruwunjarli (stopped). Kiyi ngarra ngawa-yuwuni yipangiraga, “Aya, malakaninga, takularri,” yimi. ¹⁵ Api karri ngawa-yuwuni awarra yipangiraga api ngarra awungarri awarra malakaninga yimpangini yima kiyi yimuwu amintiya nimarra yimi. Kiyi ngawa-yuwuni yuwani (helped) awarra malakaninga ngini kutupi yimi kapi yakuluwuni api yimi kangi awinyirra amparruwu, “Ngarra naki nginja-mwarti. Ngarra waya yimpangini,” yimi ngawa-yuwuni.

¹⁶ Awuta tayikuwapi arikutumunuwi karri wuta pirripakuluwunyi awarra malakaninga ngini ngarra yimpangini yima api awungarri piri-marlingiyi (got a surprise) api nimarra pirimajirri, “Naki Jesus ngarra warntirrana prophet api ngawa-rringani ngini kuriyuwu yini-pangirri (sent) ngarra ngini yimata-jiyarra ngawa ngini-ngatawa ngirramini amintiya ngini yimata-wani (to help) ngawa arikutumunuwi kapi awarra ngawa-rringani arimamula (calls) ngawa ngarra-mampirami,” piri awuta arikutumunuwi.

¹⁷ Kiyi awuta arikutumunuwi purruwuriyi kapi yingarti murrakupuni ngini-wutawa Jews kiyi awungarruwu purru-wuntiyarra awuta tayikuwapi arikutumunuwi ngini ngawa-yuwuni yikirimi awarra mirrikili (miracle) kapi awarra malakaninga.

*Awarra John the Baptist Yipangirri (sent)
Yuwurrara Ngarra-mamanta Kapi Ngawa-yuwuni*

Jesus.

Luke 7:18-35

18-19 Karri awarra John the Baptist ngarra yimuwu kapi jail api awungarri yingampa ngarra-mamanta purru-wutiyarra awarra John ngini ngarra ngawa-yuwuni Jesus yingarti mirrikili (miracle) yikirimi. Api awarra John the Baptist yimi kapi yuwurrara ngarra-mamanta, “Nyirru-wariyi kapi awarra Jesus api nuwa nanginta nyirrami ngarra, ‘Arrami nginja awarra Christ ngini ngawa-rringani parlingarri yipangiraga ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (would send) nginja kangawula, arrami nginja karluwu awarra. Marri? Arramukuta ngawa arnapa ngamata-muwu (should wait) karri awarra nyoni wiyi awunu-wuriyi kangawa?’ Awarra nanginta nyirrami awarra Jesus,” yimi awarra John kangi awuta yuwurrara ngarra-mamanta. 20-21 Kiyi awuta yuwurrara wawurruwi purruwuriyi kapi ngawa-yuwuni Jesus. Karri wuta papi piri kapi ngawa-yuwuni api ngarra awungarri mirrikili yuwujikirim-ani. Ngarra pupuwi yikirimi tayikuwapi awuta arikutumunuwi kapi purunjuwi amintiya kapi wuta yinkilatuwi. Amintiya awuta kapi maputirruwi pirripalamiya yilaruwu kangi wuta purnikapa api ngarra papi yiniri-mamiyi awuta maputirruwi.

Kiyi awuta yuwurrara wawurruwi kapi John the Baptist ngarra-mamanta api nanginta pirimi ngawa-yuwuni awarra ngirramini (question) ngini awarra John the Baptist yuwuntiyarra awuta. Api ngawa-yuwuni ngarra arnuka yartip-

ili yipangiraga kang'i awuta yuwurrara wawurruwi api ngarra tuwanga yikirimi mirrikili (miracle).

²² Kiyi ngawa-yuwuni wiyi (later on) yipangiraga kapi awuta yuwurrara wawurruwi, "Nyirra-kupawurli kapi awarra John the Baptist kiyi nyirra-jiyarra awarra ngini (what) nuwa ninganara nginti-pakuluwunyi, ngini awuta arikutumunuwi kapi yinkilatuwi api ngiya ngirikirimi awuta ngini waya wupakuluwunyi. Awanuwanga awuta kapi wuta karluwu pirrija-ngulimayi (couldn't walk) pakinya api ngiya waya ngirikirimi awuta ngini wupangulimayi amintiya awuta kapi purruwuni jana kapi wuta mipurra api wuta mipurra waya pupuni. Awanuwanga awuta kapi kalanjaruwi api wuta waya wuri-pitingaya (hear). Amintiya ngiya waya yimpanguwi ngirikirimi awuta kapi wuta pajuwani pirimi. Kiyi ngiya nguwuntiyarra arikutumunuwi ngawa-rringani ngini-ngatawa pupuni ngirramini, awuta arikutumunuwi kapi yingampa tiwi wurimi ngini wuta kuwulingipi. Nyirra-jiyarra awarra nuwa-mantani John the Baptist awarra ngini ngiya nguwuji-kirimi (what I am doing)." Ngawa-yuwuni yimi awarra kang'i awuta yuwurrara wawurruwi.

²³ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kang'i awuta yuwurrara, "Nyirra-jiyarra awarra John ngini awuta arikutumunuwi kapi warntirrana kuwa wurimi ngini-ngilawa ngirramini api wuta kukunari wurimi." Awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kapi awuta yuwurrara wawurruwi kapi ngarra John yini-pangirri (sent) kangatawa.

24 Karri awuta yuwurrara wawurruwi purrupumwari ngawa-yuwuni api awungarri ngawa-yuwuni yipangiraga kapi awuta tayikuwapi arikutumunuwi ngini (about) awarra John the Baptist. Api yimi ngini, “Awi, awarra John the Baptist karri ngarra japuja yimi awungarruwu kapi awarra murrakupuni kapi karri-kuwapi tiwi japuja wurimi api nuwa tayikuwapi nguntuwuriyi awungarruwu kapi ngarra pili nuwa nguntu-wutimarti ngini nginti-mata-pitingaya (hear) awarra ngawa-rringani ngirramini ngini awarra John tulimiya (straight) yipangiraga. Ngarra karluwu yimakirri yingampa tiwi.” Ngawa-yuwuni awarra yimi kapi awuta arikutumunuwi.

25 Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Nuwa karluwu nguntuwuriyi awungarruwu kapi awarra John ngini nginti-mata-kuluwunyi yati tini ngini arikuripiya (wears) pupuka kuluji pili awuta arikutumunuwi kapi wurikuripiya pupuka kuluji amintiya kapi wuni yingarti kunawuni api wuta nginingaji awuta alawuruwi kapi wuta wurumuwu kapi arikulanga kurrampali angi pupuka. Api awarra John ngarra karluwu nginingaji awuta arikutumunuwi. Ngarra arikuripiya kuluji angi animuli mipurra amintiya ngarra karri-kamini kunawuni awuni (has),” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta arikutumunuwi.

26-27 Api ngarra yimi kangsi wutawa, “Yita nuwa nguntuwuriyi awungarruwu ngini nginti-mata-kuluwunyi awarra John pili ngarra prophet ngini yuwutiyarra nuwa ngawa-rringani ngini-

ngatawa ngirramini. Awarra John ngarra ngatawa api yingampa prophets karlu-nara. Ngawa-rringani parlingarri yuwutiyarra nyoni prophet ngini (about) awarra John api awarra prophet yikirimi (wrote) kangi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) awarra ngirramini ngini (about) awarra John, awarra ngirramini ngini ngawa-rringani yimi ngini,

‘Ngiya wiyi ngipangirri (send) awarra Christ kangi nuwa arikutumunuwi api pakinya ngiya wiyi ngipangirri nyoni tini kapi awarra nayi murrakupuni kiyi ngarra wiyi awutiyarra nuwa arikutumunuwi ngini awarra Christ wiyi awunu-wuriyi. Ngarra wiyi awarra nyoni tini awutiyarra nuwa arikutumunuwi ngini-ngilawa ngirramini api kiyi nuwa wiyi ready ngimpirimi karri awarra Christ wiyi awunu-wuriyi kangi nuwa arikutumunuwi.’

Awarra yimi ngawa-rringani parlingarri,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta arikutumunuwi. Kiyi yimi ngini, “Awarra John the Baptist api ngarra awarra nyoni tini ngini ngawa-rringani pakinya yini-pangirri (sent) ngarra awungarra kapi nuwa api ngarra ngawa-rringani yintuwu yini-pangirri ngiya kangi nuwa.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awuta tiwi. ²⁸ Kiyi yimi ngini, “Awarra warntirrana ngini awarra John ngarra ngatawa api yingampa tiwi karlu-nara, awuta kapi wuta parlingarri purumuwu kapi naki murrakupuni (on this earth) amintiya awuta kapi ningani wurumuwu. Api ngiya nguwutiyarra nuwa

ngini awuta tiwi kapi kuwa wurimi kangi-lawa amintiya kapi wurimi ngini ngiya-rringani ngarra alawura kangi wuta api wuta warntir-rana wutawa.” Awarra yimi ngawa-yuwuni Jesus kangi awuta arikutumunuwi.

²⁹ Tayikuwapi awuta arikutumunuwi kapi piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni yipangiraga api wuta awuta pakinya piri-pitingaya awarra John the Baptist karri ngarra yuwuntiyarra awuta ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini amintiya wuta kuwa pirimi awarra ngirramini api kiyi awarra John the Baptist baptise yikirimi awuta. Api kiyi wuta pirripapunya ngawa-rringani angatawa pupuka jarrumoka. Awuta wawurruwi kapi waki pirimani ngini (for) awuta Roman alawuruwi amintiya nanginta pirimani wuta-mamanta awuta Jews awarra kunawuni ngini tax api yingampa awuta awanuwanga kuwa pirimi John the Baptist ngini-ngatawa ngirramini. Awuta Pharisees amintiya yingampa arikutumunuwi pirimi ngini wuta jajiruwi awuta tiwi kapi nanginta pirimani kunawuni ngini tax kapi awuta Jews.

³⁰ Awuta Pharisees amintiya awuta scribes api wuta arnuka purru-wutimarti ngini pimata-punya ngawa-rringani angatawa jarrumoka angi warntirrana api wuta arnuka kuwa pirimi awarra John ngini-ngatawa ngirramini api awarra John arnuka baptise yikirimi awuta.

³¹⁻³² Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awuta arikutumunuwi, “Nuwa arikutumunuwi kapi ningani ngumpuru-muwu api nuwa nginingaji

kakirijuwi kapi pokayini wurimi kapi turruwuni api yingampa kakirijuwi wurikirimi jirti yirrikilingapa api wuta-mamanta jingawu wurimi kangi wutawa, 'Pilikama nuwa karluwu pokayini ngimpirimi kangawa? Yita ngawa pakinya ngintiri-kirimi music api nuwa karluwu kukunari amintiya karluwu yoyi ngintirimi. Kiyi ngawa mamanukuni ngintiri-kuruwala api nuwa karluwu pirlikiti ngintirimi. Nuwa karluwu ngimpiri-majawu awarra ngini nuwa ngimpitimarti.' Wuta awarra wurimi awuta kakirijuwi kapi awuta yingampa kakirijuwi kapi wuta karluwu wutimarti ngini pokayini pimatami kangi wutawa. Nuwa arikutumunuwi nginingaji awuta kakirijuwi kapi wuta karluwu wutimarti ngini pokayini pimatami kapi wuta-mamanta pili nuwa awanuwanga karluwu ngimpiri-majawu awarra ngini nuwa ngimpitimarti." Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta arikutumunuwi.

³³ Kiyi ngarra tuwanga yimi ngini, "Awarra John the Baptist yimuwu wangatamiya kapi awarra murrakupuni kapi karri-kuwapi tiwi japuja wurimi amintiya ngarra karluwu yimangapa wine amintiya karluwu yuwapa kirritawuni. Waya juwa ngarra yuwapa wartiyanginila yinkiti. Api nuwa ngintirimi ngini, 'Yita awarra John the Baptist api maputiti waya yipalamiya yilaruwu kangi ngarra purnikapa.' Awarra nuwa ngintirimi," yimi ngawa-yuwuni kapi awuta arikutumunuwi.

³⁴ Kiyi ngarra tuwanga yimi ngini, "Ngiyatuwu nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi arikutumunuwi

api ngiya arnuka ngingingaji awarra John the Baptist. Ngiya yimpaja nguwapa kirritawuni amintiya ngirimangapa wine api nuwa arikutumunuwi ngimpirimi ngini ngiya nguwapa yingarti yinkiti amintiya ngini ngiya ngirimangapa wine. Amintiya nuwa ngimpirimi ngini ngiya-mamanta awuta kapi wuta karluwu kuwa wurimi ngini-ngawula ngirramini (law) amintiya nuwa ngimpirimi ngini ngiya-mamanta awuta kapi wuta nanginta wurimi ngawa Jews awarra kunawuni ngini tax. Api awarra nuwa ngimpirimi ngini ngiya karluwu pupuni tini. Nuwa ngingingaji awuta kakirijuwi karri nuwa awungani (that way) nimarra ngimpirimi.” Awarra ngawa-yuwuni yimi kapi awuta arikutumunuwi. ³⁵ Kiyi tuwanga yimi ngini, “Nuwa yingampa (some) arikutumunuwi api nuwa arnuka pungintamuwi (clever) pili nuwa arnuka ngimpitimarti ngini kuwa nginti-matami awarra ngirramini ngini ngiya amintiya awarra John the Baptist nguntu-wutiyarra nuwa, ngini-ngatawa ngirramini ngawa-rringani. Api yingampa (others) kapi nuwa arikutumunuwi api nuwa pungintamuwi pili nuwa ngimpiri-majawu ngini ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini awarra warntirrana amintiya nuwa kuwa ngimpirimi awarra ngirramini.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta arikutumunuwi.

Natinga Tinga Jipamutiyi (Poured) Oil Ngini Pupuni Yuwanti (smelt good) Kapi Ngawa-yuwuni Jesus Ngarra Malapwara.

Luke 7:36-50

³⁶ Kiyi yati Pharisee ngini ngarra yintanga Simon, yuwuriyi kapi ngawa-yuwuni Jesus api yimi kangatawa, “Kali tuwaripa kangilawa japuja api ngawiyati ngawapa yinkiti muwa yuwurrara amintiya ngiya-mamanta,” yimi. Api ngawa-yuwuni yuwuriyi kangatawa japuja kiyi wutiyati purruwapa yinkiti.

³⁷ Awungarruwu kapi awarra town api natinga tinga jiyimuwu angi nyirra yingarti jirti jiyikirim-ani (had done a lot of wrong). Karri nyirra jiyipitingaya (heard) ngini ngawa-yuwuni yuwujing-apukani yinkiti kapi awarra Pharisee ngarra japuja api nyirra juwunga mintini ngini oil ngini pupuni yuwanti (smelt good) api jiyimarruriyi awarra mintini kapi ngarra japuja awarra Pharisee.

³⁸ Kiyi awinyirra tinga jipawuriji yilaruwu kapi awinyirra kurrampali kiyi juwuriyi kapi ngawa-yuwuni api tayinti jiyimi yinkitayi kapi ngarra malapwara. Nyirra pirlikiti jiyimi kiyi awarra pirlikiti alala yimi kiyi yipakupuraji kapi ngini-ngatawa malapwara. Kiyi nyirra jiyimuwu yinkitayi kapi ngarra malapwara. Nyirra awinyirra tinga juwunyerri (wiped) ngarra malapwara wutulyi (with) nyirra murrula pili nyirra juwuni (had) yurrukuni murrula. Kiyi nyirra jupukuruwu (kissed) ngarra malapwara kiyi jipamutiyi (poured) awarra oil ngini pupuni yuwanti kang ngarra malapwara.

³⁹ Awarra Pharisee yipakuluwunyi awinyirra tinga ngini jiyikirmi awarra (did that) kang ngawa-yuwuni api yimi kangatamiya, “Arra-mukuta awarra naki Jesus karluwu prophet

nginingaji awuta prophets kapi ngawa-rringani awuni-pangirri (sends) kapi ngawa arikutu-munuwi. Ngini ngarra warntirrana prophet api ngarra amari-majawu (would have known) ngini anaki yimpalinya nyirra jiringa tinga,” yimi kangatamiya awarra Pharisee.

⁴⁰ Ngawa-yuwuni yimajawu awarra ngirramini ngini awarra Pharisee yimi kangatamiya api ngarra yimi kangatawa, “Aya, Simon, ngiya nguwtimarti ngini ngimata-ngiraga kanginja,” yimi ngawa-yuwuni. Kiyi awarra Pharisee yimi ngini, “Manya, tangiraga, mantani.” ⁴¹ Api kiyi ngawa-yuwuni yuwutiyarra awarra Simon naki ngirramini, yimi ngini, “Parlingarri yimuwu yati alawura. Kiyi yuwurrara wawurruwi purruwuriyi kapi awarra alawura kiyi nanginta piriimi ngarra kunawuni. Awarra alawura yipakirayi yati tini yingarti kunawuni amintiya yipakirayi awarra nyoni tini kiyija. ⁴² Kiyi wiyi (later on) awarra alawura yimi kangi awuta yuwurrara wawurruwi, ‘Ngunta-luwapa awarra kunawuni ngini ngiya ngirripakirayi nuwa.’ Api awuta yuwurrara piriimi ngini, ‘Ngawa karri-kamini awarra kunawuni.’ Api awarra alawura putuputuwu yipakirayi awuta yuwurrara api ngarra yimi kangi awuta, ‘Waya manya. Ngajiti ngimpaja-kiray-awurli (pay back) ngiya awarra kunawuni,’ yimi kangi awuta.” Awarra ngirramini (story) ngawa-yuwuni yuwutiyarra awarra Pharisee Simon. Kiyi nanginta yimi awarra, “Aya, Simon, awuta wawurruwi puranji purumuwu awarra alawura pili ngarra putuputuwu yipakirayi awuta api nginuwani

warntirrana puranji yimuwu (loved him most) awarra alawura? Arramukuta awarra tini ngini awarra alawura yipakirayi ngarra yingarti kunawuni? Arramukuta awarra nyoni tini ngini awarra alawura yipakirayi ngarra kiyija kunawuni? Nginuwani warntirrana puranji yimuwu awarra alawura?" Awarra yimi ngawa-yuwuni. ⁴³ Api awarra Simon yimi ngini, "Awarra tini ngini yuwunga yingarti kunawuni." Api ngawa-yuwuni yimi ngini, "Awarra ngini nginja jipangiraga api awarra warntirrana, Simon," yimi ngawa-yuwuni kangi awarra Pharisee Simon.

⁴⁴ Kiyi ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awinyirra tinga kiyi ngarra yimi kapi Simon, "Aya, Simon. Karri ngiya mampara ngini-pawuriji yilaruwu kanginjila japuja api nginja karluwu jipakirayi ngiya kukuni ngini mwarliki ngimata-kirimi ngini-ngilawa malapwara. Api tayakuluwunyi anaki tinga api karri nyirra pirlikiti jiyimi api awarra pirlikiti alala kangi ngiya malapwara kiyi nyirra juwunyirri (wiped) ngiya malapwara wutuliyi (with) nyirra murrula," yimi ngawa-yuwuni kangi awarra Simon. ⁴⁵ Kiyi tuwanga yimi kangatawa, "Amintiya nginja karluwu jupukuruwu (kissed) ngiya karri ngiya ngini-pawuriji yilaruwu kanginjila japuja api awinyirra tinga yimpaja jupukuruwu ngiya kangilawa malapwara. ⁴⁶ Amintiya nginja karluwu jipamutiyi (didn't pour) oil kangi ngiya pungintaga api anaki tinga jipamutiyi pupuni oil kangi ngiya malapwara." Awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kangi awarra Pharisee Simon.

⁴⁷ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Awuta arikutumunuwi kapi kiyija jirti wurikirimi (do a little wrong) api karri awarra ngiya-rringani putuputuwu apakirayi (forgives) awuta awarra kiyija jirti ngini wuta wurikirimi api awuta arikutumunuwi waya juwa kiyija puranji wurumuwu ngatawa. Api anaki tinga nyirra yingarti jirti jiyikirim-ani api ngiya-rringani waya putuputuwu yipakirayi awinyirra api nyirra warntirrana puranji ampirimuwu ngiya-rringani amintiya awanuwanga ngiya.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awarra Pharisee Simon.

⁴⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi awinyirra tinga, “Ngiya waya putuputuwu ngirripakirayi nginja awarra jirti ngini nginja jiyikirim-ani (the wrong you've done),” yimi kangi awinyirra tinga.

⁴⁹ Kiyi awarra Pharisee Simon amintiya ngarramamanta kapi wutiyati purru-wujing-apukani yinkiti api nimarra pirimajirri, “Yita waya juwa ngawa-rringani ngini kuriyuwu putuputuwu yirrija-kirayi (can forgive) ngawa awarra jirti ngini ngawa ngintiri-kirim-ani (the wrong we've done), karluwu naki awarra Jesus,” piriimi awuta tiwi. ⁵⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi awinyirra tinga, “Nginja waya kuwa jiyimi kangilawa api awarra ngiya putuputuwu ngirripakirayi nginja api kiyi nginja wiyi yiloti nimpirimuwu kuriyuwu kangi ngiya-rringani japuja. Api kukunari tami kiyi tuwariyi kanginjila japuja.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awinyirra tinga.

9

Ngawa-yuwuni Jesus Yipapurti Kangi Jupunyini (hill) Kiyi Awungarruwu Ngarra Ngirri-ngirri Yimi.

Luke 9:28-36

²⁸ Karri nyonga wumunga (day) ngawa-yuwuni Jesus yimarruriyi awuta yuwurrajirrima ngarra-mamanta Peter kiyi James amintiya John kuriyuwu kapi jupunyini (hill). Api ngarra ngawa-yuwuni yuwuriyi awungarruwu ngini nimarra yimatami kapi ngarra-rringani ngini kuriyuwu. ²⁹ Karri ngarra nimarra yuwujingimani kapi ngarra-rringani api ngarra yirrikilinigapa amintiya angatawa kuluji ngirri-ngirri jiyimi nginingaji awinyirra warnarringa. ³⁰⁻³¹ Kiyi awarra prophet Elijah amintiya awarra Moses kapi wuta parlingarri purumuwu api wuta awungarri papi pirimi awungarruwu kiyi nimarra pirimi kapi ngawa-yuwuni. Ngawarringani ngini kuriyuwu yini-pangirri (sent) awuta yuwurrara kapi ngawa-yuwuni. Awarra Elijah amintiya awarra Moses wuta wiyarri ngirri-ngirri pirimi. Awuta yuwurrara amintiya ngawa-yuwuni nimarra pirimajirri ngini (about) ngawa-yuwuni karri ngarra wiyi pajuwani arimi kapi awarra arikitirropurtayi (cross) kapi Jerusalem.

³² Karri awuta yuwurrajirrima ngawa-yuwuni amintiya awarra Moses amintiya awarra Elijah nimarra pirimajirri api wuta awungarri awarra Peter, James amintiya John wuta pirimajirripi.

Api karri wuta pirripangipari api wuta pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni ngini yuwujingirritani (standing) wuturiyi awuta yuwurrara jajingarawi, Elijah amintiya Moses, amintiya wuta pirripakuluwunyi awuta ngini ngirri-ngirri pirimi.

³³ Karri Elijah amintiya Moses waya yinkitayi purrupumwari ngawa-yuwuni api Peter yimi kapi ngawa-yuwuni, “Pupuni awarra ngini nginja jiniri-marruriyi ngawa awungarra. Yuwuni, ngini nginja nimpitimarti api ngiya amintiya ngiya-mamanta wiyi ngarikirimi marlani ngini (for) nuwa yuwurrajirrima. Nginjatuwu yati marlani kiyi awanuwanga yati ngini ngarra Moses kiyi yati ngini ngarra Elijah.” Awarra Peter pirlamarri (without thinking) yipangiraga.

³⁴ Karri awarra Peter nimarra yuwujingimani api awungarri yirrakunga (cloud) yinipapirraya kapi awarra jupunyini (hill) kiyi yipujirra awuta api wuta karluwu pimata-kuluwunyi awarra warnarringa api awuta yuwurrajirrima ngawa-yuwuni ngarra-mamanta wuta pirimakirri. ³⁵ Kiyi wuta piri-pitingaya (heard) ngawa-rringani ngini-ngatawa yirringa (voice) yilaruwu kapi awarra yirrakunga api ngarra yimi ngini, “Ngiya awarra Jesus ngiya-mirani. Ngiya parlingarri ngurru-wunga (picked) ngarra api waya ngini-pangirri (sent) ngarra kapi awarra naki murrakupuni (to this earth). Nuwa nyirra-pitingaya (listen to) ngini-ngatawa ngiramini.” Awarra yimi ngawa-rringani yilaruwu kapi awarra yirrakunga. ³⁶ Api karri ngawa-rringani yipapaya ngini nimarra

yimi api awarra Peter amintiya James amintiya John wuta pirripakuluwunyi ngawayuwuni ngini ngarra yuwujingi-rritani (standing) wangatamiya. Awuta Elijah amintiya Moses waya karluwu awungaji. Awuta yuwurrajirrima ngawayuwuni ngarra-mamanta karluwu purruwuntiyarra yingampa (other) arikutumunuwi awarra ngini wuta pirripakuluwunyi kapi jupunyini. Waya juwa karri ngawayuwuni wiyi (later on) pajuwani yimi api awungarri wuta purruwuntiyarra yingampa arikutumunuwi.

Ngawayuwuni Jesus Papi Yimamiyi Awarra Maputiti Ngini Yipalamiya Yilaruwu Kangi Awarra Kirijini Ngarra Purnikapa.

Luke 9:37-43a

³⁷ Pangarri karri japinari ngawayuwuni Jesus amintiya awuta yuwurrajirrima ngarra-mamanta, Peter kiyi James amintiya John, wuta purrupumwari awarra jupunyini (hill). Kiyi awuta yingampa ngarra-mamanta amintiya awuta tayikuwapi arikutumunuwi purruwuriyi kangi wutawa.

³⁸ Kiyi yati tini jingawu yimi kapi ngawayuwuni, “Aya, mantani, tayakuluwunyi ngiya-mirani api tawani ngarra pili ngarra yatilani (only one). ³⁹ Yingampini (sometimes) yati maputiti apalamiya kangi ngarra purnikapa api ngarra awungarri ngiya-mirani jingawu arimi makirrana. Amintiya yingampini awarra maputiti arikirimi ngarra ngini yimata-nyawu ngatamiya kangi yakuluwuni amintiya awanuwanga arikirimi ngarra ngini yingarti pulingiya arimi. Api

kiji ngarra ngiya-mirani awuni (has) yingarti juwarti nginingaji jikiringa kang ngarra yir-ruputara. Awarra maputiti awungani-la jirti ngirramini (trouble) apakirayi ngiya-mirani amintiya karlu-nara apumwari ngarra purnikapa,” yimi awarra tini kapi ngawa-yuwuni.

⁴⁰ Kiji nyoni nginaki yimi awarra tini kang ngawa-yuwuni, “Ngiya pakinya nanginta ngirimi kapinaki nginja-mamanta ngini wuta papi pini-mata-mamiyi awarra maputiti ngini apalamiya kapi awarra ngiya-mirani ngarra purnikapa. Wuta purru-wutimarti ngini papi pini-mata-mamiyi awarra maputiti api karluwu.” Awarra tini yimi awarra kapi ngawa-yuwuni.

⁴¹ Kiji ngawa-yuwuni yipangiraga kapi awuta arikutumunuwi, “Nuwa jajiruwi api ngiya pir-ringawini kang nuwa pili nuwa karluwu warn-tirrana kuwa ngimpirimi kangilawa,” yimi ngawa-yuwuni kang awuta arikutumunuwi.

Kiji ngawa-yuwuni yipangiraga kapi awarra tini, “Tamarruripa nginja-mirani kangilawa.” ⁴² Kiji awarra tini yiniri-marruriyi ngarra-mirani kapi ngawa-yuwuni. Api karri awarra kirijini yinuwuwa api awarra maputiti yikirimi ngarra ngini yipakupuraji kapi yakuluwuni amintiya yikirimi ngarra ngini yingarti pulingiya yimi.

Kiji ngawa-yuwuni yuwutiyarra awarra maputiti, “Aya, maputiti, papi tamuwa (come out) api ngajiti tuwanga nimpaja-wuriji yilaruwu kapi ngarra purnikapa naki kirijini,” yimi ngawa-yuwuni kang awarra maputiti. Api awungarri awarra maputiti papi yinirimi (came out) kiji awarra kirijini pupuni yima.

Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi awarra kirijini ngarra-rringani, “Aya, ngarra naki nginjami-rani,” yimi.

^{43a} Awuta tayikuwapi arikutumunuwi karri wuta pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni ngini papi yiniri-mamiyi awarra maputiti kapi awarra kirijini ngarra purnikapa api wuta pirimarlingiyi (got a surprise) api wuta nimarra pirimajirri, “Ngawa-rringani warntirrana yipakirayi awarra naki Jesus ngini-ngatawa power,” pirimajirri.

Yingampa Arikutumunuwi Kapi Awarra Mur-rakupuni Samaria Api Wuta Karluwu Purru-wutimarti Ngawa-yuwuni Jesus Ngini Yimata-muwu Awungaji.

Luke 9:51-56

⁵¹ Ngawa-yuwuni Jesus yimajawu ngini ngarra waya yinkitayi pajuwani arimi amintiya ngini ngarra wiyi apakupawurli kapi ngarra-rringani ngarra japuja kuriyuwu api yimi kangatamiya, “Ngiya nguwuja kapi Jerusalem,” yimi ngawa-yuwuni. Ngarra karluwu worry yimi ngini awungarruwu kapi Jerusalem ngarra wiyi pajuwani arimi. Kiyi yipumwari awarra mur-rakupuni Galilee.

⁵² Kiyi ngawa-yuwuni yipangirri (sent) yingampa ngarra-mamanta aringampi kapi yati kirijini town awungarruwu kapi awarra murrakupuni Samaria. Kiyi awuta ngarra-mamanta purruwuriyi kapi awarra town api ngawa-yuwuni yintayi yimi.

Kiyi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta karri wuta papi pirimi awungarruwu api wuta pirimi kapi

awuta arikutumunuwi, “Awi, mamanta, ngawa-alawura Jesus waya awunu-wuja awungarra. Ngarra awuja kapi Jerusalem api ngarra pakinya awutimarti ngini kiyija yimata-muwu awungarra,” piri. ⁵³ Api awuta arikutumunuwi kapi japuja piri awungarruwu kapi Samaria piri kapi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta, “Karluwu. Ngawa karluwu ngawutimarti ngarra ngini yimata-muwu awungarra pili ngarra pangarri wiyi awuriyi kapi Jerusalem,” piri.

⁵⁴ Kiyi wutatuwu awuta ngarra-mamanta piri-pakupawurli kapi ngawa-yuwuni amintiya awuta yingampa ngarra-mamanta kiyi purru-wutiyarra ngarra ngawa-yuwuni awarra ngirramini ngini awuta arikutumunuwi kapi awarra town pirripangiraga.

Karri James amintiya John piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini wuta-mamanta purru-wutiyarra ngawa-yuwuni api angi-wutawa yiminga jurrumumi jiyimi (became angry) api wuta piri kapi ngarra, “Aya, yuwuni, arramukuta ngawa nanginta ngamatami (should ask) ngawa-rringani ngini kuriyuwu ngini ngarra yimata-kirimi yikwani ngini yini-mata-pirraya kapi awarra town ngini yimata-kuwurratiya (burn up) awuta tiwi kapi awungarruwu japuja wurimi,” piri James amintiya John kapi ngawa-yuwuni. ⁵⁵ Api ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awuta yuwurrara James amintiya John api ngarra yikirlimirri (growled at) awuta api yimi ngini, “Ngajiti awungani ngimpaja-ngiraga,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta yuwurrara.

⁵⁶ Kiyi ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta karluwu purumuwu kapi awarra town api kiyi purruwuriyi kapi nyoni town.

*Yingampa Tiwi Nimarra Piriimi Kapi Ngawa-yuwuni Jesus, "Ngawa Wiyi Ngapapunya Nginja."
Luke 9:57-62*

⁵⁷ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta karri pirripangulimayi kapi jarrumoka api yati tini yinuwuriyi kapi ngawa-yuwuni kiyi yimi ngini, "Kuta maka wiyi nimpuriyi api ngiya awungarruwu wiyi ngipapunya nginja." ⁵⁸ Api ngawa-yuwuni yimi kangatawa, "Arrami nginja karluwu nimpirimajawu ngini ngiya karri-kamini kurrampali api ngiya karri-maka (nowhere) ngini ngimata-majirripi. Wuta animuluwi waya rayiti (alright) ngini wuni japuja nginginaji awarra kawarri arimuwu kapi tingiwini amintiya nyirra taringa ampirimuwu kapi yangamini api ngiya karri-kamini japuja ngiya awarra nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi arikutumunuwi." Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awarra tini.

⁵⁹ Kiyi ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi nyoni tini, "Tayapunya ngiya." Api yimi awarra tini, "Arnapa. Ngiya pakinya ngimatu-wariyi kapi ngiya-rringani japuja pili ngarra waya wulimani api karri ngarra wiyi pajuwani arimi api ngiya wiyi ngirikijika awarra ngiya-rringani api kiyi ngiya wiyi awungarri ngipapunya nginja." ⁶⁰ Api yimi ngawa-yuwuni kangatawa, "Karluwu, pili awuta tiwi kapi ngarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu karluwu arimamula

(call) awuta ngarra-mamirampi api wuta awuta wurra-kijika (must bury) nginja-rringani karri ngarra pajuwani arimi. Nginja karluwu. Nginja tuwariyi tajiyarra yingampa tiwi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini. Tajiyarra awuta ngini awarra ngawa-rringani ngini kuriyuwu awuti-marti ngini yimata-mangi awuta amintiya ngini wuta-alawura yimatami.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awarra tini.

⁶¹ Kiyi nyoni tini yipangiraga kapi ngawa-yuwuni, “Ngiya wiyi ngipapunya nginja api ngiya pakinya ngimata-kupawurli japuja pili ngiya nguwitimarti ngini ‘nimpangi’ ngimatami kapi ngiya-ngirimipi. Marri?” ⁶² Api ngawa-yuwuni yimi kapi awarra tini, “Nuwa kapi ngimpirimi ngini nuwa ngimpitimarti ngini ngintimata-punya ngiya api nuwa nyirra-pungintayi (think about) ngiya pakinya. Wutatuwu nuwa-ngirimipi api nuwa nyirra-pungintayi awuta yintayi (last) pili ngini (if) nuwa ngimpiri-pungintayi awuta nuwa-ngirimipi pakinya api nuwa wiyi karluwu warntirrana waki nginti-matami ngini (for) ngawa-rringani.” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awarra tini.

10

Naki Ngirramini Ngini Karri Yati Tini Ngini Ngarra Murrakupuni Samaria Api Ngarra Yipamangi Nyoni Tini Ngini Ngarra Jew.

Luke 10:25-37

²⁵ Karri nyonga wumunga (day) yati scribe awarra ngini ngarra yuwunu-waluwa

(taught) arikutumunuwi Moses ngini-ngatawa ngirramini (law) api ngarra yimi kangatamiya, “Ngiya wiyi nanginta ngirimi awarra naki Jesus ngini (about) ngini-ngawula ngirramini (law). Arramukuta ngarra karluwu warntirrana arimajawu awarra ngirramini ngini-ngawula,” yimi kangatamiya awarra scribe. Api ngarra yuwuriyi kapi ngawa-yuwuni Jesus api ngarra nanginta yimi ngarra, “Aya, mantani. Ngiya nguwtimarti ngini yiloti ngimata-muwu kuriyuwu kapi ngawa-rringani ngarra japuja api awungana ngimatama?” yimi awarra scribe kangi ngawa-yuwuni.

²⁶ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi awarra scribe, “Nginja waya jikirrimiya (have read) ngini-ngatawa Moses ngirramini (law) ngini ngarra parlingarri yikirimi (wrote) kapi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) api kamini jikirrimiya kapi awarra punkaringini ngini nuwa nginti-mata-kirimi (should do), nuwa kapi ngimpitimarti ngini wiyi yiloti nginti-mata-muwu kuriyuwu kapi ngawa-rringani?” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra scribe.

²⁷ Api ngarratuwu awarra scribe yimi ngini, “Moses yikirimi (wrote) kangi awarra punkaringini ngini,

Ngawa ngawurra-pungintayi (must think about) awarra ngatawa ngini ngarra japuja kuriyuwu (God) amintiya puranji ngawurra-muwu awarra. Ngawa warntirrana puranji ngawurra-muwu (must love) awarra ngini ngarra ngatawa.

Ngawa awanuwanga puranji ngawurra-muwu yingampa arikutumunuwi nginingaji ngawa puranji ngarimuwu ngawalamiya.'

Awarra Moses yikirimi awarra kangi punkaringini," yimi awarra scribe kangi ngawayuwuni.

28 Api ngawa-yuwuni yimi kangatawa, "Awarra ngirramini ngini nginja jipangiraga api awarra warntirrana. Ngini nginja warntirrana puranji nimpirimuwu ngawa-rringani ngini kuriyuwu amintiya yingampa arikutumunuwi api nginja wiyi yiloti nimpirimuwu kuriyuwu kangi ngawa-rringani," yimi ngawa-yuwuni.

29 Api awarra scribe yimi kangatamiya, "Ngiya pupuni tini. Ngiya waya kuwa ngirimi ngini-ngatawa Moses ngirramini (law)," yimi kangatamiya. Api kiyi yimi kapi ngawa-yuwuni ngini, "Kuwapi awuta arikutumunuwi kapi ngawa puranji ngawurra-muwu?" yimi awarra scribe.

30 Api ngawa-yuwuni yimi kapi awarra scribe, "Ngiya pakinya nguwutiyarra nginja naki ngirramini (story). Parlingarri yati tini ngini ngarra Jew yipumwari Jerusalem api yuwuriyi kapi awarra town Jericho. Karri ngarra yuwuja kangi jarrumoka yingampa wawurruwi kapi wuta mitayuwi purruwunga ngarra amintiya piripirni ngarra. Kiyi wuta tikimati pirimi angatawa kuluji amintiya mitaya pirimi ngini-ngatawa kunawuni. Kiyi wuta purrupumwari awarra

tini kapi jarrumoka. Ngarra waya yinkitayi pajuwani yimi awarra tini.

³¹ Kiyi ninganara yati priest ngini ngarra Jew api ngarra yipangulimayi kapi awinyirra-wanga jarrumoka. Karri ngarra yipakuluwunyi awarra tini ngini yimajirripi kangi jarrumoka api ngarra yipangulimayi yilipiyanga kiyi yuwuja-la.

³² Kiyi nyoni tini ngini waki yimani kapi jurra ngarra awanuwanga yipangulimayi kapi awinyirra jarrumoka. Karri ngarra yinuwuriyi yinkitayi kapi awarra tini ngini yimajirripi kangi jarrumoka api yipakuluwunyi ngarra kiyi ngarra awanuwanga yipumwari awarra tini kapi jarrumoka kiyi yuwuja-la.

³³⁻³⁴ Kiyi nyoni tini yinuwuriyi kapi awinyirra-wanga jarrumoka amintiya ngini-ngatawa donkey. Api awarra tini ngini-ngatawa murrakupuni Samaria. Awuta arikutumunuwi kapi Jews amintiya awuta kapi wuta murrakupuni Samaria api wuta jirti purumu-w-ajirri. Karri awarra tini ngini ngarra murrakupuni Samaria yipakuluwunyi awarra tini ngini ngarra Jew awarra ngini awuta mitayuwi piripirni api ngarra putuputuwu yipakirayi awarra tini. Kiyi ngarra yuwuriyi kangatawa kiyi yuwunyerri (wiped up) awarra majipani. Kiyi ngarra yipamukuri mirrijini amintiya yikimirna (bandaged) manipurruwa kapi ngarra jana. Kiyi ngarra yipamukuri awarra tini kuriyuwu kangi ngini-ngatawa donkey amintiya yimarruriyi awarra kapi awinyirra kurrampali (hotel) awungarruwu kapi arikutumunuwi purumuwani nginingaji

yirrajirrima wumunga (days). Awungaji ngarra yipamangi awarra tini.

³⁵ Karri pangarri awarra tini ngini ngarra murrakupuni Samaria yuwutimarti ngini yimatuwariyi kapi nyoni murrakupuni api yipakirayi kunawuni kapi awarra tini ngini ngarra alawura kapi awinyirra kurrampali api yimi kangatawa, 'Tayamangi naki awurrini pili ngiya waya nguwuja. Ngini ngarra jana yinukuni amintiya ngini nginja nimpitimarti tuwanga kunawuni api ngiya wiyi ngipakirayi nginja kunawuni karri ngiya wiyi nguwuni-pakupawurli (come back) awungarra.' Api, 'Manya' yimi awarra alawura. Kiyi awarra tini ngini ngarra murrakupuni Samaria yipumwari awinyirra kurrampali." Awarra ngirramini (story) ngawayuwuni yipangiraga kapi awarra scribe.

³⁶ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awarra scribe, "Yuwurrajirrima jajingarawi pirripangulimayi kapi awinyirra jarrumoka amintiya pirripakuluwunyi awarra tini ngini awuta mitayuwi piripirni. Api nginuwani puranji yimuwu awarra tini?" yimi ngawa-yuwuni. ³⁷ Api awarra scribe yimi ngini, "Awarra tini ngini ngarra japuja yimi kapi awarra nyoni murrakupuni Samaria api ngarra puranji yimuwu awarra tini ngini awuta mitayuwi piripirni pili ngarra putuputuwu yipakirayi ngarra amintiya yipamangi ngarra," yimi awarra scribe. Api ngawayuwuni yimi kangatawa, "Nginjalatuwu awungani tami (do like that). Putuputuwu tayakirayi tayikuwapi arikutumunuwi," yimi ngawayuwuni kangki awarra scribe.

Ngawa-yuwuni Jesus Yuwuriyi Kapi Awinyirra Mary Amintiya Awinyirra Martha Wuta Tangarima.

Luke 10:38-42

³⁸⁻³⁹ Ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarramamanta tuwanga pirripapunya awinyirra jarrumoka angi juwuja kapi Jerusalem api karri waya kuluwuta wuta papi piriimi kapi yati town. Awungarruwu kapi awarra town awuta yuwurrara maminikuwi purumuwu. Natinga awinyirra yimpalina api nyirra yintanga Martha api nyirrupwaka Mary. Kiyi Martha jiyimi kangi ngawa-yuwuni amintiya ngarramamanta, “Nyirru-waripa kangilawa jajuja api awungaji nyirrapa yinkiti amintiya kiyija nyirra-muwu,” jiyimi Martha. Kiyi ngawa-yuwuni amintiya ngarramamanta pirripawuriji yilaruwu kangi Martha amintiya Mary angiwutawa kurrampali. Api karri ngawa-yuwuni yimuwu awungaji kapi awinyirra kurrampali api ngarra yuwuntiyarra awuta arikutumunuwi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini.

Kiyi nyirratuwu Mary juwuriyi kapi ngawa-yuwuni api jiyimuwu yinkitayi kapi ngarra malapwara pili nyirra juwutimarti ngini jimatapitingaya (hear) awarra ngirramini ngini ngarra yipangiraga. ⁴⁰ Api nyirratuwu Martha, nyirra wangata jipawumi yingarti yinkiti ngini awuta tayikuwapi tiwi pimatapa. Nyirra karluwu kukunari jiyimi kangi nyirrupwaka Mary pili nyirra Mary karluwu juwani (help) awinyirra api nyirra juwuriyi kapi ngawa-yuwuni kiyi nanginta jiyimi ngarra, “Yuwuni, kama ngiyup-

waka ampirimuwu awungarra amintiya ampiri-pitingaya (listen to) ngini nginja nimpangiraga pili ngiya wangatamiya ngipawumi yinkiti ngini nuwa tayikuwapi wiyi ngimpapa. Tajiyarra awinyirra ngini jimata-wani (to help) ngiya,” jiyimi Martha kanggi ngawa-yuwuni.

⁴¹ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kanggi nyirra, “Martha! Nginja yingarti worry nimpirimi.

⁴² Ngiya nguwtimarti arikutumunuwi ngini pimata-pitingaya (listen to) ngini-ngilawa ngirramini api pupuni awarra ngini anaki nginjup-waka ampitimarti ngini jimata-pitingaya ngini-ngilawa ngirramini. Ngiya karluwu ngimata-jiyarra awinyirra ngini nyirra karluwu jimata-pitingaya ngiya!” yimi ngawa-yuwuni kapi awinyirra Martha.

11

Naki Ngirramini Ngini Karri Yati Tini Nanginta Yimi Ngarra-mantani Yinkiti.

Luke 11:5-10

⁵⁻⁶ Karri nyonga wumunga (day) ngawa-yuwuni Jesus naki ngirramini (story) yipangiraga kapi ngarra-mamanta, “Yati kapi nuwa api ngini nginja nimpuriyi kapi nginja-mantani ngarra jajuja karri japinamini api ngini nginja nimpirimi kangatawa, ‘Aya, mantani, ngunta-luwapa yinkiti pili ngiya-mantani ngini ngarra jajuja arimi kapi karrampi murrakupuni api yinuwuriyi ninganara kapi ngiya jajuja api ngiya karri-kamini yinkiti nguwni ngini ngimata-kirayi ngarra.’ Api ngini nginja awarra nimpirimi kanggi nginja-mantani, ⁷ api arrami awarra

nginja-mantani wiyi arimi kapi nginja, 'Pirri! Ngiya waya kunji ngirikirimi angilawa kur-rampali amintiya ngiya-mamirampi waya wujimajirripi. Ngiya karluwu kutupi ngimatami amintiya karluwu ngimata-kirayi nginja yinkiti.' Arrami nginja-mantani awarra wiyi arimi kapi nginja. Kiyi arrami nginja wiyi karluwu kuwa jimatami nginja-mantani api wiyi tuwanga nanginta nimpirimi ngarra yinkiti. ⁸ Api kiyi nginja-mantani arrami wiyi nimarra arimi kangatamiya, 'Tani-waya (no matter) ngiya-mantani awarra naki api ngiya karluwu nguwtimarti ngini kutupi ngimatami ngini ngimata-kirayi ngarra yinkiti. Api ngarra karluwu kuwa arimi ngiya api awujirr-aparri ngiya api ngiya wiyi ngipakirayi ngarra kuta kamini awarra yinkiti ngini ngarra awutimarti (need).' Awarra arrami nginja-mantani wiyi arimi kangatamiya." Awarra ngirramini (story) yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

⁹⁻¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, "Awarra warntirrana ngini ngawarringani ngini kuriyuwu awanuwanga apakirayi ngawa kuta kamini awarra ngini ngawa ngawutimarti awarra ngini ngawa nanginta ngarimi ngarra. Api nanginta nyirrami ngawarringani kuta kamini ngini nuwa ngimpitimarti (need) api ngarra wiyi awarra apakirayi nuwa. Amintiya kularlaga nyirrami awarra ngini nuwa ngimpitimarti api ngarra wiyi amanu-wani (help) nuwa ngini ngumpunyayi kuta kamini awarra ngini nuwa kularlaga ngimpirimi. Yimpaja nanginta nyirrami awarra ngawa-

riringani awarra kuta kamini ngini nuwa ngimpitimarti api ngarra wiyi awarra apakirayi nuwa.” Awarra ngawa-yuwuni yimi kangki ngarra-mamanta.

13

Karri Sabbath Day (Saturday) Ngawa-yuwuni Jesus Pupuka Yikirimi Awinyirra Yimpalinya Angi Nyirra Jipajiyarri.

Luke 13:10-17

¹⁰ Karri Sabbath Day (Saturday) ngawa-yuwuni Jesus yipawuriji yilaruwu kapi awinyirra kiri-jinga jurra angi-wutawa Jews (synagogue) api awungarruwu yuwunu-waluwa (taught) awuta tiwi.

¹¹ Awungaji kapi awinyirra jurra natinga yimpalinya juwujingi-muwani. Nyirra juwuni (had) maputiti kangki nyirra purnikapa. Nyirra jipajiyarri (her back was bent over) yiloti api karluwu tulimiya (straight) tayinti jimatami. Parlingarri awarra maputiti jana yikirimi awinyirra yimpalinya ngini nyirra waya awungani (that way) jipajiyarri. Nginingaji wamurrara punyipunyinga pakitiringa (18 years) nyirra waya awungani.

¹² Karri ngarra ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awinyirra yimpalinya api ngarra awungarri jingawu yimi kangki nyitawa, “Kali. Tuwaripa,” yimi. Kiyi yimi ngini, “Nginja waya karluwu jana,” yimi. ¹³ Api kiyi yipamukuri ngini-ngatawa yirrara yikara kangki nyirra pungintaga api awungarri ngini-nyitawa purnikapa yartipili

tulimiya (straight) yima api nyirra jiyikuruwarni (thanked) ngawa-rringani.

¹⁴ Kiyi awarra tini ngini ngarra alawura kapi awinyirra jurra api jurrumumi yimi angatawa yiminga (became angry) pili karri Sabbath Day (Saturday) ngawa-yuwuni pupuka yikirimi awinyirra yimpalinya api yimi kapi awuta tiwi, “Ngawa waya juwa waki ngarimi kiringarra wumunga (days) api karluwu karri Sabbath Day pili ngawa Jews awungarri ngaru-kuruwarni (thank) ngawa-rringani api ngini nuwa ngimpitimarti awarra naki Jesus ngini pupuwi yimata-kirimi nuwa api ngajiti ngimpaju-wariyi kangatawa karri Sabbath Day. Waya juwa karri nyonga wumunga.” Ngarra awarra yipangiraga awarra alawura kapi awuta tiwi.

¹⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awarra alawura, “Nuwa kapi nuwa alawuruwi pupuwi ngimpiri-mamuliya api nuwa karluwu pupuwi pili nuwa wiyarri waki ngimpirimi karri Sabbath Day (Saturday). Yita karri awinyirra wumunga (day) nuwa ngumpuriyi kapi awuta ngini-nuwula puluka amintiya partita-partita kapi nuwa ngimpiri-kimirna (tie up) wuturiyi (with) arlipurringa api karri nuwa tikimati ngimpirimi arlipurringa api ngimpiri-marruriyi awuta animuluwi kapi kukuni api karri nuwa awungani ngimpirimi (do that) api nuwa awungarri waki ngimpirimi. Karri awinyirra Sabbath Day nuwa ngimpamangi kapi-nuwula animuluwi ¹⁶ api awarra ngini ngiya ngirikirimi (did) karri Sabbath Day ngini pupuka ngirikirimi awinyirra yimpalinya api pupuni awarra pili

nyirra yinukuni jana. Wamurrara punyipunya pakitiringa (18 years) nyirra juwuni (had) awarra jana. Nyirra nguri awinyirra yimpalina. Nyirra ampiri-mamula (calls) Abraham nyirra-amini nginingaji ngawa api pupuni awarra ngini ngiya pupuka ngirikirimi awinyirra karri Sabbath Day.” Ngarra awarra yipangiraga ngawayuwuni kapi awarra alawura.

¹⁷ Api karri ngawayuwuni awarra ngirramini yipangiraga api awarra alawura arliranga yikirimi. Amintiya awuta yingampa tiwi kapi wuta nimarra piri ngini ngawayuwuni jirti tini pili ngarra pupuka yikirimi awinyirra yimpalina karri Sabbath Day api wuta awuta awanuwanga arliranga pirikirimi. Api wutatuwu yingampa awuta tiwi kukunari piri pili ngarra ngawayuwuni mirrikili (miracles) yikirim-ani ngini pupuwi yikirim-ani awuta kapi purunjuwi.

14

Ngawayuwuni Jesus Pupuni Yikirimi Yati Tini Ngini Ngarra Yimarrawuti (swollen) Kangi Ngarra Kurumuta Amintiya Kangi Pakiriparri Karri Sabbath Day.

Luke 14:1-6

¹ Kiyi karri Sabbath Day (Saturday) api ngawayuwuni Jesus yuwuriyi kapi yati Pharisee angatawa kurrampali kiyi yuwapa yinkiti awungarruwu. Waya awungaji yingampa Pharisees amintiya yingampa scribes purruwapa yinkiti wutiyati ngawayuwuni. Wuta awuta purruwujirr-akuluwuny-ani ngawayuwuni pili wuta

purru-wutimarti ngini kuta kamini ngarra wiya arikirimi (do).

² Kapi awinyirra kurrampali yati tini yimuwu ngini ngarra purunjini. Ngini-ngatawa yir-rara kurumuta amintiya yirrikarla yimarrawuti (swollen). Kiyi awarra tini yipukularri kiyi yuwuriyi kangu ngawa-yuwuni.

³ Karri ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awarra tini api ngarra nanginta yimi awuta Pharisees amintiya awuta scribes, “Karri ngawa ngawun-yayi tini ngini purunjini karri Sabbath Day (Saturday) api awungana ngawa ngamatama? Arramukuta ngawa pupuni ngarikirimi ngarra. Arramukuta karluwu. Api ngini ngawa pupuwi ngarikirimi awuta kapi purunjuwi karri Sabbath Day api arrami ngawa ngawawurrini (break) ngini-ngawula ngirramini (law). Arrami karluwu. Awungana nuwatuwu?” Awarra ngawa-yuwuni nanginta yimi awuta Pharisees amintiya awuta scribes. ⁴ Api wuta karluwu nimarra pirimi kapi ngawa-yuwuni. Kiyi ngawa-yuwuni yipamukuri ngini-ngatawa yikara kapi awarra tini ngini ngarra kurumuta amintiya ngarra pakiriparri yimarrawuti api kiyi pupuni yikirimi ngarra. Karri awarra tini pupuni yima api ngawa-yuwuni yuwutiyarra ngarra ngini, “Manya tuwariyi!” yimi.

⁵ Kiyi ngawa-yuwuni nanginta yimi awuta Pharisees amintiya awuta scribes, “Ngini yati tini ngini-ngatawa puluka apakupuraji kapi arikulani yangamini kangu yakuluwuni karri Sabbath Day (Saturday) api ngarra yartipili tikimati arimi awarra puluka. Tami? Amintiya ngini ngarra-

mirani awanuwanga apakupuraji kapi arikulani yangamini karri Sabbath Day api ngarra yartipili tikimati arimi awarra. Tami?" Awarra ngawa-yuwuni awarra nanginta yimi awuta Pharisees amintiya awuta scribes. ⁶ Api awuta Pharisees amintiya awuta scribes karluwu nimarra pirimi kapi ngawa-yuwuni.

Ngawa-yuwuni Jesus yimi ngini Yingampa Arikutumunuwi Wuri-mamuliya Wuta Wutawa.

Luke 14:7,11-14

^{7a} Ngawa-yuwuni Jesus nanuwanga (still) yuwujingi-muwani yilaruwu kangi awinyirra kurrampali angatawa awarra Pharisee. Yingampa tiwi kapi wuta karluwu alawuruwi purru-wutimarti ngini pimata-muwu yinkitayi kapi awarra Pharisee awungarruwu kapi awuta tiwi kapi wuta alawuruwi mwarimuwu (should have sat). Api ngawa-yuwuni yipakuluwunyi ngini awuta tiwi awungani pirimi (did that) ¹¹ kiyi yimi kapi wuta, "Kuta kuwani awarra ngini arimi kangatamiya, 'Ngiya ngilawa' api yingampa tiwi wiyi wurimi kangi ngarra, 'Nginja karluwu nginjila.' Api ngarratuwu awarra tini ngini arimi kangatamiya, 'Ngiya karluwu ngilawa' api yingampa tiwi wiyi wurimi ngini ngarra ngatawa." Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awuta tiwi.

¹² Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awarra Pharisee ngini ngarra nanginta yimi ngarra ngini yimat-apa yinkiti kangatawa kurrampali, "Karri nginja nanginta nimpirimi yingampa tiwi ngini wuta pimatapa yingarti yinkiti kangi nginjila japuja api

ngajiti waya juwa nanginta nimpajami nginja-mamanta amintiya nginja-ngilipi kiyi nginja-ngirimipi amintiya awuta tiwi kapi wuni yingarti kunawuni pili wuta wiyi parlinginari (later) nanginta wurimi nginja ngini jimatapa yinkiti kangi wutawa tangarima. Api nginja wiyi kukunari nimpirimi karri nginja wiyi nimpapa ngini-wutawa yinkiti. Api ngawa-rringani wiyi karluwu yimatami ngini nginja pupuni ngini nginja waya juwa nanginta nimpirimi awuta tiwi kapi wuta wiyi nanginta wurimi nginja ngini jimatapa yinkiti kangi wutawa japuja. Api ngajiti awungani nimpajami!” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Pharisee. ¹³ Kiyi ngarra yimi ngini, “Karri nginja nanginta nimpirimi yingampa tiwi ngini pimatapa yinkiti kanginjila tangarima api nanginta tami awuta tiwi kapi wuta karri-kamini yinkiti wuni amintiya karri-kamini kunawuni wuni ngini pimatapa awarra yinkiti. Awanuwanga nanginta tami awuta tiwi kapi karrawungana, nginingaji awuta kapi wuta karluwu pimata-ngulimayi (can't walk) amintiya awuta kapi yinkilatuwi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awarra Pharisee. ¹⁴ Kiyi tuwanga yimi kangatawa, “Ngini nginja nanginta nimpirimi awuta tiwi kapi karri-kamini wuni ngini wuta pimatapa yinkiti kanginjila japuja api ngawa-rringani wiyi arimi ngini nginja pupuni. Karri naki awarra murrakupuni wiyi apapaya (this earth will finish) api awungarri ngawa-rringani wiyi arikirimi tiwi ngini wupukularri api tuwanga yimpanguwi (alive) wurima. Api awungarri ngarra wiyi apakirayi arramu-kaminawuti ngini

pupuni kapi awuta pupuwi tiwi kapi wuta pirripapunya-mini angatawa jarrumoka karri wuta nanuwanga (still) yimpanguwi pirimi. Ngajiti worry nimpajami ngini awuta tiwi kapi karri-kamini wuni wiyi karluwu pimata-kiray-awurli (give back) yinkiti kangi nginja pili ngawa-rringani wiyi apakirayi nginja arramu-kaminawuti ngini pupuni karri awarra naki murrakupuni apapaya." Awarra yimi ngawayuwuni kapi awarra Pharisee.

Ngirramini Ngini Yati Tini Nanginta Yimi Tayikuwapi Tiwi Ngini Pimatapa Yingarti Yinkiti Kangatawa Japuja.

Luke 14:15-24

¹⁵ Karri ngawayuwuni Jesus amintiya awuta yingampa tiwi purru-wujing-apukani yinkiti kangi awarra Pharisee ngarra kurrampali api yati tini yimi kangi ngawayuwuni, "Aya, mantani, awuta tiwi kapi ngawa-rringani wiyi nanginta arimi awuta ngini pimatapa yinkiti wutiyati awarra ngawa-rringani awungarruwu kangatawa japuja kuriyuwu api wuta wiyi kukunari wurimi," yimi awarra tini kapi ngawayuwuni.

¹⁶ Kiyi ngawayuwuni yuwuntiyarra awarra tini amintiya awuta yingampa arikutumunuwi naki ngirramini (story), "Yati alawura ngini yimuwu parlingarri api awarra nanginta yimi tayikuwapi (lots) tiwi ngini wiyi (later) pimatapa yingarti yinkiti kapi ngarra japuja.

¹⁷⁻²⁰ Kiyi karri awarra yinkiti waya kiyana yimi awarra alawura yimi kapi yati tini ngini waki yimi ngini (for) ngarra, "Tuwariyi tajiyarra

awuta tiwi ngini pini-matu-wariyi kangilawa japuja pili waya kiyana yimi awarra yinkiti.’ Kiyi awarra tini ngini waki yimi ngini awarra alawura yuwuriyi kangi awuta tiwi kiyi yimi kangi wutawa, ‘Nyirru-waripa ninganara kangi ngiya-alawura ngini-ngatawa japuja ngini nuwa ngimpapa yinkiti pili awarra yinkiti waya kiyana yimi.’ Awarra yimi awarra tini kapi awuta tiwi. Api awuta tayikuwapi tiwi karluwu purru-wutimarti ngini pimatw-wariyi kangi awarra alawura japuja.

Yati awurrini yimi kangi awarra tini ngini ngarra waki yimi ngini awarra alawura, ‘Ngiya waya ngurru-wunga (bought) kirijini timani api ninganara ngiya nguwuja ngipakuluwunyi awarra timani. Api tajiyarra nginja-alawura ngini ngiya karluwu ngimatu-wariyi kangatawa japuja ngini ngimatapa yinkiti awungarruwu,’ yimi awarra awurrini.

Kiyi ngarratuwu nyoni awurrini yimi kangi awarra tini ngini ngarra waki yimi ngini awarra alawura, ‘Ngiya waya ngurru-wunga (bought) wamutirrara pulukuwi api ngiya nguwwutimarti ngini ngimata-kuluwunyi awuta pulukuwi ngini arrami pupuwi arrami karluwu api ngiya ngirimaja awuta kapi ngiya timani. Awungarruwu awuta pulukuwi wiyi wurikitikimi (pull) awarra arramu-kamini ngini arikurungumi (dig) parruwanti api ngiya wiyi ngipamukuri awarra kurukura (seed) kangi awarra parruwanti. Api tajiyarra nginja-alawura ngini ngiya karluwu ngimatu-wariyi kangatawa japuja ngini ngimatapa yinkiti awungarruwu,’ yimi awarra nyoni

awurrini kapi awarra tini ngini waki yimi ngini awarra alawura.

Kiyi ngarratuwu awarra nyoni tini yimi ngini, 'Ngiya karluwu ngimatapa yinkiti kanginjila alawura japuja pili ngiya japini marriti ngirimi yimpalinya api ngiya pokumora ngurumuwu japuja wuturiyi ngiya-purnayinga. Api tajiyyarra nginja-alawura ngini ngiya karluwu ngimatu-wariyi kangatawa japuja ngini ngimatapa yinkiti awungarruwu,' yimi awarra nyoni awurrini kapi awarra tini ngini waki yimi ngini awarra alawura.

Kiyi awarra tini ngini ngarra waki yimi ngini awarra alawura api ngarra yuwuriyi kapi awuta yingampa arikutumunuwi kapi awarra alawura pakinya nanginta yimi awuta ngini wuta pimatapa yinkiti kang ngarra japuja api awuta tayikuwapi awanuwanga piri ngini wuta karluwu pimatatu-wariyi kapi awarra alawura japuja ngini pimatapa yinkiti awungaji.

²¹ Kiyi awarra tini yipakupawurli kapi ngini-ngatawa alawura kiyi yuwutiyarra ngarra awarra ngirramini ngini awuta tiwi pirripangiraga. Kiyi awarra alawura angatawa yiminga jarrumumi jiyimi (became angry) kiyi yimi kapi awarra tini, 'Murruka tuwariyi kapi tayikuwa-nga (all) jarrumoka kapi awarra naki town kiyi kularlaga tami awuta tiwi kapi wuta karri-kamini wuni kunawuni. Tamarruripa kangilawa japuja awuta tiwi pili-ngini wuta pimatapa yinkiti awungarra. Kiyi awanuwanga tamarruripa awuta tiwi kapi purunjuwi amintiya awuta kapi yinkilatuwu amintiya

awuta kapi karluwu pimata-ngulimayi (can't walk),' yimi awarra alawura kapi awarra tini ngini waki yimi ngini (for) ngarra.

²² Ngarratuwu awarra tini kuwa yimi ngarra-alawura kiyi yuwuriyi kapi awuta tiwi kapi purunjuwi amintiya awuta kapi yinkilatuwi amintiya awuta kapi karluwu pirrija-ngulimayi, kiyi yiniri-marruriyi awuta tiwi kangi ngarra alawura japuja.

Kiyi awarra tini yuwuriyi kangi ngarra-alawura kiyi yimi ngini, 'Ngiya waya nginiri-marruriyi awuta kapinaki tiwi ngini pimatapa yinkiti awungarra. Api anaki kurrampali arikulanga api ngiya arrami ngimatu-wariyi ngini nginimata-marruriyi yingampa (other) tiwi awungarra pili-ngini wuta awanuwanga pimatapa naki yinkiti. Marri?' yimi awarra tini kapi ngini-ngatawa alawura.

²³⁻²⁴ Kiyi awarra alawura yimi kangatawa, 'Tuwariyi karrampi kapi awinyirra jarrumoka awungarruwu kapi warta. Awungarruwu kularlaga tami awuta tiwi kapi wurumuwu turruwuni pili wuta karri-kamini kurrampali api tajiyarra awuta tiwi ngini pini-matu-wariyi awungarra kangilawa japuja. Awarra tajiyarra awuta tiwi pili ngiya nguwutimarti tayikuwapi tiwi ngini pinimata-wuriji yilaruwu kangi ngini-ngilawa japuja amintiya ngini pimatapa naki yinkiti. Api awuta tiwi kapi ngiya pakinya nanginta ngirimi ngini pini-matu-wariyi kangilawa japuja, awuta kapi karluwu pirimi api wuta waya karluwu pimatapa ngini-ngilawa yinkiti.' Awarra yimi awarra alawura kangi awarra tini ngini

ngarra waki yimi ngini ngarra.” Awarra ngirramini (story) ngarra ngawa-yuwuni yuwuti-yarra awarra tini amintiya awuta yingampa arikutumunuwi.

15

Ngirramini Ngini Yati Tini Ngini Ngini-ngatawa Sheep Yipamulijipa.

Luke 15:1-7

¹ Kiyi tayikuwapi arikutumunuwi mimpa pirimi kapi ngawa-yuwuni Jesus ngini wuta pimata-pitingaya (hear) ngini-ngatawa ngirramini. Api yingampa (some) awuta arikutumunuwi waki pirimani ngini (for) awuta Roman alawuruwi amintiya nanginta pirimani wuta-mamanta awuta Jews awarra kunawuni ngini tax. Amintiya yingampa (others) awuta arikutumunuwi karluwu warntirrana kuwa pirimani awarra ngirramini (law) ngini-wutawa Jews api awuta Pharisees pirimi ngini awuta wuta jajiruwi. ² Kiyi awuta Pharisees amintiya awuta scribes, karri wuta pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni ngini ngarra nimarra yimi kapi awuta tiwi kapi wuta pirimamula (called) awuta jajiruwi api wuta karluwu kukunari kangatawa api wuta jukuta pirimajirri, (whispered) “Naki awarra Jesus nimarra arimi kapi awuta jajiruwi tiwi amintiya awuta wawurruwi kapi waki wurimi ngini (for) awuta Roman alawuruwi amintiya nanginta wurimi ngawa Jews awarra kunawuni ngini tax. Amintiya ngarra awuriyi kangi wutawa jajuja kiyi wutiyati wuwapa yinkiti,” pirimajirri awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

³ Kiyi ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta Pharisees amintiya scribes nginaki ngirramini (story). ⁴ Ngarra yimi ngini, “Yati tini yuwuni (had) yingarti sheepuwi api yati sheep yipamulijipa api awarra tini yipumwari awuta yingarti sheepuwi awungarruwu kapi turruwuni kapi wuta purru-wujing-apukani wupunga kiyi ngarra kularlaga yimi kitawu kiyi nankitawu ngini awarra sheep ngini yipamulijipa. ⁵⁻⁶ Api karri ngarra yuwunyayi awarra sheep api ngarra awungarri kukunari yimi. Ngarra yuwunga awarra sheep kiyi yipamukuri awarra kangatawa ngimpala kiyi yipakuturruwa awarra kiyi yuwuriyi japuja. Karri ngarra papi yimi kangatawa japuja api jingawu yimi kapi ngarra-ngirimipi amintiya ngarra-mamanta kiyi yimi kapi awuta, ‘Kali nyirru-waripa pili ngiya waya ngurruwunyayi ngini-ngilawa sheep ngini yipamulijipa. Ngawa kukunari ngawurrami pili ngiya ngurruwunyayi awarra sheep,’ yimi awarra tini kapi awuta ngarra-ngirimipi amintiya ngarra-mamanta.” Awarra ngirramini ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta Pharisees amintiya awuta scribes. ⁷ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Awarra tini kukunari yimi karri ngarra yuwunyayi awarra sheep ngini yipamulijipa api ngawa-rringani ngini kuriyuwu amintiya kapi-ngatawa angeluwi awanuwanga kukunari wurimi karri yati tini apumwari awarra jirti (the wrong) ngini ngarra pakinya yikirim-ani (he used to do) api mampara apapunya ngawa-rringani angatawa jarrumoka. Amintiya wuta awanuwanga kukunari wurimi

karri natinga tinga ampumwari awarra jirti ngini nyirra jiyikirim-ani. Awarra ngawarringani amintiya awuta angeluwi wuta kukunari wurimi kapi awuta tayikuwapi tiwi kapi wuta pupuwi api karluwu jirti wurikirim api wuta warntirrana kukunari wurimi kapi awuta tiwi kapi wupumwari awarra jirti ngini wuta pakinya pirikirim-ani.” Awarra ngirramini ni-marra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

Ngirramini Ngini Natinga Tinga Angi Ngini-nyitawa Pwaja (Coin) Yipamulijipa.

Luke 15:8-10

⁸ Kiyi ngawa-yuwuni nyoni ngirramini (story) yuwuntiyarra awuta Pharisees amintiya awuta scribes, yimi ngini, “Natinga tinga juwuni (had) wamutirrara (10) pwaja (coin) ngini silver api yati pwaja yipakupuraji kuta maka yilaruwu kapi kurrampali api awinyirra tinga pakinya juwunga light kiyi angi-nyitawa broom. Api kiyi nyirra juwunyerri (swept) angi-nyitawa kurrampali api kularlaga jiyimi awarra pwaja. ⁹ Api karri nyirra juwunyayi awarra pwaja api jingawu jiyimi kapi nyirra-ngirimipi amintiya kapi nyirra-mamanta, jiyimi ngini, ‘Nyirru-waripa kangilawa kiyi ngawiyati kukunari ngawurrami pili ngiya waya ngurruwunyayi awarra pwaja ngini yipamulijipa,’ jiyimi.” Awarra ngirramini (story) ngawa-yuwuni yipangiraga kapi awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

¹⁰ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Awarra nginingaji ngawa-rringani ngini kuriyuwu am-

intiya ngarra angeluwi api wuta warntirrana kukunari karri yati tini putuputuwu apakirayamiya awarra jirti ngini ngarra yikirim-ani (he has done) api ngini karluwu tuwanga awungani yimatami.” Awarra ngirramini (story) nimarra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

Ngirramini Ngini Yati Tini Ngini Putuputuwu Yipakirayi (Forgave) Ngarra-mirani.

Luke 15:11-32

¹¹ Kiyi ngarra ngawa-yuwuni Jesus yuwuntiyarra awuta Pharisees amintiya awuta scribes naki nyoni ngirramini (story), yimi kangi wutawa, “Awi, yati tini ngarra yuwurrara ngarra-mampirami. Ngarra-mampirami awuta yuwurrara jajingarawi.

¹² Kiyi awarra ngini ngarra yintinila yimi kapi ngarra-rringani, ‘Aya, ngirringani, karri nginja wiyi pajuwani nimpirimi api nginja wiyi nimpumwari yintuwu awarra kunawuni amintiya arramu-kamini ngini nginja nimpini api ngawa yuwurrara nginja-mampirami wiyi ngawunga awarra kunawuni amintiya arramu-kaminawuti,’ yimi awarra ngini yintinila kapi ngarra-rringani. Kiyi yimi ngini, ‘Ninganara tayakirayi ngiya half awarra ngini-nginjila kunawuni amintiya half awarra arramu-kaminawuti ngini nginja nimpini,’ yimi awarra ngini yintinila. Api ngarra-rringani yipakirayi awarra ngini yintinila half ngini-ngatawa kunawuni amintiya half arramu-kaminawuti ngini ngarra yuwuni (had).

¹³ Kiyi awarra ngini yintinila sellim yimi awarra arramu-kaminawuti ngini ngarra-rringani yipakirayi ngarra api yuwunga yingarti kunawuni kiyi ngarra yipumwari ngarra-rringani japuja kiyi yimarruriyi awarra kunawuni kar-rampi kapi nyoni murrakupuni. Awungarruwu ngarra yartipili yuwunyawu ngini-ngatawa kunawuni pili ngarra yipakirayi awarra kunawuni kapi jajiruwi maminikuwi amintiya ngarra yuwunga yingarti mirripaka amintiya awanuwanga pokayini yimi tupuluwu. Api awarra ngarra waya karri-kamini kunawuni.

¹⁴ Kiyi awungarruwu kapi awarra murrakupuni api karri-kamini pakitiringa yipungoli api awuta tayikuwapi arikutumunuwi purruwuni karri-kamini yinkiti. Api awarra ngini yintinila awanuwanga karri-kamini yinkiti yuwuni (had) api paruwani yimi. ¹⁵ Api kiyi ngarra kularlaga yimi awungarruwu kapi awarra murrakupuni ngini yimata-nyayi waki pili ngarra yuwutimarti kunawuni. Kiyi yati tini yipakirayi ngarra waki ngini yipamangi pikipikuwi.

¹⁶ Awarra ngini yintinila, karri yipakirayi awuta pikipikuwi yinkiti api ngarra awungarri yuwutimarti ngini yimatapa awarra yinkiti ngini awuta pikipikuwi purruwapa pili karri-kuwapi pirripakirayi ngarra yinkiti.

¹⁷⁻¹⁸ Kiyi awarra ngini yintinila yipungintayi (thought about) ngarra-rringani ngarra japuja api yimi kangatamiya, 'Wuta kapi waki wurimi ngini (for) ngiya-rringani api wutatuwu awuta wuwapa yingarti yinkiti api ngiyatuwu awungarra paruwani-la,' yimi. Kiyi yimi kangatamiya,

“Ngiya wiyi ngumpuriyi awungarruwu kapi ngiya-rringani japuja. Awungaji ngiya wiyi nguwujiyarra ngiya-rringani, “Aya, ngirringani, ngiya waya jirti ngirikirimi kangni nginja amintiya ngiya awanuwanga jirti ngirikirimi kangni ngawa-rringani ngini kuriyuwu. ¹⁹ Api ngiya waya arliranga pili ngiya jirti tini. Api nginja waya ngajiti nimpaja-mamula (call) ngiya nginja-mirani. Waya juwa ngiya wiyi waki ngirimi ngini (for) nginja nginingaji awuta yingampa tiwi kapi waki wurimi ngini nginja.” Awarra ngiya wiyi ngipangiraga kangni ngiya-rringani karri wiyi ngiya papi ngirimi awungarruwu kapi ngarra japuja.’ Awarra yimi kangatamiya awarra ngini yintinila.

²⁰ Kiyi ngarra yipumwari awarra murrakupuni kiyi yipakupawurli kapi ngarra-rringani ngarra japuja. Karri ngarra yinuwaja yinkitayi kapi ngarra-rringani japuja api ngarra-rringani yipakuluwunyi ngarra api ngarra putuputuwu yipakirayi ngarra-mirani kiyi kalikali yimi kangatawa kiyi yikutapirri (hugged) ngarra.

²¹ Kiyi awarra ngini yintinila yimi kangni ngarra-rringani, ‘Aya, ngirringani,’ yimi. ‘Ngiya jirti ngirikirimi kangni nginja amintiya ngiya awanuwanga jirti ngirikirimi kangni ngawa-rringani ngini kuriyuwu. Api ngiya waya arliranga pili ngiya jirti tini. Api ngajiti nimpaja-mamula (call) ngiya nginja-mirani. Waya juwa ngiya wiyi waki ngirimi ngini (for) nginja nginingaji awuta yingampa tiwi kapi waki wurimi ngini nginja,’ yimi awarra ngini yin-

tinila. ²² Api ngarra-rringani yimi ngini, 'Karluluwu, ngiya nanuwanga (still) ngiya-mirani nginja'.

Kiyi ngarra-rringani jingawu yimi kapi awuta kapi waki pirimani ngini (for) ngarra, api yimi ngini, 'Murruka, nyirra-marruripa awuranka kuluji ngini ngarra wiyi ngiya-mirani arikuripiya (put on). Amintiya nyirra-marruripa yati ring amintiya muntamini (shoes). ²³⁻²⁴ Amintiya nyirra-ranga pupuni puluka api awarra nyirra-pirni pili-ngini ngawiyati ngamatapa awarra pili ngiya kukunari. Ngawa amparrimani nguntuwarimi ngini naki awarra ngiya-mirani pajuwani yimi api ngarra karluwu. Yita ngarra yimpangini. Ngawa amparrimani nguntuwarimi ngini ngarra yipamulijipa api karluwu pili ngarra waya yini-pakupawurli japuja.' Awarra yimi ngarra-rringani. Kiyi awuta tiwi kapi waki pirimani ngini (for) awarra tini api piripirni puluka kiyi pirripawumi awarra.

Kiyi awuta tayikuwapi tiwi wutiyati yinkiti purruwapa. Kiyi yoyi pirimi amintiya purukuruwala pili wuta kukunari pirimi.

²⁵ Awarra alawura awarra ngarra-mirani ngini aringamini api ngarra awungarri waki yimi kanggi garden awungarruwu karrampi. Karri ngarra yipapaya ngini-ngatawa waki api yipumwari awarra garden kiyi yipakupawurli japuja. Karri yinu-wuja yinkitayi kapi kurrampali api yipitingaya (heard) awuta tayikuwapi arikutumunuwi ngini purukuruwala amintiya ngini yoyi pirimi. ²⁶ Kiyi ngarra jingawu yimi kanggi yati tini ngini waki yimi

ngini (for) ngarra-rringani api yimi ngini, 'Aya, pilikama kapinayi yoyi wujingimi amintiya wujikuruwala?' yimi awarra ngini aringamini kapi awarra tini. ²⁷ Api awarra tini yimi kangi awarra ngini aringamini, 'Ngarra nginjuwani waya yini-pakupawurli japuja api ngarra nginja-rringani waya kukunari api ngarra yimi kangawula, "Nyirra-pirni pupuni puluka pili-ngini ngawiyati ngamatapa." Api ngawa ngintiri-pirni awarra puluka amintiya ngawiyati waya nguntuwapa. Api ngawa waya yoyi ngawujingimi amintiya ngawuji-kuruwala pili ngawa awanuwanga kukunari ngarimi,' yimi awarra tini kangi awarra ngini aringamini. ²⁸ Api kiyi awarra ngini aringamini jurrumumi jiyimi angatawa yiminga (became angry) api karluwu yipawuriji yilaruwu kapi kurrampali.

Kiyi ngarra-rringani awarra ngini aringamini yinuwuriyi kapi ngarra, yimi ngini, 'Kali, mirani. Tuwaripa yilaruwu api kukunari tami pili nginjuwani waya yini-pakupawurli japuja,' yimi. ²⁹⁻³⁰ Api awarra ngini aringamini yimi ngini, 'Pilikama nginja jiyipirni awarra puluka ngini (for) nginja-mirani awarra ngini yintinila amintiya nuwa nuwiyati nguntuwapa? Nginja parlingarri jipakirayi ngiyuwani yingarti kunawuni api ngarra yipakirayi awarra kunawuni kapi jajiruwi maminikuwi amintiya yuwunga yingarti mirripaka amintiya pokayini yimi tupuluwu api ngarra waya karri-kamini kunawuni. Ngarra jirti yikirimi kanginjila awarra ngiyuwani api ngiyatuwu karluwu. Yita ngiya kuwa ngirimanani kanginja amintiya yingarti waki ngirimani

ngini (for) nginja api kama nginja karluwu jipakirayi ngiya amintiya ngiya-mamanta yinkiti ngini ngawiyati ngamatapa?’ yimi awarra ngini aringamini kapi ngarra-rringani. ³¹ Api awarra ngarra-rringani yimi kangatawa, ‘Yita ngiya ngiya-mirani nginja amintiya muwiyati yiloti murumuwu awungarra. Tayikuwa-ni (all) awarra kunawuni amintiya yinkiti ngini ngiya nguwni api awarra ngini-nginjila. ³² Muwa karluwu worry mumatami ngini ngarra nginjuwani jirti yikirim-ani. Waya juwa muwa kuku-nari murrami pili ngarra waya yini-pakupawurli (came back) japuja. Ngawa amparrimani nguntu-warimi ngini naki awarra nginjuwani pajuwani yimi api karluwu amintiya ngawa amparrimani nguntu-warimi ngini ngarra yipamulijipa api karluwu pili ngarra waya yini-pakupawurli japuja. Api kiyi muwa awarra kukunari murrami,’ yimi ngarra-rringani kangi awarra aringamini.” Awarra ngirramini (story) ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta Pharisees amintiya awuta scribes.

16

Ngirramini Ngini Awarra Lazarus Amintiya Awarra Alawura Ngini Ngarra Yingarti Kunawuni Yuwuni (had).

Luke 16:19-31

¹⁹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yuwuntiyarra awuta Pharisees awarra naki ngirramini (story) api yimi ngini, “Yati tini yimuwu ngini ngarra alawura. Ngarra awarra alawura yingarti

pupuka kuluji yuwuni (had) amintiya yingarti yinkiti yuwapukani.

²⁰ Awungarruwu kapi ngarra japuja awarra alawura api kapi angatawa gate yati tini yimajirripi. Ngarra yintanga Lazarus awarra tini. Ngarra awarra yipumari (had lots of sores) kangatawa purnikapa awarra Lazarus. Ngarra karri-kamini kunawuni yuwuni (had) api awuta ngarra-ngirimipi yimpaja pirimarruriyi awarra kapi angatawa gate awarra alawura ngini ngarra yingarti kunawuni yuwuni

²¹ pili awarra Lazarus yuwutimarti ngini yimatapa awarra jukurruka (left-over) yinkiti ngini-ngatawa awarra alawura. Api wutatuwu awuta pulangumwawi punuwuriyi kapi awarra Lazarus api piriwara (licked) ngini-ngatawa jana.

²² Kiyi awarra Lazarus pajuwani yimi api awuta angeluwi punuwuriyi kangatawa api pirimarruriyi ngarra kuriyuwu kapi ngawarringani japuja. Awungarruwu ngarra yimuwu kapi Abraham api awarra Lazarus amintiya awarra Abraham purruwapa yingarti yinkiti ngini pupuni.

Kiyi ngarratuwu awarra alawura ngini ngarra yuwuni (had) yingarti kunawuni api ngarra awanuwanga pajuwani yimi api wuta pirikijika awarra. ²³ Ngini-ngatawa yimanka yuwuriyi kapi awarra yikwani ngini ngawarringani yikirimi ngini awarra maputiti wiyi japuja awungaji (hell). Awungarruwu kapi awarra yikwani api awarra alawura yingarti walawala (pain) amintiya awanuwanga yingarti jirti ngirramini

(trouble) yuwuni (had). Kiyi ngarra yipakuluwunyi kuriuwu api yipakuluwunyi Abraham amintiya Lazarus. Wuta karrampi-nara purumuwu awarra Abraham amintiya Lazarus.

²⁴ Kiyi awarra alawura jingawu yimi kapi Abraham, 'Aya, mantani,' yimi. 'Putuputuwu ngunta-luwapa pili awungarra nankitaga kapi awarra naki yikwani api ngiya arntingi kukuni api tajiyyarra Lazarus ngini yimatanga kukuni kangarra yikara api ngini yimata-lami awarra kukuni kangilawa karaliki.' Awarra yipangiraga awarra alawura kapi Abraham. ²⁵ Api ngarra Abraham yimi ngini, 'Karluwu. Nginja waya nimpirimajawu ngini karri nginja jiyimuwu kapi murrakupuni (on the earth) api nginja juwuni (had) yingarti kunawuni amintiya yinkiti api ngarratuwu Lazarus karri-kamini kunawuni amintiya yinkiti. Api ngarralatuwu waya pupuni arimuwu (good life) api nginjatuwu yingarti walawala (pain). ²⁶ Amintiya kapi naki kuluwuta (between us and you) api arikulani yangamini api karri-kuwapi kutupi pimatami awungaji kapi nuwa amintiya awanuwanga nuwa karluwu ngintini-matu-wariyi (can't come) awungarra. Wayana?' ²⁷⁻²⁸ Api yimi awarra alawura, 'Kuwa, mantani,' yimi. 'Api putuputuwu wuntakirayi awuta pinginingita ngiya-ngilipi api tayangirri (send) awarra niyi Lazarus kapi ngiya-ngilipi wurumuwu awungarruwu kapi ngiyarringani murrakupuni. Yita ngiya nguwu-timarti awarra Lazarus ngini yimata-jiyyarra awuta ngiya-ngilipi ngini karluwu pimata-kirimi (shouldn't do) awarra ngini jirti nginingaji ngiya

waya ngirikirim-ani. Ngini wuta wurikirimi ngini pupuni (do good things) nginingaji ngini wuta wunu-wani yingampa (other) arikutu-munuwi api karri wuta wiyi pajuwani wurimi api wuta wiyi karluwu pimata-muwu awungarra kapi naki jirti murrakupuni amintiya wuta wiyi karluwu yingarti walawala (pain) pimatani nginingaji ngiya. Api tayangirri (send) awarra niyi Lazarus kapi awuta ngiya-ngilipi.’ Ngarra awarra yipangiraga awarra alawura kapi Abraham.

²⁹ Api ngarra Abraham yimi ngini, ‘Karluwu, pili nginja-ngilipi waya piri-pitingaya (have heard) ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini ngini Moses amintiya awuta prophets pirikirimi (wrote) kapi ngini-ngatawa punkaringini api wuta kuwa pimatami (should obey) awarra ngirramini.’ Ngarra awarra yipangiraga awarra Abraham. ³⁰ Api ngarra alawura yimi ngini, ‘Karluwu ngimantani pili arrami wuta karluwu kuwa pimatami (won't obey) awarra ngirramini awuta ngiya-ngilipi. Waya juwa ngini (if) Lazarus yirrija-kularri (did get up) api tuwanga yimpangini yirrijami api ngini yirrija-jiyarra awuta ngiya-ngilipi ngini pimata-mwari awarra jirti ngini wurikirimi (the wrong they do) api wuta wiyi ngiya-ngilipi putuputuwu pirrija-kiray-amiya (would be sorry) ngini (for) awarra jirti ngini wuta pirikirim-ani api wiyi karluwu tuwanga awungani pimatami (do that) awuta ngiya-ngilipi.’ Ngarra awarra yipangiraga awarra alawura.

31 Kiyi awarra Abraham yimi kangatawa, 'Ngingi nginja-ngilipi karluwu kuwa wurimi awarra ngirramini ngini awarra Moses amintiya awuta prophets parlingarri pirikirmi api ngini (if) Lazarus yirrija-kularri (did get up) api tuwanga yimpangini arimi amintiya ngini ngarra yirrija-jiyarra (did tell) awuta nginja-ngilipi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini api wuta wiyi karluwu kuwa pimatami (wouldn't believe) ngini-ngatawa ngirramini awarra Lazarus.' Ngarra awarra yipangiraga awarra Abraham kapi awarra alawura ngini ngarra yingarti kunawuni yuwuni (had) karri ngarra yimuwu kapi awarra naki murrakupuni (on this earth)." Ngarra ngawa-yuwuni awarra ngirramini (story) yuwuntiyarra awuta Pharisees.

17

Jirti Awarra Ngingi Yingampa Arikutumunuwi Wuntiyarra Wuta-mamanta Ngingi Jirti Pimata-kirimi.

Luke 17:1-4

1-2 Kiyi ngawa-yuwuni Jesus nimarra yimi kapi ngarra-mamanta amintiya awuta yingampa tiwi kapi pirripapunya ngarra api yimi ngini, "Yingampa tiwi kapi wuta jajiruwi wiyi wuriyi kapi ngiya-mamanta kapi wuta mampara kuwa wurimi ngini-ngilawa ngirramini api awuta jajiruwi tiwi wiyi wuntiyarra awuta ngiya-mamanta ngini wuta jirti pimata-kirimi (to do wrong things). Api awuta jajiruwi tiwi kapi

wuntiyarra ngiya-mamanta ngini jirti pimata-kirimi api ngini wutatuwu yingampa tiwi pirrija-kimirna (if they tied) arlipurringa kangki arikulanga waranga api kiyi ngini pirrija-kimirna awinyirra waranga kapi wuta miraka awuta kapi jajiruwi api kiyi ngini pirrija-nyawu (if they threw) awuta kapi kipirla api ngarra awarra pupuni. Api ngini awuta yingampa tiwi awungani pirrijami (if they did that) kapi awuta jajiruwi tiwi api awuta kapi jajiruwi wiyi karluwu tuwanga nimarra pimatami (couldn't say) kapi ngiya-mamanta ngini wuta jirti pimata-kirimi (to do wrong things).” Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta amintiya awuta yingampa tiwi kapi pirripapunya ngarra.

³ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, “Nuwa ngajiti awungani ngimpajami nginginaji awuta jajiruwi tiwi. Ngajiti ngimpaja-jiyarra nuwa-mamanta ngini jirti pimata-kirimi (do wrong things),” yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

Kiyi ngawa-yuwuni yipangiraga nyoni nginaki ngirramini kapi ngarra-mamanta, api yimi ngini, “Yati kapi nuwa api ngini ngarra nginja-mantani jirti arikirimi kanginjila api tuwariyi kangatawa api tami ngini, ‘Nginja jirti jiyikirimi kangiya.’ Awarra tami kangatawa. Api ngini nginja-mantani arimi kanginjila, ‘Kuwa. Nginja nguri. Ngiya jirti ngirikirimi (did wrong thing) kanginja api ngiya karluwu tuwanga awungani ngimatami (won't do that).’ Ngini ngarra awarra nimarra arimi kanginjila api putuputuwu tayakirayi (forgive) awarra nginja-mantani. ⁴ Api ngini

awarra nginja-mantani jirti arikirimi kanginjila walimani (7) times karri natinga wumunga (one day) api ngini wiyi walimani times awunuwuriyi kanginjila karri awinyirra-wanga wumunga (same day) api ngini apangiraga kanginjila, 'Nginja nguri ngimantani ngini ngiya jirti ngirramini (trouble) ngirripakirayi nginja api ngiya karluwu tuwanga ngimatami awungani (won't do that) kanginjila.' Ngini ngarra apangiraga awarra kanginjila walimani times karri awinyirra-wanga wumunga api walimani times putuputuwu tayakirayi awarra nginja-mantani." Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni.

18

Naki Awarra Ngirramini Ngini Awuta Yuwurrara Wawurruwi Kapi Pray Pirimi Kapi Ngawarringani Kapi Awinyirra Jurra

Luke 18:9-14

⁹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yuwuntiyarra ngirramini (story) kapi awuta tiwi kapi wuta piri-mamuliya wutalamiya papurajuwi amintiya pirimamula (called) yingampa tiwi jajiruwi. Naki awarra ngirramini ngini ngarra ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta tiwi, ¹⁰ "Yuwurrara wawurruwi purruwuriyi kapi awinyirra arikulanga jurra pili purru-wutimarti ngini pray pimatami kapi ngawa-rringani. Ngarra yati Pharisee. Ngarra awarra yimamuliya ngatamiya pupuni. Kiyi ngarratuwu nyoni tini ngini ngarra waki yimi ngini (for) awuta Roman alawuruwi amintiya nanginta yimani ngarra-mamanta awuta

Jews awarra kunawuni ngini tax api ngarra awarra karluwu yimamuliya ngatamiya pupuni.

¹¹ Kiyi awarra Pharisee kutupi yimi api tayinti yimi kuluwuta kapi awinyirra jurra api nimarra yimi kapi ngawa-rringani, 'Ngirringani,' yimi. 'Ngiya nguru-kuruwarni (thank) nginja ngini (that) ngiya arnuka nginingaji kapinaki yingampa tiwi pili ngiya karluwu jirti tini. Ngiya karluwu punkirini amintiya ngiya karluwu kunyani ngirimi kapi yingampa tiwi pilingini ngimata-kirimi awuta tiwi ngini pimatakirayi ngiya kunawuni. Amintiya ngiya karluwu wulinjini ngirimi kapi nyoni tini ngarra-purnayinga. Ngiya karluwu jirti nginingaji awarra naki tini ngini ngarra nanginta arimi ngawa Jews awarra kunawuni ngini tax amintiya yingampa (some of) awarra kunawuni mitaya arimi.' Ngarra awarra yipangiraga awarra Pharisee.

¹² Kiyi awarra Pharisee tuwanga yimi kapi ngawa-rringani, 'Yingampini (sometimes) ngiya karluwu nguwapa yinkiti (I fast) pili waya juwa pray ngirimi kapi nginja ngirringani amintiya nguru-pungintayi (think about) nginja. Karri nginingaji Monday amintiya Thursday ngiya awungani ngirimi (do that). Amintiya ngiya awanuwanga ngipakirayi nginja yingarti kunawuni. Ngini ngiya nguwunga 100 pwaja (coins) api ngiya ngipakirayi nginja 10 pwaja. Ngini nguwunga 200 pwaja api ngiya ngipakirayi nginja 20 pwaja. Ngiya waya awungani (that way) ngirimi. Yita ngiya pupuni tini.' Ngarra awarra nimarra yimi awarra Pharisee kapi

ngawa-rringani awungarruwu kapi awinyirra jurra.

¹³ Api awarra nyoni tini ngini ngarra nanginta yimani awarra kunawuni ngini tax api ngarra karluwu awarra tayinti yimi kuluwuta. Ngarra karrampi-nara tayinti yimi api ngarra karluwu yipakuluwunyi kuriyuwu kapi ngawa-rringani pili ngarra arliranga. Ngarra yipirn-amiya kapi pipwa pili putuputuwu yipakiray-amiya awarra jirti ngini yikirim-ani (the wrong he did) api kiyi yimi kapi ngawa-rringani ngini, 'Aya, ngirringani,' yimi. 'Putuputuwu nguntaluwapa (forgive me) pili ngiya jirti tini.' Ngarra awarra nanginta yimi ngawa-rringani awarra tini ngini waki yimi ngini yuwunga kunawuni ngini tax." Ngarra ngawa-yuwuni awarra ngiramini (story) yuwuntiyarra awuta tiwi kapi wuta piri-mamuliya wutalamiya pupuwi.

¹⁴ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi awuta tiwi, "Awi," yimi. "Karri awarra tini pray yimi kangi ngawa-rringani awarra tini ngini ngarra waki yimi ngini yuwunga kunawuni ngini tax api ngawa-rringani putuputuwu yipakirayi (forgave) awarra tini pili awarra tini putuputuwu yipakiray-amiya awarra jirti ngini yikirim-ani (the wrong he did). Api ngarratuwu nyoni awarra tini ngini ngarra Pharisee api ngarra ngawa-rringani karluwu yipitingaya (didn't hear) awarra ngini ngarra yipangiraga kangatawa pili kayi awuta tiwi kapi wuri-mamuliya wutalamiya papurajuwi api ngarra ngawa-rringani wiyi jajiruwi arimamula (call) awuta amintiya karluwu yimata-mamula

(wouldn't call) awuta ngarra-mamirampi. Api wutatuwu awuta tiwi kapi putuputuwu wupakiray-amiya awarra jirti ngini wuta pirikirim-ani api wurimi ngini, 'Ngawa jajiruwu' api kiyi nanginta wurimi ngawa-rringani ngini putuputuwu yimata-kirayi (forgive) awuta api ngarra ngawa-rringani wiyi arimamula awuta ngarra-mamirampi." Ngarra awarra yipangiraga ngawa-yuwuni kapi awuta tiwi.

Ngarra Ngawa-yuwuni Jesus Yipangiraga Ngini Wuta Wiyi Wuripirni Ngarra.

Luke 18:31-34

³¹⁻³⁴ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus nimarra yimi kapi awuta wamurrara yuwurrara (12) ngarra-mamanta, "Ngawa waya ngawuja kapi Jerusalem. Awuta prophets parlingarri pirikirim kangu ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) ngini awuta arikutumunuwi kapi wurumuwu kapi Jerusalem wiyi jirti ngirramini (trouble) wupakirayi ngiya. Wuta wiyi wurimarruriyi ngiya kapi awuta tiwi kapi wuta arnuka Jews amintiya wuta wiyi awuta tiwi wupaparri (humbug) ngiya amintiya awanuwanga wuta wiyi tirriki wurimi ngini jirti kangiya amintiya wiyi juwarti wunyawu kangu ngiya. Amintiya wuta wiyi wunga murrakuni (whip) kiyi wuripirni ngiya. Kiyi wuta wiyi pajuwani wurikirim ngiya. Kiyi karri yirrajirrima wumunga (days) ngiya wiyi ngupukularri api tuwanga yimpangini (alive) ngirima." Awarra yimi ngawa-yuwuni kangu ngarra-mamanta.

Kiyi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta karri piri-pitingaya (heard) awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni yipangiraga ngini awuta tiwi wiyi pajuwani wurikirmi ngarra amintiya ngini ngarra wiyi apukularri api tuwanga yimpangini arima api awuta ngarra-mamanta karluwu warntirrana pirimajawu (understand) awarra ngirramini.

Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, “Ngawurliyi awungarruwu kapi Jerusalem.”

Ngawa-yuwuni Jesus Pupuni Yikirmi Yati Tini Ngini Ngarra Yinkilatini.

Luke 18:35-43

³⁵ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta, karri wuta purruwaja kapi Jerusalem api tayikuwapi arikutumunuwi pirripapunya ngawa-yuwuni. Wuta pirripangulimayi kapi awinyirra jarrumoka api karri kuluwuta wuta papi piri kapi awarra town Jericho. Awungarruwu yati tini ngini ngarra yinkilatini yuwujingimuwani yinkitayi kapi awinyirra jarrumoka. Ngarra awarra wankilingini api nanginta yimani kunawuni kapi awuta tiwi kapi pirripangulimayi kapi awinyirra jarrumoka.

³⁶ Kiyi awarra yinkilatini karri ngarra yipitingaya (heard) awuta tayikuwapi tiwi punu-wuja api nanginta yimi awuta, “Kama nayi?” yimi.

³⁷ Api wuta piri kangi awarra yinkilatini, “Awarra naki Jesus ngini ngarra town Nazareth api ngarra awuja kapi Jerusalem amintiya ngawa ngapapunya ngarra awungarruwu,” piriimi.

³⁸ Kiyi awarra tini ngini ngarra yinkilatini jingawu yimi kapi ngawa-yuwuni, “Aya, Jesus, nginja nginjila nginingaji awarra King David ngini ngarra yimuwu parlingarri api tawani ngiya,” yimi awarra yinkilatini. ³⁹ Api awuta tiwi kapi punu-wuja pakinya, wuta pirikirlimirri (growled at) awarra yinkilatini, piri kangatawa, “Aya, mantani, tawunjarli!” piri. Api ngarra karluwu kuwa yimi awuta api yimpaja jingawu yimi makirrana, “Aya, Jesus, nginja nginjila nginingaji awarra King David api tawani ngiya!” yimi awarra yinkilatini.

⁴⁰⁻⁴¹ Ngawa-yuwuni karri yipitingaya (heard) awarra ngirramini ngini awarra yinkilatini jingawu yimi kangatawa api ngarra yuwunjarli (stopped) kiyi yuwuntiyarra awuta tiwi, “Nyirra-marruripa awarra tini kang ngiya!” yimi. Kiyi awuta tiwi piniri-marruriyi awarra tini ngini ngarra yinkilatini kapi ngawa-yuwuni. Kiyi ngawa-yuwuni nanginta yimi awarra yinkilatini, “Pilikama nginja nimpitimarti ngiya?” yimi. Api awarra tini ngini ngarra yinkilatini yimi kapi ngawa-yuwuni, “Ngiya nguwtimarti nginja ngini jimata-kirimi ngiya ngini tuwanga ngimata-kuluwunyi,” yimi awarra yinkilatini kapi ngawa-yuwuni. ⁴² Api ngawa-yuwuni yimi kangatawa, “Manya, nginja wiyi pupuni pijara pili nginja kuwa nimpirimi ngini ngiya wiyi nguru-wani (help) nginja api awarra nginja wiyi tuwanga nimpakuluwunyi,” yimi ngawa-yuwuni kang awarra yinkilatini. ⁴³ Api karri ngawa-yuwuni yipangiraga awarra ngirramini kangatawa api awungarri ngarra pijara pupuni

yima api kiyi ngarra yipapunya ngawa-yuwuni kapi awinyirra jarrumoka. Karri ngarra yipangulimayi ngarra yikuruwarni (thanked) ngawarringani. Amintiya awuta tiwi karri pirripakuluwunyi awarra mirrikili (miracle) api wuta awanuwanga puru-kuruwarni ngawarringani.

19

Awarra Zacchaeus Yuwutimarti Ngini Yimata-kuluwunyi Ngawa-yuwuni Jesus.

Luke 19:1-10

¹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus tuwanga yipangulimayi kapi awinyirra jarrumoka api papi yimi kapi awarra murrakupuni Jericho api waya yinkitayi yuwuja kapi nyoni murrakupuni api karluwu pili tayikuwapi tiwi purru-wutimarti ngini pimata-kuluwunyi ngarra.

² Awungaji kapi Jericho yati tini yimuwu ngini ngarra yintanga awarra Zacchaeus. Ngarra awarra waki yimi ngini (for) awuta Roman alawuruwi amintiya nanginta yimani awuta ngarra-mamanta Jews awarra kunawuni ngini tax. Awarra Zacchaeus alawura kapi awuta Jews kapi nanginta pirimani awarra kunawuni ngini tax. Ngarra yingarti kunawuni yuwuni (had) awarra Zacchaeus. ³ Ngarra yuwutimarti ngini yimata-kuluwunyi ngawa-yuwuni

api karluwu pili awuta tayikuwapi tiwi mimpa pirimi kapi ngawa-yuwuni amintiya awarra Zacchaeus ngarra karuwuni ⁴ api ngarra kalikali yimi aringampi kiyi yipakilinga kang awinyirra arikulanga purinjirringa api yimi

kangi ngatamiya, “Ngiya arnapa ngurumuwu awungarra api karri awarra nayi Jesus awunuwuriyi yinkitayi api awungarri ngiya wiyi ngipakuluwunyi ngarra,” yimi.

⁵ Kiyi karri ngawa-yuwuni papi yimi awungaruruwu kangi awinyirra purinjirringa api yipakuluwunyi kuriyuwu api yimi kapi awarra Zacchaeus, “Aya, Zacchaeus,” yimi. “Tayapirraya murruka pili ngiya nguwtimarti ngini ngimatamuwu kapi nginja japuja ningani,” yimi ngawa-yuwuni. ⁶ Api awarra Zacchaeus kukunari yimi api murruka yipapirraya kiyi yimarruriyi ngawa-yuwuni kangi ngarra japuja. Awungaruruwu wuta purumuwu pili wuta wiyi wuwapa yinkiti.

Awuta tayikuwapi tiwi pirripapunya awarra Zacchaeus amintiya ngawa-yuwuni awungaruruwu kapi ngarra japuja Zacchaeus ⁷ api karri pirripakuluwunyi awarra ngawa-yuwuni yipawuriji yilaruwu api jukuta pirimajirri (whispered) ngini, “Pilikama ngarra yipawuriji yilaruwu kapi ngarra japuja awarra nayi ngini jirti tini?” pirimi.

⁸ Kiyi awarra Zacchaeus karri ngarra yipakuluwunyi awuta tiwi jukuta pirimajirri api awungarri kutupi yimi kiyi yuwuriyi kapi turruwuni api ngawa-yuwuni yipapunya ngarra. Kiyi awarra Zacchaeus kuluwuta tayinti yimi kapi awuta tiwi api kiyi yipakuluwunyi ngawa-yuwuni awarra ngini ngawa-alawura Jesus api yimi kangatawa, “Aya,” yimi. “Nginja awarra ngini ngiya-alawura api awarra arramu-kaminawuti ngini ngiya nguwuni api

ngiya wiyi ngipakirayi yingarti awarra arramu-kaminawuti kapi awuta tiwi kapi wuta karrikamini yinkiti amintiya kunawuni. Amintiya karri ngiya nanginta ngirimani kunawuni ngini tax kapi ngiya-mamanta Jews api ngiya yingarti kunawuni nanginta ngirimani api ngurru-wungamini (took) yingampa awarra kunawuni ngini (for) ngiyalamiya api ngiya wiyi ngipakiray-awurli (give back) awuta tiwi yingarti kunawuni, nginginaji ngini ngiya ngurru-wunga 100 pwaja (coins) api ngiya wiyi ngipakiray-awurli 400 pwaja kangki wutawa.” Ngarra awarra yipangiraga awarra Zacchaeus kapi ngawa-yuwuni.

⁹ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangki awarra Zacchaeus, “Nginja amintiya nginja-ngirimipi kapi nuwiyati jajuja api nuwa warntirrana ngarra-mawampi Abraham. Ngawa-rringani ngini kuriyuu waya putuputuwu yipakirayi (has forgiven) nginja amintiya nginja-ngirimipi awarra jirti ngini nuwa ngintiri-kirim-ani (the wrong you've done) pili nginja putuputuwu jipakiray-amiya awarra jirti ngini nginja jiyikirim-ani. ¹⁰ Ngiya ngunuwuriyi kapi awarra naki murrakupuni (to this earth) pili ngiya ngurru-wutimarti ngini kularlaga ngimatami nuwa tiwi kapi karluwu ngimpapunya ngawa-rringani angatawa jarrumoka. Yita ngiya nguwtimarti ngini ngarra ngawa-rringani putuputuwu yimata-kirayi (to forgive) nuwa arikutumunuwi awarra jirti ngini nuwa ngintiri-kirim-ani. Ngiya awarra nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi tiwi.” Ngarra awarra ngawa-yuwuni

yipangiraga kapi awarra Zacchaeus. Kiyi ngawa-yuwuni yipumwari awarra Zacchaeus, api yipapunya awinyirra jarrumoka angi juwuja kapi Jerusalem, wuturiyi ngarra-mamanta.

Ngawa-yuwuni Jesus Yipakilinga Kuriyuwu Kapi Donkey Api Yuwuriyi Kapi Jerusalem.

Luke 19:28-40

²⁸ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yuwu-ja-la kapi Jerusalem wuturiyi ngarra-mamanta amintiya tayikuwapi tiwi pirripapunya ngarra. ²⁹⁻³⁰ Kiyi wuta pirripangulimayi kapi awinyirra jarrumoka angi ampuriyi kuriyuwu kapi awarra arikulani jupunyini (mountain) ngini wuta pirimamula (called) 'Mount of Olives'. Api awarra jupunyini yinkitayi kapi Jerusalem. Awungarruwu kapi awarra jupunyini yirrara town, ngini wuta yintanga Bethphage amintiya Bethany. Karri ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta waya yinkitayi purruwuja kapi awarra yirrara town api ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi yuwurrara ngarra-mamanta, yimi ngini, "Nuwa aringampi nyirru-wariyi kapi awarra nayi town. Karri nuwa papi ngimpirimi awungarruwu api nuwa wiyi awungarri ngumpunyayi yati donkey ngini wuta arlipurringa pirikimirna awarra. Karri-kuwapi pirripakilinga kapi awarra donkey nanuwanga. Karri ngumpunyayi awarra donkey api tikimati nyirrami arlipurringa amintiya nyirra-marruripa awarra donkey kangiya." Ngawa-yuwuni yimi awarra kapi awuta yuwurrara ngarra-mamanta.

³¹ Kiyi ngarra nyoni nginaki yimi kapi awuta yuwurrara ngarra-mamanta, “Ngingi wuta nanginta wurimi nuwa, ‘Pilikama nuwa tikimati ngimpijingi-mi awarra arlipurringa kapi awarra donkey?’ api nuwatuwu nyirrami kangi wutawa, ‘Awarra nayi Jesus ngini ngarra ngawa-alawura api ngarra awutimarti naki donkey.’ Awarra nyirrami kapi awuta tiwi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta yuwurrara ngarra-mamanta.

³² Kiyi awuta yuwurrara ngarra-mamanta purruwuriyi kapi awarra town api karri wuta papi piriimi awungarruwu api wuta purruwun-yayi awarra donkey nginingaji ngarra ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta. ³³ Api karri wuta tikimati purru-wujingi-mani awinyirra arlipurringa kangi awarra donkey ngarra miraka api awuta tiwi kapi wuta purruwuni awarra donkey piriimi kangi wutawa, “Pilikama nuwa tikimati ngimpijingi-mi arlipurringa kapi awarra naki donkey?” piriimi. ³⁴ Api awuta yuwurrara piriimi kapi awuta, “Awarra nayi Jesus ngini ngarra ngawa-alawura api ngarra awutimarti naki donkey,” piriimi awuta yuwurrara. Api awuta tiwi piriimi, “Manya. Nyirra-marruriyi awarra kapi awarra nayi Jesus,” piriimi. ³⁵ Kiyi awuta yuwurrara pirimarruriyi awarra donkey kapi ngawa-yuwuni.

Kiyi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta tikimati piriimi angi-wutawa yurruka kuluji kiyi pirri-pamukuri awinyirra kuluji kapi awarra donkey ngarra jukwartanga, kiyi wuta purruwani (helped) ngawa-yuwuni ngini yipakilinga kapi awarra donkey. ³⁶ Kiyi ngawa-yuwuni yuwuja-

la kapi Jerusalem.

Kiyi karri ngawa-yuwuni yuwuja api awuta tayikuwapi arikutumunuwi tikimati piriimi angiwutawa yurruka kuluji api purruwunyawu awinyirra kuluji kapi jarrumoka api kiyi awarra donkey yipangulimayi kapi awinyirra kuluji. Wuta awungani piriimi pili wuta pirimajawu ngini ngawa-yuwuni ngarra warntirrana ngatawa.

³⁷ Kiyi ngawa-yuwuni amintiya awuta tayikuwapi tiwi purruwuja-la kapi Jerusalem. Kiyi wuta purrupumwari awarra jupunyini ngini Mount of Olives api pirripapirraya kapi yakuluwuni api awungarri wuta waya yinkitayi kapi Jerusalem. Waya awungaji awuta tayikuwapi ngarra-mamanta ngawa-yuwuni api wuta makirrana puru-kuruwarni (thanked) ngawa-rringani pili wuta kukunari piriimi api kuwayi piriimi ngini, “Ngawa-rringani ngini kuriyuwu api ngarra warntirrana pupuni pili ngarra yipakirayi naki Jesus power ngini awarra yingarti mirrikili (miracle) yikirimi. Ngawa nginti-pakuluwunyi ngarra ngini yikirimi awarra mirrikili,” piriimi. ³⁸ Kiyi piriimi, “Ngawa-rringani yini-pangirri (sent) naki Jesus awungarra kapi naki murrakupuni (to this earth) amintiya yikirimi ngarra ngini king arimi kangawula. Api ngawa-rringani amintiya awuta kapi wurumuwu kuriyuwu kangatawa api wuta kukunari wurimi kangi ngawa-yuwuni api nginginaji ngawula ngawurra-kuruwarni (let us thank) ngawa-rringani ngini kuriyuwu.” Awarra jingawu piriimi awuta arikutumunuwi.

39 Yingampa Pharisees pirripapunya awuta tayikuwapi tiwi api piriimi kapi ngawa-yuwuni, “Aya, Rapayi, tajiyarra nginja-mamanta ngini wuta pimata-wunjarli (be quiet),” piriimi awuta Pharisees. Awarra yintanga Rapayi api awuta Jews wupakirayi awarra yintanga kapi awuta wawurruwi kapi wunu-waluwa (teach) arikutumunuwi ngini-wutawa ngirramini (law).
 40 Api ngawa-yuwuni yimi kapi awuta Pharisees, “Ngini ngiya-mamanta wuta karluwu jingawu wurimi amintiya wuru-kuruwarni ngiya api kapinaki yingarti waranguwi kapi jarrumoka wuta wiyi jingawu wurimi amintiya wiyi wuru-kuruwarni (thank) ngiya,” yimi ngawa-yuwuni.

21

Natinga Amparruwu Jipakirayi Tayikuwa-ni (all) Nyirra Kunawuni Kapi Ngawa-rringani Ngini Kuriyuwu.

Luke 21:1-4

¹ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus amintiya ngarra-mamanta purru-wujingi-muwani yilaruwu kapi awinyirra arikulanga jurra (temple). Awun-gaji kapi awinyirra jurra api awuta tiwi pirripalami kunawuni kangi arikulanga wulijinga, awarra kunawuni ngini wuta pirripakirayi ngawa-rringani ngini kuriyuwu. Api ngawa-yuwuni yipakuluwunyi yingampa tiwi kapi wuta purruwuni yingarti kunawuni api wuta pirripalami yingarti kunawuni kapi awinyirra wulijinga. ² Kiyi ngawa-yuwuni yipakuluwunyi natinga amparruwu ngini nyirra jipalami yirrara kirijini pwaja (coin) kangi awinyirra wulijinga.

Api nyirra waya juwa juwuni (had) awarra yirrara kirijini pwaja.

³⁻⁴ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, “Awuta kapinayi yingampa tiwi waya pirripalami yingarti kunawuni kangi awinyirra wuljinga pili wuta wuni yingarti kunawuni. Api karri awuta tiwi pirripalami awarra yingarti kunawuni kapi awinyirra wuljinga api nginingaji wuta pirripalami kiyija kunawuni pili wuta nanuwanga (still) wuni yingarti kunawuni. Api nyirratuwu anayi amparruwu karri nyirra jipalami awarra kiyija kunawuni kapi awinyirra wuljinga api nginingaji nyirra jipalami yingarti kunawuni pili nyirra jipalami tayikuwa-ni (all) awarra kunawuni ngini nyirra juwuni (had). Nyirra waya karri-kamini kunawuni ampini ngini jimatanga yinkiti. Nyirra warntirrana minimaringa api awuta yingampa tiwi wuta karlu-nara.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

22

Awuta Alawuruwi Kapi Wuta Jews Purru-wutimarti Ngini Pajuwani Pimata-kirimi Ngawa-yuwuni Jesus.

Luke 22:1-6

¹ Kiyi tayikuwapi awuta Jews wuta mimpa pirimi kapi Jerusalem pili waya yinkitayi awarra Passover Ceremony. Wuta pirimamula (called) awarra Passover Ceremony naki nyoni yintanga awarra Ceremony ngini Pamantarri ngini Pwajalini. Wuta awungarri awuta Jews puru-pungintayi (thought about) karri wuta-ampi

parlingarri purrupumwari awarra murrakupuni Egypt.

² Karri awarra Passover Ceremony awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta scribes mimpa piriimi. Wuta purru-wutimarti ngini pajuwani pimata-kirimi ngawa-yuwuni Jesus api pirimajirri ngini, “Awungana ngawa ngamatanga awarra Jesus ngini ngamata-pirni ngarra wangiya?” piriimi. Wuta purru-wutimarti ngini pimata-pirni ngawa-yuwuni wangiya pili wuta pirimakirri awuta tayikuwapi arikutumunuwi.

³ Kiyi awarra ngini ngarra alawura kapi awuta maputirruwi (Satan) api ngarra yipalamiya kangki Judas ngarra purnikapa. Awarra Judas nyoni ngarra yintanga Iscariot. Ngarra awarra Judas yati kapi awuta wamurrara yuwurrara (12) ngawa-yuwuni ngarra-mamanta. ⁴⁻⁵ Kiyi awarra Judas yuwuriyi kapi awuta alawuruwi ngini traitor yimatami kapi ngawa-yuwuni Jesus, awuta alawuruwi kapi priests amintiya awuta majatawi kapi wuta alawuruwi. Ngarra yimi kapi awuta, “Ngini nuwa ngimpakirayi ngiya wurrupiya api ngiya wiyi ngirimarruriyi nuwa kangki awarra Jesus ngini nuwa nginti-matanga ngarra,” yimi Judas kangki awuta alawuruwi. Api awuta alawuruwi kukunari piriimi ngini awarra Judas wiyi arimarruriyi awuta kapi ngawa-yuwuni api wuta piriimi kangatawa, “Manya. Ngini nginja awungani nimpami (do that) api ngawa wiyi ngapakirayi nginja yingarti wurrupiya,” piriimi awuta alawuruwi kangki awarra Judas. ⁶ Api awarra Judas yimi ngini, “Manya

awarra.”

Kiyi awarra Judas yipakupawurli kapi ngawayuwuni yimuwu. Awungaji ngarra yimuwu kiyi yimi kangatamiya, “Arnapa. Karri ngawayuwuni Jesus apangulimayi kuta maka awungaruruw kapi karluwu tayikuwapi arikutumunuwi api ngiya wiyi nguwuriyi kapi awuta alawuruwi kiyi ngirimarruriyi awuta kapi ngarra pili-ngini awuta alawuruwi awungaji pimatanga ngarra wangiya.” Awarra Judas yimi awarra kangatamiya.

Awarra Peter Amintiya Awarra John Jilikari Pirikirimi Yinkiti Ngini Awarra Passover Ceremony.

Luke 22:7-13

⁷ Kiyi waya awarra Passover Ceremony karri awuta Jews piripirn-ani yati lamb api kiyi purruwapukani awarra lamb. Amintiya wuta awungarri purruwapukani pwajalini paman-tarri.

⁸ Kiyi ngawayuwuni Jesus nimarra yimi kapi awuta yuwurrara ngarra-mamanta Peter amintiya John, yimi ngini, “Awi, nyirru-wariyi kapi Jerusalem kiyi awungaruruw jilikari nyirra-kirimi awarra yinkiti ngini ngawa wiyi ngawapa ngini (for) awarra Passover Ceremony,” yimi ngawayuwuni kangi awuta yuwurrara.

⁹ Kiyi awarra Peter amintiya awarra John nanginta piriimi ngawayuwuni, “Maka wiyi ngawuriyi ngini ready ngamata-kirimi awarra yinkiti?” piriimi kangatawa. ¹⁰ Api ngawayuwuni yuwuntiyarra awuta, “Nyirru-wariyi

kapi Jerusalem kiyi karri nuwa wiyi papi ngimpirimi awungarruwu api nuwa wiyi ngumpun-yayi yati tini ngini ngarra apakuturruwa kukuni kangi arikulani mintini. Nyirra-punya awarra tini kiyi karri ngarra apawuriji yilaruwu kangi kurrampali api nuwatuwu awanuwanga nyirra-wuriji yilaruwu kangi awinyirra kurrampali. ¹¹ Api awungaji nimarra nyirrami kapi awarra tini ngini angatawa awinyirra kurrampali, 'Aya, mantani, awarra Jesus yini-pangirri (sent) ngawa awungarra ngini nanginta ngamatami nginja maka awinyirra room kapi ngawa ngawiyati ngawapa awarra Passover yinkiti, awarra Jesus amintiya ngawa kapi ngarra-mamanta.' Api nuwa yuwurrara awarra nyirrami kangi awarra tini ngini angatawa awinyirra kurrampali," yimi ngawa-yuwuni kangi awuta yuwurrara Peter amintiya John.

¹² Kiyi ngarra tuwanga yimi kangi awuta yuwurrara ngarra-mamanta, "Awarra tini ngini angatawa awinyirra kurrampali wiyi arimar-ruriyi nuwa kuriyuwu kapi awinyirra arikulanga room. Awungaji yilaruwu kapi awinyirra room, nuwa wiyi ready nyirra-kirimi awarra yinkiti." Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awarra Peter amintiya awarra John. ¹³ Kiyi awarra Peter amintiya awarra John purruwuriyi kapi Jerusalem. Karri wuta papi piriimi awungaji wuta purruwunyayi awarra tini ngini yipakuturruwa arikulani mintini api wuta pirripapunya awarra kapi awinyirra kurrampali nginginngaji ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta. Api kiyi awungaji wuta ready pirikirimi awarra yinkiti

ngini ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta wiyi wutiyati wuwapa.

Ngawa-yuwuni Jesus Amintiya Ngarra-mamanta Wutiyati Purruwapa Awarra Passover Yinkiti.

Luke 22:14

¹⁴ Karri yiminga jipungarti ngawa-yuwuni Jesus amintiya awuta wamurrara yuwurrara (12) ngarra-mamanta purruwuriyi kapi Jerusalem. Awungaji wutiyati purruwapa awarra Passover yinkiti kapi awinyirra room angi kuriyuwu kapi awinyirra kurrampali.

Ngawa-yuwuni Yimi Ngini Awarra Pamantarri Api Ngarra Purnikapa Awarra Amintiya Ngini Awarra Wine api Ngarra Manunguli Awarra.

Luke 22:15-19,20

¹⁵⁻¹⁶ Karri wuta purru-wujing-apukani awarra yinkiti api ngawa-yuwuni yimi kangi wuta, “Ngiya waya yinkitayi pajuwani ngirimi api nguwtimarti ngini ngawiyati pakinya ngamatapa nginaki lamb ngini (for) awarra naki Passover Ceremony pili ngiya wiyi karluwu tuwanga ngimatapa Passover yinkiti. Waya juwa karri ngawa-rringani wiyi alawura arimi kapi tayikuwapi (all) arikutumunuwi kapi nginingaji ngatawa murrakupuni (the whole world) api wiyi awungarri ngiya amintiya nuwa tuwanga ngawiyati ngawapa yinkiti kuriyuwu kapi ngawa-rringani ngarra japuja. Api ngiya waya kukunari pili ngawa ningani ngawiyati ngawapa nginaki yinkiti.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi ngarra-mamanta.

17-18 Kiyi ngawa-yuwuni yuwunga namuli wu-turiyi wine kiyi ngarra yikuruwarni (thanked) ngawa-rringani. Ngarra yimangapa kiyija wine kiyi yipakirayi awinyirra namuli kapi ngarra-mamanta api yimi kangi wutawa, “Nuwa kakiyija-jirri nyirra-mangapa. Ningani ngiya ngirimangapa kiyija wine api ngiya wiyi kar-luwu tuwanga ngimata-mangapa wine. Waya juwa karri ngawa-rringani ngini kuriyuwu wiyi alawura arimi kapi tayikuwapi (all) arikutu-munuwi api awungarri ngiya wiyi tuwanga ngirimangapa wine,” yimi ngawa-yuwuni kangi ngarra-mamanta.

19 Kiyi ngawa-yuwuni yuwunga awarra pamantarri ngini pwajalini kiyi ngarra yikuruwarni (thanked) ngawa-rringani. Kiyi ngarra yuwawurrini (broke) awarra pamantarri kakiyija kiyi karri ngarra waya yinkitayi yipakirayi awarra pamantarri kapi ngarra-mamanta api yimi kangi wutawa, “Awarra nginaki ngiya purnikapa. Ngiya wiyi pajuwani ngirimi ngini (for) nuwa amintiya ngiya wiyi ngumpuriyi kuriyuwu kapi ngiya-rringani japuja. Api karri ngiya wiyi ngumpumwari naki murrakupuni (this earth) api nuwa wiyi yimpaja mimpa nyirrami amintiya nuwiyati nyirrapa pamantarri. Karri nuwa wiyi ngimpapa awarra pamantarri api nyirra-pungintayi (think about) ngiya,” yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

20b Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yuwunga awinyirra namuli kiyi ngarra yimi kapi ngarra-mamanta, “Nginaki wine ngini-ngilawa manunguli. Karri ngiya wiyi pajuwani ngirimi api

ngini-ngilawa manunguli wiyi alala arimi ngini (for) nuwa. Karri nuwa Jews pajuwani ngintiri-kirim-ani yati lamb api ngini-ngatawa majipani alala yimi api ngawa-rringani ngini kuriyuwu putuputuwu yipakirayi (forgave) nuwa awarra jirti ngini nuwa ngintiri-kirim-ani (the wrong you had done), nuwa awuta kapi Jews. Api karri ngiya wiyi pajuwani ngirimi api ngawa-rringani wiyi putuputuwu apakirayi (forgive) nuwa tayikuwapi arikutumunuwi awarra jirti ngini nuwa ngimpi-kirimi, nuwa awuta kapi kuwa ngimpirimi ngiya. Naki awarra ngirramini ngini ngiya waya ngirripangiraga kapi nuwa api awurankini ngirramini awarra. Amintiya ngawa-rringani awutimarti ngini nuwa kuwa nginti-matami awarra awurankini ngirramini, nuwa tayikuwapi arikutumunuwi.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta.

*Awuta Alawuruwi Kapi Wuta Jews
Purruwunga Ngawa-yuwuni Jesus.*

Luke 22:47-53

⁴⁷⁻⁴⁸ Karri ngawa-yuwuni Jesus nimarra yuwujingi-mani kapi ngarra-mamanta Peter amintiya James amintiya John api ngarra Judas yiniri-marruriyi tayikuwapi arikutumunuwi kangatawa. Yingampa awuta api wuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya yingampa majatawi kapi wuta alawuruwi amintiya yingampa alawuruwi. Karri wuta papi piri kapi ngawa-yuwuni amintiya ngarra-mamanta api awarra Judas yuwuriyi yinkitayi kapi ngawa-yuwuni kiyi yipukuruwu (kissed) ngarra. Kiyi

ngawa-yuwuni nanginta yimi awarra Judas, “Ngiya awarra nuwa-yuwuni nuwa tayikuwapi arikutumunuwi, api nginja jupukuruwu (kissed) ngiya pili-ngini kapinaki alawuruwi pimatamajawu ngini ngiya awarra ngini wuta pimatanga ngiy-ana?” yimi ngawa-yuwuni kangi awarra Judas.

⁴⁹ Ngawa-yuwuni ngarra-mamanta pirimajawu ngini awuta alawuruwi waya yinkitayi wunga wuta-mantani api nanginta pirimi ngatawa, “Aya, yuwuni,” pirimi. “Ngawa ngawuni arikulani yilati api arrami nginja nimpitimarti ngawa ngini ngamata-pirni awuta kapinaki arikutumunuwi. Marri?” pirimi. ⁵⁰ Karri wuta awarra nanginta pirimi ngawa-yuwuni api awungarri yati kapi ngawa-yuwuni ngarra-mantani, ngarra yuwawurrini yati tini ngarra purrakurninga ngini aripa. Awarra tini waki yimi ngini (for) yati priest ngini ngarra alawura. ⁵¹ Api ngawa-yuwuni yimi kapi ngarra-mamanta, “Ngajiti awungani!” Kiyi ngarra yipamukuri ngarra yikara kangi awarra tini ngarra purrakurninga kiyi pupuni yikirimi awarra ngini-ngatawa purrakurninga.

⁵² Kiyi ngawa-yuwuni nimarra yimi kapi awuta alawuruwi kapi punuwuriyi ngini pimatanga ngarra, yimi ngini, “Pilikama nuwa ngintiniri-marruriyi yingarti arikulani yilati amintiya manjanga ngini nginti-matanga ngiya nginingaji ngiya jirti tini?” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta alawuruwi. ⁵³ Kiyi yimi ngini, “Ngiya yimpaja ngurruwuriyani kapi angawula arikulanga jurra awungarruwu kapi Jerusalem api

nuwa nginti-pakuluwunyi ngiya awungaji api nuwa karluwu nguntuwunga ngiya. Api mampara nuwa nguntunu-wuriyi awungarra pilingini nuwa nginti-matanga ngiya karri waya yartijanga pili awarra ngini ngarra alawura kapi awuta maputirruwi (Satan) api ngarra nuwalawura, awarra ngini ngarra arimuwu kapi yartijanga.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awuta arikutumunuwi.

Awarra Peter Yimi Ngini Ngarra Karluwu Yimajawu Ngawa-yuwuni Jesus.

Luke 22:54-62

⁵⁴ Kiyi awuta alawuruwi amintiya awuta majatawi purruwunga ngawa-yuwuni Jesus kiyi pirimarruriyi ngarra kapi awarra Caiaphas angatawa kurrampali. Awarra Caiaphas ngarra awarra priest ngini ngarra alawura kapi awuta yingampa priests. Kiyi wuta pirimarruriyi ngawa-yuwuni yilaruwu kapi angatawa kurrampali.

Karri awuta alawuruwi pirimarruriyi ngawa-yuwuni yilaruwu kapi awinyirra kurrampali api ngarra awungarri Peter yipapunya awuta tiwi yintuwu api ngarra wiyarri yipawuriji yilaruwu kapi awarra gate. ⁵⁵ Kiyi awarra Peter yipakuluwunyi ngini yingampa tiwi waya purrupumuti yikwani api ngarra yuwuriyi, yimiringarra wuturiyi awuta tiwi yinkitayi kapi awarra yikwani.

⁵⁶ Karri Peter yuwujingi-muwani awungaji kapi awarra yikwani api natinga yimpalinya angi waki jiyimi kapi awinyirra kurrampali, nyirra jipakuluwunyi Peter. Nyirra jipakuluwunyi ngini ngatawa yirrikilingapa yinukuni kiyi nyirra jiy-

imi kapi awuta yingampa arikutumunuwi, “Yita nginaki tini yipapunya-mini awarra Jesus,” jiyimi awinyirra yimpalinya. ⁵⁷ Api Peter yimi kangi awinyirra yimpalinya, “Karluwu, mantanga, ngiya karluwu ngirimajawu awarra Jesus!” yimi.

⁵⁸ Kiyi yati tini wiyi (later on) awanuwanga yipakuluwunyi Peter kiyi yimi kangatawa, “Yita nginja nginja-mantani Jesus.” Kiyi Peter yimi kapi awarra tini, “Karluwu, ngiya karluwu awarra ngiya-mantani!” yimi Peter.

⁵⁹ Kiyi ngarratuwu nyoni tini wiyi (later on) awanuwanga yipakuluwunyi Peter api yimi kapi awuta yingampa tiwi, “Awarra warntirrana ngini naki awarra tini ngarra murrakupuni Galilee api ngarra yipapunya ngarra-mantani Jesus awungarra kapi Jerusalem,” yimi awarra nyoni tini. ⁶⁰ Kiyi Peter yimi kangatawa, “Yita ngiya karluwu ngiya-mantani Jesus. Ngiya karluwu ngirimajawu ngini nginja nimpangiraga.” Api karri Peter yipangiraga awarra api yati kakululuwu (rooster) jingawu yimi.

⁶¹ Ngarra awungarri ngawa-yuwuni yinkitayi-nara yuwujingi-rritani api ngarra yipakuluwunyi Peter. Kiyi ngarra Peter yipungintayi (thought about) awarra ngirramini ngini ngawa-yuwuni pakinya yuwutiyarra ngarra, “Ninganara nginja wiyi nimpangiraga yirrajirrima times ngini nginja karluwu nimpirimajawu ngiya api karri nginja nimpangiraga awarra ngirramini api nginja wiyi awungarri nimpiri-pitingaya (hear) kakululuwu (rooster) jingawu arimi.” Awarra

yimi ngawa-yuwuni kangi Peter puniyarri (before). ⁶² Api karri Peter yipitingaya (heard) awarra kakululuwu jingawu yimi api awungarri yipungintayi (thought about) awarra ngirramini api kiyi yuwuriyi turruwuni (outside) kiyi pirlikiti yimi makirrana.

Awuta Majatawi Pirripaparri Ngawa-yuwuni Jesus.

Luke 22:63-65

⁶³ Kiyi awuta majatawi pirripaparri (humbugged) ngawa-yuwuni Jesus kiyi piripirni ngarra. ⁶⁴ Kiyi wuta pirikimirna (wrapped) manipurruwa (material) kapi ngarra pijara ngini ngarra karluwu yimata-kuluwunyi awuta. Kiyi tuwanga piripirni ngarra kiyi pirripangiraga kangatawa, “Tajiyarra ngawa ngini kuwani yipirni nginja,” piri. ⁶⁵ Wuta awungani-la pirripaparri (kept humbugging) ngawa-yuwuni amintiya tirriki piri kapi ngarra.

Awuta Majatawi Pirimarruriyi Ngawa-yuwuni Jesus Kapi Awuta Alawuruwi Kapi Wuta Jews.

Luke 22:66-71

⁶⁶ Kiyi karri natinga arawunga awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta scribes amintiya awuta yingampa alawuruwi kapi wuta Jews api wuta mimpa piri. Kiyi awuta majatawi pirimarruriyi ngawa-yuwuni Jesus kapi wutawa. ⁶⁷⁻⁶⁸ Kiyi awuta alawuruwi piri kangi ngawa-yuwuni, “Ngawa ngawutimarti ngini nginja awarra Christ ngini ngawa-rringani parlingarri yimi ngini ngarra wiyi yini-mata-ngirri (send) ngarra kangi ngawa arikutumunuwi api

tajiyarra ngawa,” piriimi awuta alawuruwi. Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi wutawa, “Ngini ngiya nguwtiyarra nuwa ngini ngiya awarra Christ api nuwa wiyi karluwu kuwa nginti-matami awarra ngirramini ngini ngiya ngipangiraga. Amintiya awanuwanga ngini ngiya nanginta ngirimi nuwa ngini (if) nuwa kuwa ngimpirimi ngini ngiya awarra Christ api nuwa wiyi karluwu nimarra nginti-matami kangiya.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta alawuruwi.

⁶⁹ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yimi ngini, “Ngiya nuwa nuwa-yuwuni nuwa awuta tayikuwapi arikutumunuwi amintiya ningani ngiya wiyi ngipakupawurli kuriyuwu kapi ngiya-rringani japuja api awungarruwu ngiya wiyi ngurumuwu aripa kangi ngiya-rringani awarra ngini ngarra warntirrana ngatawa.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kangi awuta alawuruwi.

⁷⁰ Api kiyi wuta nanginta piriimi ngarra, “Niyi nginja ngawa-rringani ngarra-miran-ana?” Wuta awarra nanginta piriimi ngawa-yuwuni. Api ngarratuwu ngawa-yuwuni yimi kangi wutawa, “Awarra warntirrana ngini nuwa ngimpangiraga ngini ngiya ngawa-rringani ngarra-mirani ngiya,” yimi ngawa-yuwuni.

⁷¹ Kiyi awuta alawuruwi nimarra pirimajirri, “Ngawa waya ngintiri-pitingaya (heard) ngarra ngini yipangiraga ngini ngarra ngawa-rringani ngarra-mirani ngarra api ngawa arnuka kularlaga ngamatami yingampa tiwi ngini tongwayi wurimi ngarra.” Awarra pirimajirri awuta alawuruwi.

23

*Awarra Pilate Yipangirri (Sent) Ngawa-yuwuni
Jesus Kapi Awarra King Herod.*

Luke 23:4-12

⁴ Ninkiyi awarra Pilate nimarra yimi kapi awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta tayikuwapi arikutumunuwi kapi purru-wujingi-rritani awungarruwu kapi turruwuni api ngarra yimi kangi wutawa, “Ngiya ngirimi ngini awarra naki Jesus karluwu yikirimi ngirramini (trouble) ngini warntirrana jirti api ngarra arnuka pajuwani yimatami,” yimi awarra Pilate. ⁵ Api awuta priests amintiya awuta arikutumunuwi yikwanari nimarra pirimi kapi awarra Pilate api pirimi kangatawa, “Karluwu. Yita naki awarra Jesus ngarra jirti tini pili ngarra jirti ngirramini yuwuntiyarra-mini awuta tiwi kapi naki murrakupuni Judea api kiyi yingampa awuta tiwi jirti ngirramini (trouble) pikiririm-ani. Ngarra pakinya jirti ngirramini yuwuntiyarra-mini awuta tiwi awungarruwu kapi nayi murrakupuni Galilee kiyi ngarra yinuwuriyi awungarra api awanuwanga jirti ngirramini yuwuntiyarra ngawa tayikuwapi kapi awungarra naki Jerusalem,” pirimi. ⁶ Api karri Pilate yipitingaya (heard) awarra ngirramini ngini wuta pirripangiraga api ngarra nanginta yimi awuta, “Ngarra awarra warntirrana ngini awarra naki Jesus ngini-ngatawa murrakupuni Galilee-ana?” Api wuta pirimi, “Kuwa, ngini-ngatawa murrakupuni Galilee,” pirimi.

⁷ Api karri awarra Pilate yipitingaya awarra ngirramini ngini wuta pirripangiraga api ngarra yipangirri (sent) awarra ngawa-yuwuni kapi awarra King Herod pili awarra King Herod alawura kapi awarra murrakupuni Galilee. Api karri awarra Pilate yipangirri ngawa-yuwuni kapi awarra King Herod api awungarri awarra Herod yuwujingi-muw-ani kapi Jerusalem.

⁸ Kiyi karri ngawa-yuwuni papi yimi awungarruwu kapi King Herod ngarra tangarima api awarra King Herod kukunari yimi pili ngarra yuwutimarti ngini yimata-kuluwunyi ngawa-yuwuni amintiya ngini yimata-pitingaya (hear) ngini-ngatawa ngirramini. Amintiya awanuwanga yuwutimarti ngini yimata-kuluwunyi awarra ngawa-yuwuni ngini ngarra arikirimi mirrikili (miracle).

⁹ Kiyi awarra Herod nanginta yimi ngawa-yuwuni ngini (about) yingarti arramu-kaminawuti api ngarra ngawa-yuwuni karluwu nimarra yimi kangatawa.

¹⁰ Kiyi awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta scribes api wuta wiyarri purruwuriyi kapi Herod ngarra japuja amintiya wuta purru-wujingi-rritani awungarruwu api wuta yikwanari nimarra pirimi kapi awarra Herod api pirimi ngini ngawa-yuwuni ngarra jirti tini.

¹¹ Kiyi awarra Herod amintiya ngini-ngatawa soldiers pirripaparri (humbled) ngawa-yuwuni Jesus amintiya pokayini pirimi kangatawa. Kiyi wuta purruwunga yurruka kuluji angi pupuka api pirripamukuri awinyirra kang ngawa-

yuwuni. Kiyi wuta pirripangirri (sent) ngarra kapi Pilate.

¹² Parlingarri awarra Pilate amintiya awarra Herod jirti purumuw-ajirri api karri awinyirra wumunga (day) karri awarra Pilate yipangirri ngawa-yuwuni kapi awarra Herod api wuta awungarri wuta-mamanta pirimamul-ajirri (called each other friends).

Awuta Soldiers Tuwanga Pirimarruriyi Ngawa-yuwuni Jesus Kapi Awarra Pilate.

Luke 23:13-16,18-25

¹³ Karri ngarra ngawa-yuwuni tuwanga papi yimi awungarruwu kapi awarra Pilate api awarra Pilate jingawu yimi kapi awuta alawuruwi amintiya awuta tayikuwapi arikutumunuwi. Yingampa awuta alawuruwi api wuta priests awuta. Api awarra Pilate yimi kapi awuta alawuruwi amintiya awuta arikutumunuwi, “Kali nyirru-waripa,” yimi. Kiyi punuwuriyi kapi awarra Pilate ¹⁴ api ngarra yimi kangu wutawa, “Awi,” yimi. “Awarra naki Jesus ngini nuwa ngintiniri-marruriyi kangu ngiya api nuwa manya nimarra ngintirimi ngini ngarra yuwuntiyarra awuta tiwi ngini wuta jirti pimata-kirimi (to do wrong thing) api ngiya waya nanginta ngirimi awarra naki Jesus ngini (about) awarra ngirramini ngini nuwa tongwayi ngintirimi ngarra api ngiya karluwu kuwa ngirimi awarra ngirramini ngini nuwa ngintipangiraga. ¹⁵ Ngarra wiyarri awarra Herod karluwu kuwa yimi awarra ngini nuwa tongwayi

ngintirimi awarra naki Jesus api ngarra yini-pangirri (sent back) awarra naki Jesus kangki ngiya. Pilikama ngiya ngimata-pirni awarra pili ngarra karri-kamini warntirrana jirti yikirimi (did). ¹⁶ Api ngiya wiyi nguwuntiyarra awuta soldiers ngini wunga murrukuni (whip) api wuripirni awarra naki Jesus kangki jukwartanga api kiyi ngiya wiyi ngipangirri (send) ngarra kapi ngarra japuja.” Ngarra awarra yipangiraga awarra Pilate kapi awuta alawuruwi amintiya awuta tayikuwapi arikutumunuwi.

¹⁸ Kiyi awuta alawuruwi amintiya awuta arikutumunuwi jingawu pirimi kapi awarra Pilate, “Tapirni awarra naki Jesus amintiya awarra Barabbas awarra ngini ngarra arimuwu kangki jail api papi tamamiyi awarra.” ¹⁹ Awarra Barabbas ngarra yimuwu kapi jail pili ngarra yuwuntiyarra-mini awuta ngarra-mamanta, “Ngawa ngajiti kuwa ngawajami awuta Roman alawuruwi,” yimani awarra Barabbas kapi ngarra-mamanta api wuta puruwarri (fought) awuta Roman alawuruwi awungarruwu kapi Jerusalem api ngarra awungarri Barabbas pajuwani yikirimi yati tini.

²⁰ Awarra Pilate yuwutimarti ngini ngawayuwuni yimpangini yimata-muwu api ngarra tuwanga yimi kapi awuta alawuruwi amintiya awuta arikutumunuwi, “Pakinya ngiya wiyi nguwuntiyarra kapinaki soldiers ngini pimatanga murrukuni api pimata-pirni naki awarra Jesus. Kiyi ngiya wiyi ngipangirri (send) ngarra kapi ngarra japuja. Marri?” yimi awarra Pilate kangki wutawa. Api wuta karluwu kuwa

pirimi ²¹ api wuta yinukuni jingawu pirimi, “Tayamukuri awarra naki Jesus kapi arikitirropurtayi (cross),” pirimi awuta alawuruwi amintiya awuta arikutumunuwi.

²² Kiyi awarra Pilate tuwanga nanginta yimi awuta, “Pilikama? Ngiya ngirimi ngini ngarra karluwu yikirimi (did not do) ngini warntirrana jirti ngirramini api ngawa karluwu pajuwani ngamata-kirimi awarra api ngiya wiyi nguwuntiyarra awuta soldiers ngini wunga murrukuni (whip) api wuripirni awarra naki Jesus kangi ngarra jukwartanga api ngiya wiyi ngipangirri ngarra kapi ngarra japuja.” Ngarra awarra yipangiraga awarra Pilate. ²³⁻²⁴ Api awuta alawuruwi amintiya awuta arikutumunuwi tuwanga jingawu pirimi. Makirrana jingawu pirimi yimpaja, “Tayamukuri awarra naki Jesus kapi arikitirropurtayi (cross),” pirimi. Api kiyi awarra Pilate kuwa yimi awuta alawuruwi amintiya arikutumunuwi ²⁵ api yimi kangi wutawa, “Manya,” yimi. “Ngiya wiyi nguwuntiyarra kapi-ngilawa soldiers ngini pimata-mukuri awarra naki Jesus kapi arikitirropurtayi,” yimi awarra Pilate. Kiyi ngarra papi yiniri-mamiyi (brought out) awarra Barabbas kapi jail pili awuta alawuruwi amintiya awuta arikutumunuwi nanginta pirimi ngarra ngini awungani yimatami (do that).

Awuta Soldiers Pirripamukuri Ngawa-yuwuni Jesus Kuriyuu Kangi Arikitirropurtayi (cross).

Luke 23:26-43

^{26b} Karri ngawa-yuwuni amintiya awuta soldiers purrupumwari Jerusalem api wuta pirri-

papijngi (met) yati tini ngini ngarra yinu-wuja kapi Jerusalem. Api ngarra awarra yintanga Simon amintiya ngini-ngatawa murrakupuni Cyrene. Awuta soldiers pirikirmi awarra Simon ngini yipakuturruwa ngawa-yuwuni ngini-ngatawa arikitirropurtayi (cross).

²⁷ Tayikuwapi arikutumunuwi wuta pirripapunya ngawa-yuwuni. Awuta kapi maminikuwi wuta pirlikiti piriimi kangi awarra ngawa-yuwuni. ²⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yipakuluwunyi awuta maminikuwi kiyi yimi kangi wutawa, “Awi, nuwa maminikuwi kapi nuwa japuja awungarra kapi Jerusalem, ngajiti pirlikiti ngimpajami kangi ngiya. Waya juwa putuputuwu nyirra-kiray-amiya amintiya awanuwanga putuputuwu nyirra-kirayi nuwa-mwaruwi ²⁹ pili arikulani jirti ngirramini (trouble) wiyi papi arimi kapi nuwa arikutumunuwi. Wiyi awungarri awuta arikutumunuwi kapi jajiruwi wuripirni kakirijuwi api nuwa wiyi ngimpirimi, ‘Wuta piraya awuta maminikuwi kapi wuta palimaruwi pili wuta karluwu wuni kakirijuwi.’ Nuwa wiyi awarra ngimpirimi nuwa maminikuwi.” Awarra yimi ngawa-yuwuni kapi awuta maminikuwi.

³⁰ Kiyi ngawa-yuwuni tuwanga yimi kapi awuta maminikuwi, “Karri awarra jirti ngirramini wiyi papi arimi kangi nuwa api awungarri nuwa arikutumunuwi wiyi ngimpitimarti awarra parruwarti kapi awarra jupunyini (hill) ngini yimata-pujirra (cover) nuwa api ngini nuwa yartipili pajuwani nginti-matami pili nuwa

wiyi ngimpi-ri-makirri awuta jajiruwi arikutumu-nuwi,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta maminikuwi.

³¹ Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Tani-wayaya (no matter) ngiya pupuni tini api wuta jajiruwi tiwi jirti ngirramini pirripakirayi ngiya api wuta wiyi pajuwani wurikirimi ngiya. Api nuwa arikutumunuwi kapi nuwa karluwu pupuwi api awuta jajiruwi tiwi wiyi warntirrana jirti ngirramini wupakirayi nuwa amintiya wiyi wuripirni nuwa. Api ngajiti putuputuwu nyirra-kirayi ngiya. Waya juwa putuputuwu nyirra-kiray-amiya nuwulamiya,” yimi ngawa-yuwuni kangi awuta maminikuwi kapi pirripapunya ngarra amintiya awuta soldiers.

³²⁻³³ Kiyi awuta soldiers pirimarruriyi ngawa-yuwuni kapi awarra murrakupuni Golgotha. Awarra yintanga Golgotha mean arimi, ‘nami-jipi ngarra pungintaga (skull). Awuta soldiers awanuwanga pirimarruriyi awungarruwu yuwurrara jajingaruwu kapi wuta mitayuwi pilingini pimata-pirni awuta. Api karri wuta papi piri kapi awarra murrakupuni Golgotha api awuta soldiers pirripamukuri ngawa-yuwuni kuriyuwu kapi arikitirropurtayi (cross) ngini ngarra wiyi pajuwani yimatami awungaji. Awanuwanga wuta pirripamukuri awuta yuwurrara mitayuwi kapi nyoni arikitirropurtayi. Wuta pirripamukuri ngawa-yuwuni kuluwuta kapi awarra arikitirropurtayi kiyi wuta pirripamukuri yati mitayini kapi awarra arikitirropurtayi kapi aripa kapi ngawa-yuwuni amintiya ngarratuwu nyoni mitayini pirripamukuri

kapi palinganya.

³⁴ Karri ngawa-yuwuni yimatilayi kuriyuwu kapi awarra arikitirropurtayi (cross) api ngarra yimi kangi ngawa-rringani ngini kuriyuwu, “Ngiringani, wuta karluwu warntirrana wurimajawu ngiya amintiya wuta karluwu kuwa wurimi ngini nginja jini-pangirri (sent) ngiya awungarra kangi wutawa api ngajiti nimpaja-pirni awuta kapi wujingi-pirni ngiya. Waya juwa putuputuwu tayakirayi awuta,” yimi ngawa-yuwuni kapi ngawa-rringani.

Kiyi yinkitayi kapi awarra arikitirropurtayi awuta soldiers wuta purruwunga dice kiyi pokayini pirimi pili purru-wutimarti ngini kuwani awarra soldier pirrarti yimatami api ngini wiya yimatanga ngawa-yuwuni angatawa yurruka kuluji.

³⁵ Tayikuwapi arikutumunuwi purru-wujingirritani yinkitayi kapi awarra arikitirropurtayi (cross) api wuta pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni. Amintiya wutatuwu awuta alawuruwi kapi Jews kapi wuta awungarruwu purru-wujingirritani api wuta pirripaparri (humbugged) ngarra amintiya wuta jingawu pirimi kangatawa, “Nginja warntirrana juwunu-wani (helped) awuta yingampa tiwi api kama nginja karluwu jimata-wanamiya (can't help) nginjalamiya? Nginja nimpiri-mamuliya awarra Christ ngini ngawa-rringani parlingarri yipangiraga ngini ngarra wiya yini-mata-ngirri nginja kangawula api ngini nginja warntirrana awarra Christ api tayapirraya kapi kuluwuni,” pirimi awuta alawuruwi.

³⁶ Amintiya awuta soldiers wuta awanuwanga pirripaparrri ngawa-yuwuni. Kiyi wuta pirripakirayi ngarra jirti wine ngini yimata-mangapa awarra. ³⁷ Kiyi wuta piriimi kangatawa, “Ngini nginja awarra king kapi Jews api tayapirraya kapi kuluwuni pili-ngini nginja wiyi yimpangini nimpirimi!” piriimi awuta soldiers. ³⁸ Kiyi wuta purruwunga kiyija kartirrikani (piece of wood) kiyi pirikirimi (wrote) naki ngirramini kapi awarra kartirrikani, “Nginaki awarra ngini ngarra king kapi awuta Jews.” Api kiyi wuta pirripamukuri awarra kartirrikani kuriyuwu kapi ngawa-yuwuni ngarra pungintaga kapi awinyirra arikitirropurtayi.

³⁹ Ngarratuwu yati mitayini ngarra tirriki yimi kangi ngawa-yuwuni amintiya yimi kangi ngarra, “Ngini nginja warntirrana awarra Christ api tayapirraya kapi kuluwuni pili-ngini nginja karluwu pajuwani jimatami. Amintiya nguntuwani ngiya amintiya ngiya-mantani ngini ngawa arnuka pajuwani ngamatami,” yimi yati mitayini kangi ngawa-yuwuni.

⁴⁰ Kiyi ngarratuwu awarra nyoni mitayini ngarra yikirlimirri (growled at) awarra mitayini ngini ngarra tirriki yimi kangi ngawa-yuwuni api yimi kangatawa, “Ngajiti awungani! Nginja jimatawanga (should be frightened) ngawa-rringani ngini kuriyuwu! Ngawa yuwurrajirrima, ngawa wiyi pajuwani ngarimi kapi nginaki arikitirropurtayi. ⁴¹ Muwa yuwurrara mitayuwi api waya rayiti (alright) ngini muwa pajuwani murimi pili muwa jajiruwi. Api ngarra nginaki ngarra arnuka jirti yikirim-ani api wuta arnuka pajuwani

pimata-kirimi ngarra.” Awarra nyoni mitayini yimi awarra kangki awarra mitayini ngini ngarra tirriki yimi kangki ngawa-yuwuni.

⁴² Kiyi awarra nyoni mitayini yimi kapi ngawa-yuwuni, “Karri nginja wiyi alawura nimpirimi kapi kuriyuwu nuwiyati ngawa-rringani api nginja tapungintayi ngiya,” yimi awarra nyoni mitayini kapi ngawa-yuwuni. ⁴³ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangatawa, “Naki awarra warntirrana ngini karri yiminga ampingarti ningani muwiyati wiyi murumuwu kuriyuwu kapi ngiya-rringani japuja,” yimi ngawa-yuwuni kangki awarra nyoni mitayini.

Ngawa-yuwuni Jesus Pajuwani Yimi.

Luke 23:44-49

⁴⁴⁻⁴⁵ Karri ngawa-yuwuni Jesus nanuwanga (still) yimatilayi kapi awarra arikitirropurtayi (cross) api karri anjiruwa awarra murrakupuni yartijanga yima api karri-kuwapi pirripakuluwunyi awinyirra warnarringa.

Awungarruwu kapi awinyirra arikulanga jurra awungarruwu kapi Jerusalem api natinga arikulanga manipurruwa (curtain) jimatilayi api awinyirra manipurruwa kunji jiyikirimi awinyirra room ngini waya juwa awuta Jews kapi wuta priests pirripawurijani yilaruwu. Api karri awarra murrakupuni yartijanga yima api awinyirra arikulanga manipurruwa juwawurra (tore). Pakinya kapi kuriyuwu right through kiyi kapi yakuluwuni juwawurra awinyirra manipurruwa.

Kiyi karri yirrajirrima yiminga (3 o'clock) awungarri tuwanga yirrimanuwuni yima.

⁴⁶ Kiyi ngawa-yuwuni kuwayi yimi kangi ngarrarringani, “Aya, ngirringani, ngiya waya yinkitayi pajuwani ngirimi api tamarruriyi ngini-ngilawa wurrungorra kapi nginja,” yimi. Kiyi ngarra pajuwani yimi.

⁴⁷ Awarra tini ngini ngarra alawura kapi awuta soldiers api ngarra awarra yuwujingi-rritani yinkitayi kangi awarra arikitirropurtayi (cross) api karri ngarra yipakuluwunyi ngawa-yuwuni pajuwani yimi api ngarra yikuruwarni (thanked) ngawa-rringani, yimi ngini, “Awarra naki tini ngarra warntirrana pupuni,” yimi.

⁴⁸ Awuta tayikuwapi arikutumunuwi kapi mimpa piriimi awungarruwu ngini pimatakuluwunyi awuta soldiers ngini pirripamukuri ngawa-yuwuni amintiya awuta mitayuwi kangi awarra arikitirropurtayi api karri wuta pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni pajuwani yimi api wuta pirlikiti piriimi amintiya piripirni wutalamiya kangi wuta pipwa. Kiyi wuta purruwuriyi japuja. ⁴⁹ Api wutatuwu tayikuwapi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta purru-wujingi-rritani yilipiyanga api pirripakuluwunyi awarra ngawa-yuwuni. Yingampa awuta ngarra-mamanta kapi purru-wujingi-rritani awungaji api wuta awuta maminikuwi kapi purrupumwari ngini-wutawa murrakupuni Galilee amintiya pirripapunya ngawa-yuwuni karri ngarra yinuwuriyi kapi Jerusalem.

Awarra Joseph Ngini Ngarra Town Arimathea

Api Ngarra Yipamukuri Ngawa-yuwuni Ngarra Purnikapa Yilaruwu Kapi Cave.

Luke 23:50-56

⁵⁰⁻⁵¹ Awungarruwu kapi Jerusalem yati tini yimuwu ngini ngarra yintanga Joseph api ngini-ngatawa murrakupuni awarra town Arimathea. Ngarra warntirrana pupuni tini amintiya ngarra warntirrana kuwa yimi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini (law). Ngarra yimpaja pray yimani kangi ngawa-rringani api ngarra yimani kangatawa, “Aya, ngirringani, ngiya nguwutimarti awuta tayikuwapi arikutumunuwi kapi nginingaji ngatawa murrakupuni (the whole world) ngini wuta wiyi kuwa pimatami nginja.” Awarra Joseph awarra pray yimani kapi ngawa-rringani. Ngarra awarra Joseph ngarra yati kapi awarra council ngini-wutawa Jews api karri ngawa-yuwuni yimpangini nanuwanga (still) api karri awuta yingampa council alawuruwi nimarra pirimajirri ngini pajuwani pimata-kirimi ngawa-yuwuni api awarra Joseph arnuka kuwa yimi kangi wutawa.

⁵² Karri ngawa-yuwuni pajuwani yimi api awarra Joseph yuwuriyi nanginta yimi awarra Pilate, “Ngiya nguwutimarti ngini ngimatanga awarra Jesus ngarra purnikapa kiyi ngipamukuri awarra yilaruwu kapi ngini-ngilawa cave,” yimi awarra Joseph. Api Pilate yimi ngini, “Manya awarra.” ⁵³ Api kiyi Joseph yuwuriyi kapi awarra arikitirropurtayi api yuwunga ngawa-yuwuni ngarra purnikapa kiyi ngarra yikimirna (wrapped) ngatawa purnikapa kangi pupuka manipurruwa (material) kiyi yi-

marruriyi ngarra purnikapa kapi ngini-ngatawa cave. Kapi awarra cave api ngarra pakinya ngawa-yuwuni ngini-ngatawa purnikapa yilaruwu yipalamiya.

⁵⁴ Awinyirra wumunga (day) karri ngawa-yuwuni Jesus pajuwani yimi api awinyirra wumunga waniyati (Friday). Karri waniyati api awuta Jews pirripapaya-mini ngini-wutawa waki karri nanuwanga (still) warnarringa kiyija kuriyuwu pili karri warnarringa jipungarti api awungarri Sabbath Day (Saturday). Api awarra Joseph yartipili yipalami ngawa-yuwuni ngarra purnikapa kapi awarra cave karri nanuwanga (still) warnarringa kiyija kuriyuwu.

⁵⁵ Awuta maminikuwi kapi purrupumwari ngini-wutawa murrakupuni Galilee api pirripapunya ngawa-yuwuni kapi Jerusalem api wuta awuta pirripapunya awarra Joseph api pirripakuluwunyi kapi maka ngarra yipamukuri ngawa-yuwuni ngarra purnikapa yilaruwu kangi awarra cave. ⁵⁶ Kiyi wuta purruwuriyi kapi wuta japuja kiyi wuta ready pirikirimi mirrijini (ointment) ngini pupuni yuwanti (smelt good) ngini pimata-mukuri awarra mirrijini kangi ngawa-yuwuni ngarra mipurra. Api wuta pokumora purumuwu (stayed) japuja karri Sabbath Day (Saturday) pili ngawa-rringani parlingarri yuwutiyarra awarra Moses ngini awuta Jews karluwu kularlaga pimatami (should not walk around) karri Sabbath Day.

Ngawa-yuwuni Jesus Nimarra Yimi Kapi Yuwurrara Ngarra-mamanta Kapi Pirripangulimayi Kapi Jarrumoka.

Luke 24:13-35

¹³ Awinyirra wumunga (day) karri ngawa-yuwuni Jesus yipukularri api tuwanga yimpangini yimi api karri awulinari yuwurrara ngawa-yuwuni ngarra-mamanta purrupumwari Jerusalem kiyi purruwuriyi kapi awarra town Emmaus awarra town ngini yinkitayi kapi Jerusalem. ¹⁴ Karri wuta pirripangulimayi kapi awinyirra jarrumoka api wuta nimarra pirimi ngini (about) karri ngarra ngawa-yuwuni pajuwani yimi amintiya wuta nimarra pirimi ngini (about) awarra ngirramini ngini awuta maminikuwi pirimi ngini ngawa-yuwuni ngarra waya tuwanga yimpangini yimi.

¹⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yinuwuriyi kangki awuta yuwurrara ngarra-mamanta api wutiyati pirripangulimayi. ¹⁶ Api karri awuta yuwurrara pirripakuluwunyi ngawa-yuwuni api wuta karluwu pirimajawu ngini ngarra awarra ngawa-yuwuni.

¹⁷ Kiyi ngawa-yuwuni nanginta yimi awuta yuwurrara, “Awi, mamanta, kamini nuwa nimarra ngintiri-majirri karri nuwa ngintipangulimayi?” yimi. Api kiyi awuta ngarra-mamanta purruwunjarli (stopped). Wuta awungarri putuputuwu pirripakiray-amiya (were sad). ¹⁸ Api yati awarra ngarra-mantani ngini ngarra yintanga Cleopas api ngarra yimi kapi ngawa-yuwuni, “Arrami nginja karluwu yinukuni jiyimuwu kapi Jerusalem api nginja arnuka nimpirimajawu ngini (about) awarra

jirti ngirramini ngini yingampa tiwi pirikirimi awungarruwu nangunji.” Awarra Cleopas yimi kapi ngawa-yuwuni.

¹⁹ Kiyi ngawa-yuwuni nanginta yimi awuta ngarra-mamanta, “Kamini awarra jirti ngirramini ngini wuta pirikirimi awungarruwu kapi Jerusalem?” yimi. Kiyi awuta yuwurrara pirimi, “Wuta jirti ngirramini pirikirimi kang yati tini ngini ngarra yintanga Jesus. Ngarra awarra ngini-ngatawa murrakupuni Nazareth. Ngawa-rringani yipakirayi ngarra ngini-ngatawa power api ngarra yuwunti-yarra-mini arikutumunuwi ngawa-rringani ngini-ngatawa ngirramini ngini warntirrana amintiya pupuwi yikirim-ani awuta arikutumunuwi kapi wuta purunjuwi. Ngawa-rringani ngini kuriyuwu kukunari yimi kangatawa amintiya tayikuwapi arikutumunuwi awanuwanga kukunari pirimi kangatawa. ²⁰⁻²¹ Ngawa amparrimani nguntuwarimi ngini awarra nayi Jesus amaru-wani (would have helped) ngawa Jews ngini ngamatakirimi awuta Romans ngini pimata-mwari ngini-ngawula murrakupuni api ngini wuta karluwu alawuruwi pimatami kangawula. Api karluwu pili awuta priests kapi wuta alawuruwi amintiya awuta yingampa alawuruwi api wuta jajiruwi amintiya mantipungari pirimi kang awarra Jesus api kiyi wuta purruwunga ngarra kiyi pirimarruriyi ngarra kapi awarra Roman alawura kapi Jerusalem. Kiyi awarra Roman alawura yuwuntiyarra awuta soldiers ngini pimata-mukuri ngarra kapi arikitirropurtayi (cross). Api kiyi ngarra pajuwani yimi

nangunji api waya yirrajirrima wumunga (3 days),” piriimi awuta yuwurrara kapi ngawa-yuwuni.

²²⁻²³ Kiyi tuwanga piriimi, “Kiyi ningani karri natinga arawunga (early morning) yingampa mamnikuwi kapi wuta wiyarri wuta-mantani ngawa-yuwuni api wuta purruwuriyi kangi awarra cave kapi ngawa-yuwuni ngarra purnikapa yipalamiya api wuta karluwu purruwunyayi ngarra. Wuta pirripakuluwunyi angeluwi kiyi awuta angeluwi purru-wuntyarra awuta mamnikuwi ngini ngawa-yuwuni waya yipukularri api tuwanga yimpangini yimi. Kiyi awuta mamnikuwi punuwuriyi kapi ngawa api purru-wutiyarra ngawa awarra ngirramini ngini awuta angeluwi pirripangiraga.

²⁴ Kiyi yingampa ngawa-mamanta awanuwanga purruwuriyi kapi awarra cave api wuta awanuwanga karluwu purruwunyayi ngawa-yuwuni ngarra purnikapa awungaji ngingingaji awuta mamnikuwi purru-wutiyarra ngawa.” Awarra piriimi awuta yuwurrara ngarra-mamanta kapi ngawa-yuwuni. ²⁵ Kiyi ngawa-yuwuni yimi kangi wutawa, “Pilikama nuwa karluwu kuwa ngimpirimi awarra ngirramini ngini awuta prophets parlingarri pirikirimi (wrote) kangi ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament)? Yita nuwa karluwu punyipunyi ngimpini pili nuwa arnuka ngimpiri-majawu awarra ngirramini,” yimi ngawa-yuwuni. ²⁶ Kiyi yimi ngini, “Awuta prophets pirikirimi kangi awarra punkaringini ngini awarra Christ pajuwani yimatami (should

die) amintiya ngini ngarra wiya apukularri api tuwanga yimpangini arimi. Amintiya wuta awanuwanga pirikiri (wrote) kangir awarra punkaringini ngini ngarra wiya apakupawurli kuriyuwu kapi ngawa-rringani jajuja amintiya ngini wiya awungarruwu ngarra amintiya ngawa-rringani wutiyati alawuruwi wurimi.” Awarra ngawa-yuwuni yimi kangir awuta yuwurrara ngarra-mamanta.

²⁷ Kiyi karri wuta purru-wujirr-angulimayani, ngawa-yuwuni yuwuntiyarra awuta ngarra-mamanta awarra ngirramini ngini Moses amintiya awuta tayikuwapi prophets pirikiri (wrote) kapi awarra punkaringini ngini (about) awarra Christ.

²⁸ Kiyi ngawa-yuwuni amintiya awuta yuwurrara ngarra-mamanta karri wuta papi pirimi kapi awarra kirijini town Emmaus api ngawa-yuwuni yuwuja-la. ²⁹ Api awuta yuwurrara pirimi kangatawa, “Aya, mantani, nginja jajuja awungarra pili warnarringa waya yinkitayi ampingarti api waya yinkitayi yartijanga,” pirimi. Kiyi ngawa-yuwuni yimi ngini, “Manya awarra,” api ngarra yipapunya awuta kapi wuta kurrampali.

³⁰ Kiyi karri ngawa-yuwuni amintiya awuta yuwurrara ngarra-mamanta purumuwu kapi tayipuli ngini pimatapa yinkiti api ngawa-yuwuni yuwunga pamantarri api yikuruwarni (thanked) ngarra-rringani. Kiyi ngarra yuwawurrini (broke) awarra pamantarri kiyi yipakirayi awarra kangir awuta yuwurrara ngarra-mamanta. ³¹ Api awungarri awuta

ngawa-yuwuni ngarra-mamanta pirimajawu ngini ngarra awarra ngawa-yuwuni. Api ngarra awungarri ngawa-yuwuni yipumwari ngarra-mamanta api yipamulijipa (disappeared).

³² Kiyi awuta yuwurrara ngawa-yuwuni ngarra-mamanta nimarra pirimajirri, “Karri ngawa amintiya ngawa-yuwuni ngawiyati nginti-pangulimayi kapi jarrumoka api karri ngarra yuwutiyarra ngawa awarra ngirramini ngini Moses amintiya awuta prophets pikiririmi (wrote) parlingarri kangi awarra punkaringini ngini (about) awarra Christ api ngawa awungarri pupuni ngintirimi kangawula ruwuti,” pirimajirri.

³³ Kiyi awuta yuwurrara ngawa-yuwuni ngarra-mamanta yartipili kutupi pirimi api pirripaku-pawurli kapi Jerusalem api wuta purruwun-yayi awuta wamurrara yati (11) ngawa-yuwuni ngarra-mamanta amintiya yingampa ngarra-mamanta wutiyati mimpa pirimi. ³⁴ Kiyi awuta yingampa ngawa-yuwuni ngarra-mamanta pirimi kapi awuta yuwurrara wuta-mamanta, “Yita warntirrana ngini ngawa-yuwuni ngarra waya tuwanga yimpangini yimi amintiya ngarra papi yimi kangi Peter api awarra Peter yipakuluwunyi ngarra ngini waya yimpangini,” pirimi kapi awuta yuwurrara wuta-mamanta.

³⁵ Kiyi awuta yuwurrara wuta-mamanta purru-wuntiyarra awuta yingampa ngawa-yuwuni ngarra-mamanta ngini ngawa-yuwuni papi yimi kangi wutawa amintiya nimarra yimi kangi wutawa karri wutiyati pirripangulimayi kangi jarrumoka. Amintiya wuta purru-wuntiyarra

awuta ngini pakinya wuta karluwu pirimajawu ngarra api waya juwa karri ngarra yuwawurrini (broke) awarra pamantarri api wuta awungarri pirimajawu ngarra. Awarra awuta yuwur-rara purru-wuntiyarra awuta yingampa wuta-mamanta.

Luke 24:44-49

⁴⁴ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yuwuntiyarra awuta ngarra-mamanta, “Puniyarri (before) karri ngawiyati ngunturu-muwu api ngiya ngurru-wutiyarra nuwa ngini ngiya wiyi pajuwani ngirimi amintiya ngini ngiya wiyi tuwanga yimpangini ngirima. Api awarra warntirrana ngini ngiya waya pajuwani ngirimi amintiya ngini ngiya waya ngini-pakupawurli (came back) api tuwanga yimpangini ngirima. Parlingarri Moses amintiya awuta prophets amintiya awuta yingampa tiwi api wuta pirikirimi (wrote) kangni ngawa-rringani ngini-ngatawa punkaringini (Old Testament) tayikuwa-ni (all) awarra ngirramini ngini (about) ngiya. Api awarra ngirramini ngini wuta pirikirimi ngini (about) ngiya api waya ningani awarra warntirrana yima (came true),” yimi ngawa-yuwuni kangni ngarra-mamanta.

⁴⁵ Api kiyi ngawa-yuwuni yuwani (helped) awuta ngarra-mamanta ngini pimata-majawu (understand) awarra ngirramini ngini awuta prophets amintiya awuta yingampa tiwi parlingarri pirikirimi kangni awarra punkaringini. ⁴⁶ Kiyi ngarra yimi kangni wutawa, “Awuta prophets amintiya awuta yingampa tiwi pirikirimi (wrote) kangni awarra

punkaringini ngini wuta jajiruwi tiwi wiyi pajuwani pimata-kirimi awarra Christ amintiya ngini karri yirrajirrima wumunga (days) ngarra wiyi apukularri api tuwanga yimpangini arimi. Awuta prophets awarra pirikirimi kangi awarra punkaringini.⁴⁷ Amintiya awanuwanga wuta pirikirimi ngini awarra Christ wiyi pakinya apangirri (send) ngarra-mamanta kapi Jerusalem kiyi kapi ngingingaji ngatawa murrakupuni (the whole world) ngini pimata-jiyarra awuta arikutumunuwi ngini wuta putuputuwi pimata-kiray-amiya awarra jirti ngini wuta pirikirim-ani (the wrong they have done). Amintiya awuta prophets pirikirimi ngini awuta arikutumunuwi kuwa pimatami kangi awarra Christ api kiyi ngawa-rringani wiyi putuputuwi apakirayi (forgive) awuta awarra jirti ngini wuta piri-kirim-ani pili awarra Christ pajuwani yimi ngini (for) wutawa,” yimi ngawa-yuwuni kapi awuta ngarra-mamanta.

⁴⁸ Kiyi ngawa-yuwuni yimi naki nyoni ngirramini kangi awuta ngarra-mamanta, “Nuwa nginti-pakuluwunyi ngiya ngini ngiya pajuwani ngirimi amintiya ngini ngiya ngini-pakupawurli api tuwanga yimpangini ngirima api ngiya wiyi ngipangirri (send) nuwa kapi ngingingaji ngatawa murrakupuni (the whole world) ngini nuwa nginti-mata-jiyarra tayikuwapi tiwi awarra pupuni ngirramini ngini (about) ngiya,” yimi ngawa-yuwuni kapi ngarra-mamanta. ⁴⁹ Kiyi ngarra yimi kangi wutawa, “Parlingarri ngiya-rringani yipangiraga ngini ngarra wiyi yimata-kirayi nuwa ngini-ngatawa

pukwiyi (Holy Spirit). Api ngiya wiya ngipangirri kapi nuwa awarra pukwiyi. Karri ngiya wiya ngipakupawurli kuriyuu kapi ngiya-rringani ngarra japuja api nuwa arnapa nyirra-muwu awungarra kangii Jerusalem api karri awarra pukwiyi wiya awuni-papirraya kangii nuwa api ngarra wiya awungarri apakirayi nuwa power.” Awarra ngawa-yuwuni yipangiraga kangii ngarra-mamanta. Kiyi ngawa-yuwuni yipumwari ngarra-mamanta.

Ngawa-yuwuni Jesus Yipapurti Kuriyuu Kapi Ngarra-rringani Japuja

Luke 24:50-53

⁵⁰ Kiyi ngawa-yuwuni Jesus yimarruriyi awuta ngarra-mamanta kapi awarra murrakupuni yinkitayi kapi awarra town Bethany. Kiyi ngarra yipamanipa ngini-ngatawa yikara kiyi nanginta yimi ngawa-rringani ngini kuriyuu ngini yimata-mangi awuta ngarra-mamanta. ⁵¹ Api karri ngarra nimarra yuwujingi-mani kapi ngawa-rringani api ngarra awungarri yipumwari awuta ngarra-mamanta kiyi ngawa-rringani yimarruriyi ngarra kuriyuu kangatawa japuja. ⁵² Kiyi ngawa-yuwuni ngarra-mamanta puru-kuruwarni (thanked) ngarra kiyi pirimajirri, “Ngarra warntirrana ngatawa ngawa-yuwuni amintiya ngarra warntirrana pupuni,” piriimi. Kiyi wuta pirripakupawurli kapi Jerusalem. Api wuta awungarri kukunari piriimi. ⁵³ Ninkiyi wuta yimpaja purruwuriyi kapi awinyirra arikulanga jurra (temple) angiwutawa Jews awungarruwu kapi Jerusalem

pili-ngini pimata-kuruwarni (to thank) ngawar-ringani ngini kuriyuwu.

Tiwi Bible **The Gospels in the Tiwi language of Australia**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators

Language: Tiwi

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

c3133680-c681-5412-8d19-cdc3b681d319